

Role Fondu ohrožených dětí při evalvací v rámci rozvodového řízení

Bc. Lucie Leštinská, DiS.

Diplomová práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Lucie LEŠTINSKÁ, DiS.**
Osobní číslo: **H128425**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Role Fondu ohrožených dětí při evaluaci v rámci
rozvodového řízení**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovědního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím diplomové práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na rodinu v situaci rozvodu,
- na průběh rozvodového řízení, jeho stádia a možnosti,
- na asistenci u styku a asistenci u předávání dítěte poskytované Fondem ohrožených dětí.

Součástí práce bude empirické šetření event. realizovaný výzkum (kvantitativní, kvalitativní, smíšený) zaměřený na zjištění praktického významu asistenci u styku a asistenci u předávání dítěte, které poskytuje Fond ohrožených dětí.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

Everett, C., Everett, S., V. Zdravý rozvod pro rodiče i děti. 1. vyd. Praha: Taplpress, 2000.

Matoušek, O. Rodina jako instituce a vztahová síť. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1993.

Matějček, Z., Dytrych, Z. Krizové situace v rodině očima dítěte. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2002.

Plízák, M. Manželská tonutí. 1. vyd. Praha: Motto, 2000.

Smith, H. Děti a rozvod. 1. vyd. Praha: Portál, 2004.

Warshak, R., A. Revoluce v porozvodové péči o děti. 1. vyd. Praha: JÁN, 1995.

Další literatura bude obsažena v Projektu diplomové práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí diplomové práce: doc. Ing. Antonín Řehoř, CSc.
Institut mezioborových studií

Datum zadání diplomové práce: 30. listopadu 2012

Termín odevzdání diplomové práce: 31. března 2014

V Brně dne 30. listopadu 2012

prof. PhDr. Pavel Mühlpachr, Ph.D.
nežádá ústoupky

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Boru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- беру на ве́домии, что дипломová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prozeránímu náhodně;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má U: B ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

LUDIE LEŠTINSKÁ

Jméno, příjmení studenta

V Brně 30. 11. 2012

Emilia Štěpánová

Pracovní

1) Zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 12) Zveřejňování školních prací.

2) Vysoké školy mají právo zveřejňovat elektronicky, buď automaticky a neprovozně, nebo po předchozí obhajobě, včetně poskytlé odpovědi o výsledku obhajoby prostřednictvím datového certifikačního protokolu, kterým upravují způsob poskytnutí autorských práv v rámci školy.

3) Dle článku diplomové bakalářské a výzkumné práce odložena v elektronické podobě musí být uložena při poskytnutí díla v elektronické podobě, zejména v případě, že autor má právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona. Každý si může za předchozího písemného souhlasu Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

4) Pokud je komerční práce autorem uchována ve veřejném elektronickém systému, může být také na veřejně přístupném místě.

5) Zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3.

6) Dle práva autorského může autor školního díla automaticky a neprovozně zveřejnit dílo, nebo si může za předchozího písemného souhlasu Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

7) Zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 školního díla.

8) Škola nebo vysoká škola, která má právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona, může také požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

9) Pokud je komerční práce autorem uchována ve veřejném elektronickém systému, může být také na veřejně přístupném místě.

10) Pokud je komerční práce autorem uchována ve veřejném elektronickém systému, může být také na veřejně přístupném místě.

11) Pokud je komerční práce autorem uchována ve veřejném elektronickém systému, může být také na veřejně přístupném místě.

ABSTRAKT

Diplomová práce se věnuje rodině v situaci rozvodu a roli Fondu ohrožených dětí při evalvací v rámci rozvodového řízení. Práce je sestavena ze dvou částí. První, teoretická část se zaměřuje na rodinu a rozvod, osobu dítěte, na rozvodové řízení dle legislativy a druhy profesionální pomoci v průběhu rozvodu či rozchodu rodičů a na činnost Fondu ohrožených dětí, především na poskytování sociálních služeb asistencí při problémovém kontaktu rodičů s dětmi a rodinnou mediací. Druhá, praktická část zahrnuje kazuistiky rodin, kterým Fond ohrožených dětí Zábřeh poskytoval asistenci při delším kontaktu rodiče s dítětem nebo při předávání dítěte mezi rodiči. Součástí výzkumu byly rozhovory s těmito klienty Fondu ohrožených dětí. Vyústěním diplomové práce je souhrnná zpráva pro vedení Fondu ohrožených dětí Zábřeh.

Klíčová slova: rozvodové řízení, děti, rodiče, krize, rodinná mediace, rodinná terapie, poradenství, případová konference, asistence při problémovém kontaktu rodičů s dětmi, Fond ohrožených dětí.

ABSTRACT

The final essay deals with the situation of a family during divorce and the role of the Fund of Children In Need during evaluation within the divorce. The essay consists of two parts. The first, theoretical, part concentrates on the family and the process of divorce, the child, the process of divorce according to legislation, types of professional help during the divorce or separation of parents and on the activity of the Fund of Children In Needs, especially on provision of social services of assistance during a problematic contact between parents and children and family mediation. The second, practical, part includes case interpretations of families which were given assistance by the Fund of Children In Needs during a longer contact between a parent and a child or during handover of a child between parents. Interviews with these clients of FOD were part of the research. The outcome of the final essay is a report for the management of the Fund of Children In Needs.

Keywords: divorce, children, parents, crisis, family mediation, family therapy, consultancy, case conference, assistance during problematic contact between parents and children, Fund of Children In Needs.

Poděkování

Děkuji panu doc. Ing. Antonínovi Řehořovi, CSc. za metodickou pomoc a cenné rady, které mi poskytl při zpracování mé diplomové práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

„...přestali jste být partnery, zůstáváte však nadále rodiči...“

(Matějček, 1986)

OBSAH

ÚVOD.....	9
I TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1 RODINA A ROZVOD ČI ROZCHOD RODIČŮ.....	12
1.1 RODINNÝ SYSTÉM.....	14
1.2 RODINNÉ PROSTŘEDÍ.....	15
1.3 KRIZE V RODINĚ.....	16
1.4 ROZVOD Z POHLEDU SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY.....	20
2 ROZVOD A OSOBA DÍTĚTE.....	23
2.1 KOMUNIKACE RODIČE S DÍTĚTEM.....	25
2.2 NEVHODNÉ PŘÍSTUPY ROZCHÁZEJÍCÍCH SE RODIČŮ K VÝCHOVĚ DÍTĚTE.....	27
2.3 DŮSLEDKY ROZVODU NA DÍTĚ.....	30
2.4 IDENTITA DÍTĚTE PO ROZVODU.....	31
3 ÚPRAVA POMĚRŮ K NEZLETILÝM DĚTEM V PRŮBĚHU ROZVODOVÉHO ŘÍZENÍ.....	34
3.1 ÚLOHA SOCIÁLNÍHO PRACOVNÍKA OGRÁNU SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ.....	35
3.2 FORMY RODIČOVSKÉ PÉČE O DĚTI.....	37
3.3 PŘÍPRAVA DÍTĚTE NA STYK S DRUHÝM RODIČEM.....	42
3.4 ZNALECKÝ POSUDEK.....	44
3.5 VÝŽIVNÉ DÍTĚTE.....	45
4 PROFESIONÁLNÍ POMOC V PRŮBĚHU ROZVODU ČI ROZCHODU RODIČŮ.....	47
4.1 PORADENSTVÍ.....	48
4.2 RODINNÁ TERAPIE.....	50
4.3 RODINNÁ MEDIACE.....	52
4.4 PŘÍPADOVÉ KONFERENCE.....	62
5 ROLE FONDU OHROŽENÝCH DĚTÍ V RÁMCI ROZVODOVÉHO ŘÍZENÍ.....	65
5.1 CHARAKTERISTIKA FONDU OHROŽENÝCH DĚTÍ.....	65
5.2 RODINNÁ MEDIACE.....	70
5.3 ASISTENCE FONDU OHROŽENÝCH DĚTÍ V RÁMCI ROZVODOVÉHO ŘÍZENÍ A JEJICH DRUHY.....	74

5.4	VÝSTUPY FONDU OHROŽENÝCH DĚTÍ Z POSKYTNUTÝCH SOCIÁLNÍCH SLUŽEB.....	79
II.	PRAKTICKÁ ČÁST.....	80
6	EVALVACE V RÁMCI ROZVODOVÉHO ŘÍZENÍ S VYUŽITÍM FONDU OHROŽENÝCH DĚTÍ A JEHO SOCIÁLNÍCH SLUŽEB ASISTENCE PŘI PROBLEMATICKÝCH KONTAKTECH RODIČŮ S DĚTMI.....	81
6.1	CÍL, METODY VÝZKUMU A VÝZKUMNÉ OTÁZKY.....	81
6.2	ČASOVÝ PLÁN, CHARAKTERISTIKA VZORKU.....	83
6.3	ZPRACOVÁNÍ ZÍSKANÝCH ÚDAJŮ.....	83
6.4	VYHOTOVENÍ SOUHRNNÉ ZPRÁVY PRO VEDENÍ FONDU OHROŽENÝCH DĚTÍ ZÁBŘEH.....	106
	ZÁVĚR.....	108
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	109
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	114
	SEZNAM OBRÁZKŮ.....	115
	SEZNAM TABULEK.....	116
	SEZNAM PŘÍLOH.....	117

ÚVOD

Rozvod či rozchod rodičů je celospolečenský jev, který je součástí každé společnosti a rozhodně patří do oboru sociální pedagogiky. Rozvod rodičů je jednou z nejčastějších příčin traumatizace našich dětí. Rozvod či rozchod rodičů je řešen v mnoha českých i zahraničních publikacích. Rozvod rodičů a práva dítěte rovněž upravuje vnitrostátní i mezinárodní legislativa. Rozvodem rodičů se zabývá především orgán sociálně-právní ochrany dětí a neziskové organizace, které pracují v zájmu dětí.

Téma diplomové práce jsem si zvolila z důvodu, že pracuji ve Fondu ohrožených dětí Zábřeh jako sociální pracovnice a poskytuji rodinám v situaci rozvodu či rozchodu sociální služby. Výkonem svého povolání se snažím zmírnit negativní dopady rozvodu rodičů na děti.

Cílem diplomové práce je popis rodin v situaci rozvodu či rozchodu rodičů se zaměřením na průběh rozvodového řízení, jeho stádia a možnosti profesionální pomoci těmto rodinám ze strany Fondu ohrožených dětí. Fond ohrožených dětí poskytuje těmto rodinám sociální služby asistence při problematických kontaktech rodičů s dětmi a rodinnou mediaci. Dále pak provést výzkum zaměřený na zjištění praktického významu asistencí u styku a asistencí u předávání dítěte, které poskytuje Fond ohrožených dětí. Vyústěním diplomové práce je souhrnná zpráva pro vedení Fondu ohrožených dětí Zábřeh, která přispěje k dalšímu zkvalitnění sociálních služeb a zároveň poskytne zpětnou vazbu pracovnícím Fondu ohrožených dětí při hodnocení jejich sociální práce.

Diplomová práce je rozdělena do šesti kapitol. Teoretickou část tvoří prvních pět kapitol a praktické části se věnuje poslední, šestá, kapitola. Každá kapitola je rozdělena do několika podkapitol.

První kapitola vymezuje základní informace o rodině a rozvodu. Popisují zde rodinný systém, rodinné prostředí, krizi v rodině a rozvod z pohledu sociální pedagogiky.

Ve druhé kapitole se věnuji rozvodu a osobě dítěte. Zaměřuji se zde na komunikaci rodiče s dítětem, nevhodné přístupy rozcházejících se rodičů, důsledky rozvodu na dítě a v poslední podkapitole se zabývám identitou dítěte po rozvodu.

Třetí kapitola obsahuje úpravu poměrů k nezletilým dětem v průběhu rozvodového řízení. V této kapitole popisují úlohu sociálního pracovníka orgánu sociálně-právní ochrany dětí, formy rodičovské péče o děti, přípravu dítěte na styk s druhým rodičem, znalecký posudek a výživné dítěte.

Ve čtvrté kapitole hovořím o profesionální pomoci v průběhu rozvodu či rozchodu rodičů. Jsou zde informace o poradenství, rodinné terapii, rodinné mediaci a případových konferencích.

Pátá kapitola vymezuje roli Fondu ohrožených dětí v rámci rozvodového řízení. Tato kapitola obsahuje charakteristiku Fondu ohrožených dětí a popis sociálních služeb, které poskytuje v rámci rozvodového řízení. Jedná se o rodinnou mediaci a asistenci při problematických kontaktech rodičů s dětmi.

Poslední kapitola obsahuje výstupy z realizovaného výzkumu, který se zaměřuje na zjištění praktického významu asistencí u styku a asistencí u předávání dítěte, které poskytuje Fond ohrožených dětí. Jsou zde zpracované kazuistiky a rozhovory s klienty Fondu ohrožených dětí. Součástí této kapitoly je souhrnná zpráva pro vedení Fondu ohrožených dětí Zábřeh.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA A ROZVOD ČI ROZCHOD RODIČŮ

Rodina představuje základní stavební jednotku lidské společnosti. Možný definoval rodinu jako: „*institucionální zajištění lidské reprodukce, legitimní v dané společnosti*“.¹ Rodina vzniká setkáním muže a ženy, kteří spolu vytvoří svazek trvalejšího charakteru, a prostřednictvím něhož probíhá reprodukce. Žena a muž mohou dát tomuto svazku právní rámec – manželství. „*Manželská rodina je považována za integrální součást moderní doby našeho civilizačního okruhu a za jednu z klíčových institucí, jež mu otevřely cestu k rozvoji a prosperitě*.“² V dnešní době se však zvyšuje počet dětí narozených mimo manželství, jedná se o soužití druha a družky.

Rodičovská autonomie musí být společensky usměrňována, a to především z důvodů:³

- a) dítě je před svými rodiči bezbranné, po psychické a fyzické stránce křehké,
- b) existují rodiče, kteří nemají blaho dítěte na prvním místě a svým neuváženým jednáním dítě ohrožují na jeho vývoji nebo dokonce na životě,
- c) rodiče povyšují své zájmy nad zájmy dítěte, snaží se prostřednictvím dítěte dosáhnout svých cílů, dítě vnímají jako pouhý nástroj.

Rodina splňuje základní funkce, a to emoční, socializačně-výchovnou, reprodukční a ekonomickou. To, jak je rodina schopná vyrovnat se s krizovými situacemi a stresem, záleží na její resilienci. Ševčík a Špatenková uvádí zdroje resilience rodiny: „*sociální podpůrná síť, ekonomická stabilita, společně sdílená duchovní orientace, soudržnost, otevřená komunikace, rodinné tradice*.“⁴

Možný hovoří o tezi minimálního zaopatření – Minimum Provision Thesis. Rodiče by měli dítěti zabezpečit základní výživu, zdravotní péči, ošacení, ubytování a vzdělání

¹ MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. 1. vyd. Praha: Slon, 2006, 312 s. ISBN 80-86429-58-X. s. 114.

² MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. 1. vyd. Praha: Slon, 2006, 312 s. ISBN 80-86429-58-X. s. 115.

³ MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. 1. vyd. Praha: Slon, 2006, 312 s. ISBN 80-86429-58-X. s. 152.

⁴ ŠEVČÍK, D., ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí*, 1. vyd. Praha: Portál, 2011, 192 s. ISBN 978-80-7367-690-2. s. 16.

v takovém rozsahu, aby toto dítě v dospělosti nebylo vyloučeno na okraj společnosti z důvodu absence odpovídajícího vzdělávání. Každé dítě má na tuto pětici nárok.⁵

V naší společnosti se zánik manželství za života manželů označuje jako rozvod, je to jediná možná právní forma. Další možnosti zakončení nebo přerušování manželského soužití představují:⁶

- a) jeden z partnerů rodinu opustí,
- b) vymizení některých hlavních funkcí manželství a to z důvodu patologie (mentální, emocionální, fyzické) jednoho z partnerů,
- c) dlouhodobější nepřítomnost jednoho z manželů – pobyt v cizině, uvěznění, emigraci,
- d) rodina vyprázdněné skořápky – žena a muž spolu bydlí, komunikují a spolupracují jen v omezené míře, neposkytují si vzájemně emociální podporu. Rodinu vyprázdněné skořápky v širším smyslu doplňuje rodičovské manželství. Jedná se o manželství, kde nejsou zastoupeny všechny funkce manželství a pár pouze sdílí odpovědnost za výchovu dětí a domácnost.

„Rozvod může být považován za určité základní společenské sanační opatření, které má zamezit nesouladu a těžkým konfliktům mezi manželi, má skončit problematické soužití a umožnit další životní perspektivy.“⁷ Praxe však přináší jiný pohled na tuto problematiku. Často v rodinách po rozvodu panuje nepřátelská atmosféra, stres a napětí. Opakují se soudní řízení ve věci péče o dítě, především určení kontaktu dítěte s druhým rodičem a určení výživného. Dítě opakovaně podstupuje vyšetření u soudních znalců a pohovory se sociálními pracovníky. Dítě je stresováno tím, že si musí vybrat, se kterým z rodičů chce žít. Rodina se tak dostává do začarovaného kruhu.⁸

⁵ MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. 1. vyd. Praha: Slon, 2006, 312 s. ISBN 80-86429-58-X. s. 153.

⁶ MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. 1. vyd. Praha: Slon, 2006, 312 s. ISBN 80-86429-58-X. s. 204.

⁷ MATĚJČEK, Z. DYTRICH, Z. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: Grada Publishing, 2002, 128 s. ISBN 80-247-0332-7. s. 39.

⁸ MATĚJČEK, Z. DYTRYCH, Z. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: Grada Publishing, 2002, 128 s. ISBN 80-247-0332-7. s. 43.

Everetovi nastiňují, jak by měl vypadat zdravý rozvod. „Zdravý rozvod znamená schůdné, konstruktivní, civilizované, plánované ukončení manželství, které je šetrné k rodičům i dětem a usnadňuje všem rychlejší návrat do normálního, plnohodnotného života.“⁹

K tomu, aby rozvod proběhl zdravě, musí rodiče pečlivě promyslet několik následujících kroků, a to kdo se odstěhuje ze společné domácnosti, kde, kdy a hlavně u koho zůstanou děti, finanční otázka – kdo a co se bude platit, jak si rozdělí společný majetek.

1.1 Rodinný systém

Na rodinu je nahlíženo jako na sociální systém. Rodinný systém se pojí s prostorem i časem, je velmi organizačně složitý. Členové rodiny vytvářejí různé sítě vzájemných vztahů. Rodinný systém můžeme rozčlenit na uzavřený a otevřený. Uzavřený systém je pro fungování rodiny nedostatečný. Rodiny v tomto systému nemají odpovídající kontakt s okolím, členové rodiny mohou být až v izolaci a tudíž nemají vytvořenou podpůrnou síť, rodiny neumožňují rozvoj svých členů, snižuje se schopnost překonávat stres a krizové situace. Oproti tomu je otevřený systém pro rodinu výhodnější. Existuje zde podpůrná síť, probíhá výměna informací s okolím, členové rodiny mají schopnost získávat nové zkušenosti a obnovit vzorce chování, které byly dříve pro chod rodiny nevyhovující. Podstatou rodinného systému jsou rodinné interakce (rodinné vzorce chování, způsob komunikace mezi členy rodiny). Pokud jsou tyto interakce kvalitní, rodina se lépe vypořádá s nastalou, náročnou životní situací, např. rozvod rodičů. Rodinný systém obsahuje tři subsystemy, a to manželský subsystem, subsystem rodič-dítě a sourozenecký subsystem. Manželský subsystem je pro rodinu nejdůležitější, jeho míra funkčnosti ovlivňuje vývoj dětí. Zahrnuje vztah mezi manželi, jejich způsob zvládání konfliktů, jak dělají společná rozhodnutí, plánování budoucnosti rodiny, uspokojování potřeb. Subsystem rodič-dítě začíná v momentě vzniku těhotenství a přináší s sebou jak pozitivní životní zkušenost, tak i možnost krize v manželství. Sourozenecký subsystem umožňuje dítěti učit se vyjednávat, vytvářet doho-

⁹ EVERETT, C., EVERETT, S., V. *Zdravý rozvod pro rodiče i děti*. 1. vyd. Praha: Talpress, 2000, 212 s. ISBN 80-7197-169-3. s. 11.

dy, spolupracovat i soutěžit. Tyto dovednosti získané v sourozeneckém vztahu dítě později uplatňuje v jiných sociálních situacích v průběhu života. Někdy se v rodině objevují i jiné subsystemy, jedná se o: matka - mladší dítě, otec - starší dítě, atd. Pokud členové rodiny vytvářejí tyto systémy delší dobu či opakovaně, značí to rodinný problém. Hranice mezi subsystemy by měly být jasně definované, pevné, ale v případě potřeby i flexibilní, tak aby se nenarušilo fungování rodiny.¹⁰

Podle Prekopové do rodinného systému patří: *„dítě a jeho sourozenci, rodiče a jejich sourozenci, prarodiče, někdy dokonce prararodiče, všichni, kdo v systému uvolnili místo druhým, například první muž nebo první žena rodičů nebo prarodičů (nebo vztahy, které se podobají manželským, i v tom případě, že došlo k rozchodu nebo rozvodu), někdejší snoubenec nebo snoubenka, žena nebo muž, s nímž někdo z rodu měl dítě, a všichni, kteří skrze nešťastnou událost, odchod nebo smrt uvolnili místo ostatním z rodu.“*¹¹

Satirová k rodinnému systému uvádí: *„Pokud vztah mezi manžely neochraňujeme a nepěstujeme a pokud oba partneři nemají možnost vlastního vývoje, rodinný systém se deformuje a vývoj dětí tím musí být narušen.“*¹²

1.2 Rodinné prostředí

Do rodinného prostředí se člověk rodí, bez možnosti volby a přebírá všechno od svých rodičů. Rodina tvoří přirozené prostředí pro člověka. Člověk se v rodinném prostředí učí vyrovnat se s nastalými životními situacemi. Rodinné prostředí by mělo člověku zajišťovat mnohostranné podněty, a to v adekvátním množství a kvalitě. Člověk je utvářen vlivem rodinného prostředí, a s tím souvisí uspokojování potřeb člověka, např. pocit bez-

¹⁰ SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001, 176 s. ISBN 80-7178-559-8. s. 22 – 27.

¹¹ PREKOPOVÁ, J. *Malý tyran*. 6. vyd. Praha: Portál, 2009, 160 s. ISBN 978-80-7367-589-9. s. 97 – 98.

¹² SATIROVÁ, V. *Knihy o rodině*. 1. vyd. Praha: Práh, 1994, 349 s. ISBN 80-901325-0-2. s. 176.

pečí a jistoty. Důležitým aspektem rodinného prostředí je vytváření podmínek pro výchovu dětí, což je předmětem zájmu sociální pedagogiky.¹³

„Rodinu označujeme jako základní, primární a neformální sociální skupinu, která má různou velikost, je různě vnitřně strukturovaná a má rozličné vazby na společnost.“¹⁴

Znaky fungující rodiny:¹⁵

- schopnost přizpůsobit se, zvládat změny,
- rovnováha mezi blízkostí a samostatností členů rodiny,
- věcná a jasná komunikace,
- věrnost mezi členy rodiny jako forma osobní volby,
- schopnost spolupráce,
- schopnost navázat vztahy s druhými, se sociálním okolím,
- převládání radosti a humoru v rodině.

Podání žádosti o rozvod není rozhodnutí, které lze učinit bezmyšlenkovitě. Je výsledkem krize, ve které se rodina nachází.¹⁶

1.3 Krize v rodině

Krize v rodině vyplývá z rodinného prostředí. Důsledkem naší doby je, že rodiče nemají na své děti čas. Rodiče dávají přednost materiálním hodnotám před společnou činností a duševním vlastnictvím. Mění se struktura rodiny a objevují se rodinné problémy.¹⁷

¹³ PŘADKA, M., KNOTOVÁ, D., FALTÝSKOVÁ J. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004, 45 s. ISBN 80-210-3469-6. s. 26 - 28.

¹⁴ PŘADKA, M., KNOTOVÁ, D., FALTÝSKOVÁ, J. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004, 45 s. ISBN 80-210-3469-6. s. 26.

¹⁵ SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001, 176 s. ISBN 80-7178-559-8. s. 70.

¹⁶ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 1. vyd. Praha: SLON, 1993, 124 s. ISBN 80-901424-7-8. s. 108.

¹⁷ PŘADKA, M., KNOTOVÁ, D., FALTÝSKOVÁ, J. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004, 45 s. ISBN 80-210-3469-6. s. 27 - 28.

Krize v manželství trvá různě dlouhou dobu. Manželé se v krizi často chovají nevyzpytatelně, střídají se stádia nepřátelství s pokusy o smíření. Manželé nejsou schopni činit konkrétní společná rozhodnutí.¹⁸

Rodina prochází v průběhu svého vývoje několika stádii, které mohou spustit krizi. První krize nastává při početí, těhotenství a narození dítěte. Druhá krize se objeví, když dítě začne ovládat řeč. Při nástupu dítěte do školy nastává třetí krize, tomuto se musí celá rodina přizpůsobit. S dospíváním dítěte přichází čtvrtá krize, je to velmi psychicky náročné období. Dosažení dospělosti tvoří pátou krizi. V této souvislosti se často hovoří o syndromu prázdného hnízda, kdy děti odchází z domova. Mladí lidé uzavírají manželství a do rodiny tak přichází noví členové, tedy příbuzní. Toto je šestá krize. Období přechodu v životě ženy je sedmou krizí a osmá krize zahrnuje sníženou sexuální aktivitu muže. Devátá krize skýtá úskalí prarodičovství a desátá krize v rodině nastává úmrtím partnerů. Tyto krize se mohou odehrávat každá samostatně nebo souběžně. Pokud člověk řeší souběžně tři a více krizí je pro něho situace extrémně náročná.¹⁹

Podle Matouška, Koláčkové a Kodymové existují čtyři typy rozvodů v závislosti na typu krize v rodině:²⁰

- **Opuštění partnera**, aniž byla navázána silnější vazba – objevuje se v manželstvích velmi mladých párů nebo u snoubenců, kteří se znali před uzavřením manželství velmi krátce. V tomto typu rozvodu nebývá přítomná vysoká emoční reakce.
- **Vyústění prvních krizí** – manželé nejsou připravení na množství starostí, které vyvstanou ze společného soužití. K těmto starostem řadíme zajišťování běžných věcí, jako je vaření, úklid, peníze a výchova dětí.
- **Odmítnutí partnera**, z důvodu projevení rysů osobnosti, které dříve nebyly partnerné - partner začne požívat alkohol v nadměrné míře, stane se žárlivcem, hrá-

¹⁸ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 1. vyd. Praha: SLON, 1993, 124 s. ISBN 80-901424-7-8. s. 108.

¹⁹ SATIROVÁ, V. *Knihy o rodině*. 1. vyd. Praha: Práh, 1994, 349 s. ISBN 80-901325-0-2. s. 186 - 187.

²⁰ MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J., KODYMOVÁ, P. *Sociální práce v praxi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, 352 s. ISBN 80-7367-002-X. s. 61 – 62.

čem, workoholikem, násilníkem. Druhý z partnerů takovéto jednání přestane snášet a partnera odmítne. Období snášení může trvat různou dobu v závislosti na typu osobnosti partnera a jeho vnitřním nastavení z jeho původní rodiny. Někdy se také stává, že se partner rysům osobnosti druhého partnera přizpůsobí a vytvoří si tak obranné mechanismy. Rozchod rodičů v tomto případě trvá dlouhý čas a nejvíce jsou touto situací zatěžované děti.

- **Vyčerpání vztahu** – jedná se o dlouholetá manželství, kdy děti jsou už dospělé. Děti již nebydlí ve společné domácnosti s rodiči. Rodiče tak mají čas pouze pro sebe a ten se jim nedaří vyplnit společným programem. Rodiče se rozcházejí. Tuto situaci označujeme jako syndrom prázdného hnízda.

V průběhu krize v rodině dochází k **ambivalenci**. Rodiče začínají vztah bilancovat, jestli má smysl v manželství nadále zůstat. Někteří rodiče odcestují na společnou dovolenou, renovují byt a snaží se tak vztah zachránit. Tyto společné činnosti, ale většinou odhalí ještě větší vztahové nedostatky a konflikt mezi rodiči tak nabude ještě větších rozměrů.²¹

„Rozvádějící se člověk se propracovává několika ne zcela zřetelně oddělenými stádii psychické reakce na rozvod – od beznaděje, zoufalství, pocitů bezmoci, vzteku, výčitek za vlastní selhání, úvah o tom, „co by bylo, kdybych udělal to a ono jinak“, přes pochybnosti o vlastní hodnotě, apatii, omezení společenských kontaktů až do stavu adaptace, kdy je rozvod uznán jako nevyhnutelné řešení manželského nesouladu a je případně možné navázat nový vztah.“²²

Každý člen rodiny vlivem rozvodu něco ztrácí. Jedná se o ztrátu partnera, děti jsou ochuzeny o trvalou přítomnost jednoho z rodičů, ztráta současného bydliště a s tím často souvisí zhoršení ekonomické situace rodiny. Může se změnit i vztah dětí

²¹ MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J., KODYMOVÁ, P. *Sociální práce v praxi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, 352 s. ISBN 80-7367-002-X. s. 63.

²² MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J., KODYMOVÁ, P. *Sociální práce v praxi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, 352 s. ISBN 80-7367-002-X. s. 64.

k rodičům, a to především v případech, kdy je s dětmi manipulováno proti druhému z rodičů.²³

Nejčastějšími důvody rozchodu či rozvodu rodičů jsou nedostatek tolerance ze strany partnera, rozdílné názory na práva a povinnosti v domácnosti, rozdílný pohled na výchovu dětí, rozpory ve finančním hospodaření, agresivita partnera, nedostatek společných zájmů, žárlivost partnera, nespokojenost v intimním soužití, mimomanželský vztah. Důvody rozvodu souvisí s ekonomickou situací rodiny, intelektovou úrovní rodičů, jejich věkem a zdravotním stavem všech členů rodiny.

Je velmi důležité, aby si rodiče uvědomili, proč se vlastně rozvedli a vzali si z tohoto ponaučení. Pokud rozvedení rodiče znovu založí nové manželství, je třeba zajistit, aby se předchozí situace neopakovala, aby nový partner nenesl břímě, že musí být lepší než předchozí partner.²⁴

Everetovi definují čtyři základní principy rozvodu.²⁵

- a) rozvod odpovídá množstvím prožívaného stresu a zátěží organismu jako smrt rodičů a dětí,
- b) rodiče by neměli zůstat spolu jen kvůli dětem,
- c) rozvod je důsledkem dlouhodobé frustrace ve vztahu,
- d) partneři se většinou nedohodnou na rozvodu ve stejný čas, pak jeden z partnerů je opuštěn a druhý odchází.

Rodiče v průběhu rozvodu prochází několika fázemi. První fází je smutek a hněv, kdy si partner musí uvědomit, že byl opuštěn. Na to navazuje fáze depresí a zoufalství. Pak přichází fáze smíření a po té se může rodič teprve soustředit na budoucnost.²⁶

²³ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 1. vyd. Praha: SLON, 1993, 124 s. ISBN 80-901424-7-8. s. 107- 108.

²⁴ SATIROVÁ, V. *Kniha o rodině*. 1. vyd. Praha: Práh, 1994, 349 s. ISBN 80-901325-0-2. s. 150 - 151.

²⁵ EVERETT, C., EVERETT, S., V. *Zdravý rozvod pro rodiče i děti*. 1. vyd. Praha: Talpress, 2000, 212 s. ISBN 80-7197-169-3. s. 21 - 28.

²⁶ SMITH, H. *Děti a rozvod*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004, 184 s. ISBN 80-7178-906-2. s. 23.

Matějček a Dytrych hovoří o třech stádiích rozvodu. **Manželský (rodinný) nesoulad**, kdy partneři nejsou schopni kompromisu. Tato situace se později vyvine v **manželský (rodinný) rozvrat**, který už postihuje výchovnou, emoční a ekonomickou funkci rodiny a nakonec přichází **rozvod**. Rozvod je konečné stádium ukončení manželství.²⁷

Rodiče v průběhu rozvodu plní pět úkolů:²⁸

- rodiče se musí od sebe fyzicky a emočně oddělit a vytvořit si vlastní identitu,
- rodiče si musí rozdělit finance a vytvořit si vlastní ekonomickou nezávislost na druhém z nich,
- pokud mají rodiče děti, musí se naučit vzájemné spolupráci ohledně záležitostí, které se děti týkají, když už nežijí v jedné domácnosti,
- rodiče by měli znovu obnovit své vazby se sociálním okolím,
- rodiče uhradí všechny záležitosti ohledně rozvodového řízení a péče o děti.

1.4 Rozvod z pohledu sociální pedagogiky

Rodina v rozchodu či rozvodu tvoří objekt výchovy sociální pedagogiky. Sociální pedagogika se zabývá rozvodem ze zaměření sociální pomoci osobám, které se nachází ve složité životní situaci. Podle Krause sociální pedagogika „*pojmem sociální chápe ve smyslu solidarity s těmi, kteří se dostali do znevýhodněné situace.*“²⁹

Sociální pedagogika plní při rozvodu preventivní i terapeutickou funkci. V oblasti prevence se zaměřuje na rodinné prostředí a podporuje jedince v rozvoji jeho osobnosti. Děje se tak, při vyhledávání takových rodin, např. činnost Fondu ohrožených dětí, středisek volného času a linek důvěry. V rámci terapeutické funkce se snaží zmírnit negativní dopad konfliktů rodičů na děti. Na tomto základu pracují orgány sociálně-právní ochrany,

²⁷ DYTRYCH, Z., MATĚJČEK, Z. *Děti, rodina a stres: vybrané kapitoly z prevence psychické zátěže u dětí*. 1. vyd. Praha: Galén, 1994, 214 s. ISBN 80-85824-06-X. s. 133 – 134.

²⁸ CLARKE-STEWART, A., BRENTANO, C. *Divorce: causes and consequences*, United States of America: Yale University Press, 2006, 347 s. ISBN 978-0-300-12593-1. s. 57.

²⁹ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3. s. 40.

soudy, mediační centra a Fond ohrožených dětí prostřednictvím asistovaných styků rodičů s dětmi. Zde se sociální pedagogika spojuje s dalšími disciplínami jako je sociální práce, psychoterapie, sociologie, právo.³⁰

V rámci sociální pedagogiky můžeme hovořit i o prosociálním chování nebo také altruismu, což odpovídá „*chování poskytující pomoc*“.³¹ Domnívám se, že by se sociální pedagog měl tímto řídit, vzhledem k tomu, že je to vlastně náplní jeho oboru.

Z pohledu sociální pedagogiky je rodina velice důležitá. Člověk se totiž rodí do přirozeného prostředí, tedy do rodiny. Sociální pedagog se zaměřuje na prostředí, měl by umět zhodnotit jeho kvalitu, a zda je vhodné pro výchovu dítěte. Kvalita výchovného prostředí se odvíjí od počtu podnětů, kterých se dítěti ze strany rodičů dostává.

Rodina by měla plnit základní funkce – emocionální, sociálně-ekonomickou, reprodukční, ochrannou. Rozvod rodičů narušuje především funkci emocionální. Dítě si tak z takové rodiny odnáší stres a úzkost, která se v pozdějším věku může přetvořit na potíže s hledáním partnera, promiskuitu nebo sociální a emoční poruchy. ČR patří mezi země s nejvyšším počtem rozvodů.³²

Laca hovoří o tom, že „*Sociálna pedagogika jako vedná disciplína hovorí o tom, ako optimalizovať a usmerňovať jednotlivé životné situácie a procesy, ktoré majú prihliadať na vnútorný potenciál človeka a jeho individualitu.*“³³ Tato definice vystihuje práci sociálního pedagoga s rodinou v rozchodu či rozvodu.

³⁰ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3. s. 45 - 47.

³¹ NAKONEČNÝ, I. *Sociální psychologie*. 2. vyd. Praha: Academia, 2009, 489 s. ISBN 978-80-200-1679-9. s. 221.

³² KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3. s. 85.

³³ LACA, S. *Sociální pedagogika*. 1. vyd. Brno: Institut mezioborových studií, 2011, 211 s. s. 33.

Jedním z cílů sociální pedagogiky je pomoc dětem. Tuto pomoc děti z rozvedených rodin rozhodně potřebují. V tomto případě je jedná o pozitivní sociální pedagogiku. Další forma pomoci se zaměřuje na jedince, kteří se ocitli v náročné životní situaci, např. rozvod.³⁴

Sociální pedagog se řadí do pomáhajících profesí a rodinám s dětmi poskytuje podporu, poradenství a motivuje je k řešení dané situace. Mezi metody sociální pedagogiky patří:³⁵

- **metoda organizování** – pedagog poskytuje jedinci podněty změnou prostředí,
- **práce se skupinou** – využívá se náhledu skupiny na jednotlivé členy,
- **metoda situační** – pedagog rozebere situaci a ukáže možnosti, jak ze situace při další příležitosti vystoupit,
- **metoda inscenační** – jedná se o umělé vytvoření situace a její řešení, pomáhá k pochopení mezilidských vztahů,
- **metoda animace** – výchovné působení při volném času, vyznačuje se nedirektivním přístupem,
- **mediace** – řešení konfliktů za pomoci nestranné osoby, o mediaci bude dále hovořeno v kapitole 4.3,
- **rozhovor** (poradenský, výchovný, diagnostický), je vhodnější používat otevřené otázky.

Zde se krátce zastavím u metody rozhovoru. Z pozice sociálního pedagoga je při práci s dětmi z rozvedených rodin kladen velký důraz na pohovor s rodiči těchto dětí. *„Účelem tohoto rozhovoru není pouze jejich informování, ale doplnění si dosavadních informací nebo potvrzení našeho podezření, že je dítěti v rodině ubližováno.“*³⁶

Sociální pedagog by měl při řešení rozvodu využít metody a prostředky sociální pedagogiky a poznatky z jiných vědních disciplín, které se sociální pedagogikou souvisí.

³⁴ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3. s. 135 – 136.

³⁵ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3. s. 173 - 183.

³⁶ PÖTHE, P. *Dítě v ohrožení*. 2. vyd. Praha: G plus G, 1999, 186 s. ISBN 80-86103-21-8. s. 75.

2 ROZVOD A OSOBA DÍTĚTE

Rozvod představuje pro dítě velmi těžkou situaci. Dítě je přítomno rodičovským konfliktům a ve většině případů má dítě pocit viny za způsobení rozvodu. Dítě v důsledku rozvodu ztrácí jednoho s rodičů. Tento rodič může dítě navštěvovat, ale už to nikdy nebude stejný rozsah rodičovské výchovy, jako když byli rodiče spolu. Odcházející rodič se staví do role jakéhokoliv jiného příbuzného, který se ve stanoveném čase snaží dítě zabavit nebo ho vezme na výlet.³⁷

Podle Matouška „*Nepřítomnost rodičovského vzoru (deprivace) znamená samozřejmě pro dítě vážný hendikep.*“³⁸ Děti z rozvedených rodin, kde o děti pečoval pouze jeden z rodičů, mají oproti dětem z funkčních rodin, kde probíhala současná péče obou rodičů, nevýhodu. U dětí z rozvedených rodin je osobnostní vývoj narušen, a to ovlivňuje jejich schopnosti vypořádat se s různými situacemi, které v budoucnu nastanou. Samozřejmě záleží na tom, jak rozvod rodičů probíhal, a jak velké trauma si dítě z rozvodu odnese. Děti z rozvedených rodin mají častější poruchy chování, nižší sebevědomí, horší výsledky ve škole, známky prožívaného stresu.³⁹

Rodiče se snaží na začátku svého konfliktu vytvořit s dětmi spojenectví proti druhému rodiči, a tak ho do svých problémů vtáhnou. V průběhu rozvodu se pak rodiče snaží získat dítě do péče.⁴⁰ „*Konfliktní hádky před dítětem však nejsou jen zostřený střet, hádka či konfrontace a nepatří do roviny komunikace, pokud děti nejsou starší osmnácti let.*“⁴¹

Rodiče by v průběhu rozvodu či rozchodu měli myslet především na blaho svých dětí. „*Nemohou již zpravidla odčinit neodčinitelné – to, že se jako rodiče dítěte rozešli.*

³⁷ MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J., KODYMOVÁ, P. *Sociální práce v praxi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, 352 s. ISBN 80-7367-002-X. s. 65 - 66.

³⁸ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 1. vyd. Praha: SLON, 1993, 124 s. ISBN 80-901424-7-8. s. 55.

³⁹ MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J., KODYMOVÁ, P. *Sociální práce v praxi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, 352 s. ISBN 80-7367-002-X. s. 65 - 66.

⁴⁰ PLZÁK, M. *Manželská tonutí*. 1. vyd. Praha: Motto, 2000, 120 s. ISBN 80-7246-056-0. s. 36 – 37.

⁴¹ PLZÁK, M. *Manželská tonutí*. 1. vyd. Praha: Motto, 2000, 120 s. ISBN 80-7246-056-0. s. 37.

*Mohou však svým uvědomělým a citlivým přístupem k dítěti alespoň mírnit následky jeho změněné životní situace, odvracet od prvopočátku nebezpečí jeho pozdějších citových krizí, upevňovat jeho otřesené životní jistoty.*⁴²

V průběhu rozvodu rodičů dítě podstupuje neadekvátní míru psychické zátěže. Důsledky se často neprojeví ihned, ale můžeme je identifikovat ve vzorcích chování dítěte v období puberty či na začátku dospělosti.⁴³

*„Každé dítě je zcela samostatná, jedinečná lidská bytost se svým osobitým vzorcem potřeb, možností, schopností a projevů.“*⁴⁴

Někteří rodiče se mylně domnívají, že musí udržet manželství kvůli dětem, aby děti měly vzor úplné rodiny. Tito rodiče, už ale nevidí, že děti jsou přítomny konfliktu a hádkám mezi rodiči, které jsou pro ně velmi traumatizující, a děti jsou tak ohrožené na jejich zdravém vývoji.

*„Rodiče svým vlivem určují životní dráhu dítěte – dítě si z rodiny odnáší představu o pracovním uplatnění, o manželství a rodině, o hodnotové hierarchii.“*⁴⁵

Rodiče by se měli chovat tak, *„aby samo dítě mohlo mít pozitivní emoční vazbu k matce i otci a aby se nedostávalo do vnitřního konfliktu v tom smyslu, že pozitivní vztah k jednomu rodiči prakticky vylučuje pozitivní vazbu k druhému.“*⁴⁶

⁴² MÁROVÁ, Z., MATĚJČEK, Z., RADVANOVÁ, S. *Výchova dětí v neúplné rodině*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977, 122 s. s. 87.

⁴³ MATĚJČEK, Z. DYTRYCH, Z. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: Grada Publishing, 2002, 128 s. ISBN 80-247-0332-7. s. 42 – 43.

⁴⁴ MÁROVÁ, Z., MATĚJČEK, Z., RADVANOVÁ, S. *Výchova dětí v neúplné rodině*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977, 122 s. s. 61.

⁴⁵ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 1. vyd. Praha: SLON, 1993, 124 s. ISBN 80-901424-7-8. s. 10.

⁴⁶ GJURIČOVÁ, Š., KOCOURKOVÁ, J., KOHOUTEK, J. *Podoby násilí v rodině*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2000, 104 s. ISBN 80-7021-416-3. s. 38.

2.1 Komunikace rodiče s dítětem

„Zásadním pravidlem pro vzájemnou komunikaci je to, aby rostl vztah mezi dítětem a rodičem.“⁴⁷

Rodiče by měli v komunikaci s dítětem častěji používat pochvalu a povzbuzení, než negativní hodnocení. Platí zde jednoduchý vzorec, a to jedna výtka na tři pochvaly. Rodiče tímto utváří dětem zdravé sebevědomí. Děti budou tímto motivovány k překonávání dalších nástrah života.⁴⁸

Rodiče by se rozhodně měli v komunikaci s dítětem vyhýbat vyhrožování, manipulaci, mlčení a ponižování dítěte. V případě vyhrožování rodič přesouvá odpovědnost na někoho jiného, např. na čerta, na paní učitelku, na sociální pracovníci a snižuje tak svou autoritu u dítěte. Pokud bude rodič s dítětem manipulovat, hrozí, že se dítě obrátí proti tomuto rodiči. Zvýšené riziko takové reakce dětí je především v období puberty. Dalším rizikem manipulace je, že dítě takové chování převezme a bude ho využívat v dospělosti. Výsledkem budou pouze hádky s jeho sociálním okolím. Mlčení používají rodiče jako formu trestu pro dítě. Dítě se pak někdy mylně domnívá, že něco provedlo, ale neví co, a to vzbuzuje u dítěte nejistotu a úzkost. Ponižování dítěte rodič často dělá tak, že snižuje to, co dítě řeklo, skáče mu do řeči, brání mu v dokončení sdělení. Když rodič dítě v komunikaci ponižuje, vyvolává v dítěti zlost a smutek. Dítě tak nemá v rodiči oporu a přestane sdělovat rodiči informace, např. jak se cítí, co ho trápí.⁴⁹

⁴⁷ ŠPAŇHELOVÁ, I. *Komunikace mezi rodičem e a dítětem*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2009, 104 s. ISBN 978-80-247-2698-4. s. 10.

⁴⁸ ŠPAŇHELOVÁ, I. *Komunikace mezi rodičem a dítětem*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2009, 104 s. ISBN 978-80-247-2698-4. s. 21 - 22.

⁴⁹ ŠPAŇHELOVÁ, I. *Komunikace mezi rodičem a dítětem*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2009, 104 s. ISBN 978-80-247-2698-4. s. 31 - 37.

Těmito způsoby komunikace rodiče negativně ovlivňují vývoj osobnosti dítěte. Dítě nemá uspokojeny základní potřeby – bezpečí a stabilita, které se řadí na druhé místo v Maslowově hierarchii potřeb.⁵⁰

Rodiče by měli dítěti říci, co se děje v rodině a situaci mu jednoduchou formou vysvětlit, např. tatínek nebo maminka už u nás nebude bydlet, ale stále tě má rád a bude tě navštěvovat. Malé dítě se s tímto vysvětlením spokojí. V zájmu dítěte je, aby rozvod či rozchod rodičů proběhl co nejrychleji a pokud možno v klidu.⁵¹

„Soucitné sdělení špatné zprávy je nezbaví základního pocitu smutku, ale může zajistit, aby děti neprožívaly dlouhodobou ztrátu sebedůvěry pramenící z pocitu, že na nich nikomu nezáleží.“⁵² Proto by měli rodiče při sdělování těchto informací dítěti, že se rozchází, postupovat velmi citlivě.

Reakce dětí na takové sdělení mohou být různé. Některé děti budou žádat, aby si rodiče rozhodnutí ukončit manželství rozmysleli, některé děti pláčou nebo křičí na rodiče, že je budou nenávidět, pokud se rozvedou. Všechny tyto reakce pramení ze strachu a úzkosti, co bude dál.⁵³

Děti mívají v průběhu rozvodu rodičů často otázky, např. Kdo se o mě bude starat? Budu mít všechno tak, jak jsem byl zvyklý? Jak budu moci být s oběma rodiči? Mladší děti se obávají o osobu rodiče, se kterým žijí a někdy mu samy hledají nového partnera. Starší děti jsou k novému partnerovi skeptičtí a často ho vnímají jako nepřítele. Děti se obávají, jestli budou moci zůstat na škole nebo navštěvovat zájmové kroužky jako doposud.⁵⁴

⁵⁰ ŘÍČAN, P. *Psychologie*. 3. vyd. Praha: Portál, 2009, 304 s. ISBN 978-80-7367-560-8. s. 188 – 189.

⁵¹ MÁROVÁ, Z., MATĚJČEK, Z., RADVANOVÁ, S. *Výchova dětí v neúplné rodině*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977, 122 s. s. 13 – 19.

⁵² SMITH, H. *Děti a rozvod*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004, 184 s. ISBN 80-7178-906-2. s. 29.

⁵³ EVERETT, C., EVERETT, S., V. *Zdravý rozvod pro rodiče i děti*. 1. vyd. Praha: Talpress, 2000, 212 s. ISBN 80-7197-169-3. s. 76 - 77.

⁵⁴ EVERETT, C., EVERETT, S., V. *Zdravý rozvod pro rodiče i děti*. 1. vyd. Praha: Talpress, 2000, 212 s. ISBN 80-7197-169-3. s. 76 - 77.

Zbavit dítě úzkosti podle Matějčka znamená „*dopřát mu pocit bezpečí a jistoty.*“⁵⁵

2.2 Nevhodné přístupy rozcházejících se rodičů k výchově dítěte

Rozchodem či rozvodem rodičů nekončí jejich rodičovství a s tím spojená práva a povinnosti. Oba rodiče jsou odpovědní za výchovu dítěte. To platí i v případě, kdy je dítě svěřeno do péče jednoho rodiče a druhému je stanoven styk. Velmi často se stává, že se rodiče v průběhu rozchodu či rozvodu ocitnou v nepřátelském sporu. Každý z rodičů se snaží v této bitvě zvítězit a používá k tomu nejrůznější strategie. Záměrem takového rodiče je především očernit bývalého partnera a přisvědčit své okolí, že bývalý partner nemá vlastně žádné výchovné kompetence. Rodiče však často zapomínají na osobnost svého dítěte a nevidí, jak mu tímto jednáním ubližují.⁵⁶

Rodiče by neměli používat dítě jako nástroj své pomsty vůči bývalému partnerovi. Rodič dítě popouzí, brání mu v kontaktu s druhým rodičem, zakazuje mu si od druhého rodiče cokoliv vzít a vyhrožuje mu trestem, pokud tak učiní. Zde mluvíme o syndromu odvrženého rodiče. Dítě trpí nespavostí a nočními děsy, často pláče. Setkání se zavrženým rodičem může u mladších dětí vyvolat koktání, pomočování, nechutenství. Reakce zavrženého rodiče na sebe nenechá dlouho čekat, obviní druhého rodiče z nedostatečné péče o dítě, objevují se i případy obvinění ze sexuálního zneužívání dítěte. Tyto okolnosti poškozují závažným způsobem psychiku dítěte. Navíc dětstvím tyto traumata nekončí. Uvedu konkrétní příklad, kdy dospělá žena zjistí, že její matka křivě obvinila otce ze sexuálního zneužívání jí samotné, když byla ještě dítě. Je pochopitelné, že se tato skutečnost negativně odrazí na vztahu s muži a vůbec výchově dětí této ženy.⁵⁷

Děti jsou často stavěny do role prostředníka mezi rodiči. Rodiče spolu nejsou schopni komunikovat, a tak si vyřizují vzkazy po dítěti, např. doporučení co může dítě jíst,

⁵⁵ MATĚJČEK, Z. *Co děti nejvíc potřebují*. 1. vyd. Praha: Portál, 1994, 108 s. ISBN 80-7178-006-5. s. 102.

⁵⁶ MATĚJČEK, Z. DYTRYCH, Z. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: Grada Publishing, 2002, 128 s. ISBN 80-247-0332-7. s. 47 - 48.

⁵⁷ MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J., KODYMOVÁ, P. *Sociální práce v praxi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, 352 s. ISBN 80-7367-002-X. s. 66 - 67.

kam s ním může rodič jít a běžné záležitosti jako je třeba úhrada školních obědů. Někdy je dítě druhým rodičem vyslýcháno, např. jak vypadá domácnost matky, kdo se tam zdržuje, jestli chodí matka ven s přáteli. Dítě také velmi často dostane instrukce, co má doma říci a co nikoliv. Dítě se většinou na tento způsob komunikace adaptuje a v pozdějším věku z ní vytěží výhody pro sebe. Což může způsobit další nedorozumění mezi rodiči.⁵⁸

Rodiče by neměli dítě ovlivňovat nebo využívat finančních prostředků k jeho uplácení. Dítě si neumí reálně vysvětlit situaci, kdy mu otec koupí na co si vzpomene, při každé příležitosti mu dává dárky, zatímco matka mu toto neposkytuje a pokud dá dítěti kapesné, vyžaduje po něm, aby s penězi šetřilo. Rodič, který nemá dítě v péči, hradí na dítě výživné a tím si plní svou zákonnou povinnost. Daleko větší zodpovědnost je na rodiči, kterému je dítě svěřeno do péče. Tento rodič musí dítě živit, šatit, plnit potřeby dítěte a už mu nezbývá čas ani finanční prostředky, aby dítěti kupoval drahé dárky.⁵⁹

Rovněž navádění či popouzení dítěte proti druhému rodiči není vhodnou taktikou. Především děti do věku devíti let je snadné ovlivnit či zmanipulovat, umožňuje to jejich sugestibilita, která je v tomto věku velmi vysoká. Rodič tak bez větší námahy může u dítěte vzbudit strach z druhého rodiče nebo vyvolat nepřátelský postoj proti nové partnerce či partnerovi druhého rodiče. Rodiče dítěti lžou nebo mu sdělují různé zkreslené verze, jak se věci staly. Rodiče tímto přístupem staví dítě do situace, které samo dítě nerozumí. Rodiče mohou tímto dítě povýšit do role jejich partnera, utěšovatele osamělého rodiče nebo soudce rodičů. Dítě má pak narušený charakter, což se projeví v budoucnu. Rodiče by měli: „*Zachovat dítěti příznivý obraz obou rozvedených rodičů!*“⁶⁰

Opakem je situace, kdy je dítě stavěno do role stébla, které představuje pro rodiče poslední naději kontaktu s bývalým partnerem. Takový rodič se nemůže s rozvodem a od-

⁵⁸ MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J., KODYMOVÁ, P. *Sociální práce v praxi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, 352 s. ISBN 80-7367-002-X. s. 67.

⁵⁹ MÁROVÁ, Z., MATĚJČEK, Z., RADVANOVÁ, S. *Výchova dětí v neúplné rodině*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977, 122 s. s. 21.

⁶⁰ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: Grada Publishing, 2002, 128 s. ISBN 80-247-0332-7. s. 51.

chodem partnera smířit a vyžaduje si přítomnost bývalého partnera pod nejrůznějšími zámkami, které se týkají dítěte, např. dítě je nemocné, má špatné známky, pláče. Pokud se bývalý partner za tímto rodičem dostaví, je po něm požadováno řešení situace v rámci dlouhé debaty, během které se snaží rodič získat partnera zpátky. Nebezpečím pro dítě v této situaci je, že si vytvoří pocit úzkosti, kdy ho stále musí někdo zachraňovat.⁶¹

Dalším z nevhodných výchovných přístupů k dítěti je jeho povýšení na místo partnera. Rodič toho dosáhne tak, že s dítětem všechno konzultuje, např. rozsudek soudu ohledně péče o dítě, rozdělení společného jmění manželů a sděluje dítěti svá trápení. Řešit takové záležitosti dospělých dítěti rozhodně nepřísluší. Pokud si najde tento rodič nového partnera, dítě bude překážkou takového vztahu a tuto aktivitu rodiče bude vnímat jako zradu.⁶²

Při některých rozvodech rodičů může dojít až k citovému týrání dítěte. K tomu může dojít, např. pokud rodiče odmítají kontakt s dítětem, odstrkují ho nebo v případě sourozenců, když je jedno z dětí protěžováno. Také nechávání dítěte dlouho o samotě se označuje citovým týráním. Dále pak kritizování dítěte a vyhrožování dítěti fyzickou likvidací matky či otce. S tím bezpochyby souvisí domácí násilí mezi rodiči, kdy jsou děti tomuto svědky. Dítě je tak v neustálém strachu a napětí, ze kterého se později mohou vyvinout duševní poruchy či nekonformní chování.⁶³

Posledním nevhodným výchovným stylem, který uvádím je zanedbávání dítěte. To nastane, pokud rodiče neustále řeší konflikt s druhým rodičem a na dítě zapomínají a nevěnují mu péči, kterou potřebuje. Zde je nutný zásah orgánu sociálně-právní ochrany a dalších organizací, které se takovými dětmi zabývají, např. Fond ohrožených dětí.⁶⁴

⁶¹ MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J., KODYMOVÁ, P. *Sociální práce v praxi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, 352 s. ISBN 80-7367-002-X. s. 67.

⁶² MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J., KODYMOVÁ, P. *Sociální práce v praxi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, 352 s. ISBN 80-7367-002-X. s. 67.

⁶³ SMITH, H. *Děti a rozvod*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004, 184 s. ISBN 80-7178-906-2. s. 135 – 138.

⁶⁴ MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J., KODYMOVÁ, P. *Sociální práce v praxi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, 352 s. ISBN 80-7367-002-X. s. 67.

Rodiče by měli mít stále na paměti, že „*Jedině při naplněné citové nádrži můžeme od dítěte očekávat, že dokáže využít všechny své možnosti.*“⁶⁵

2.3 Důsledky rozvodu na dítě

Malé děti zažívají regresi, je to reakce na rozvod rodičů, kterou zapříčinil stres z osamocení. Děti se vrací ke svému vývojově nižšímu stupni, např. noční pomočování, cucání palce. Dále u malých dětí můžeme pozorovat dožadování se větší pozornosti od rodičů, učitelů a také pláč, který nemá žádný důvod. Starší děti mohou mít psychosomatické potíže, které jsou důsledkem vzteku, který v sobě dítě dusí, a také se tím dožadují pozornosti.⁶⁶ Odhaduje se, že psychosomatickými poruchami trpí asi 10% dětí. „*Nejčastější psychosomatické potíže v dětském věku jsou bolesti břicha, bolesti hlavy a chronická únava a vyčerpání.*“⁶⁷

Velmi častým důsledkem rozvodu či rozchodů rodičů je zhoršení školního prospěchu dítěte. Toto pramení především z dlouhodobého stresu, kterému je dítě vystaveno. Dítě prožívá napětí a úzkost, a z tohoto důvodu se nedokáže správně koncentrovat na proces učení. Rodiče pak dítě za špatný školní prospěch trestají a slepě svalují vinu jeden na druhého, že důvodem je nesprávné výchovné působení toho druhého rodiče.⁶⁸

„*Všechny stresové situace, kterým je dítě v průběhu rodinného rozvratu a rozvodu rodičů vystaveno, mohou vést nejen k poruchám vývoje osobnosti dítěte, ke vzniku různých psychopatologických obrazů, ale také, zvláště u chlapců, k antisociálnímu chování.*“⁶⁹

⁶⁵ CAMPBELL, R. *Potřebuji tvou lásku*. 3. vyd. Praha: Návrat domů, 2001, 119 s. ISBN 80-85495-63-5. s. 28.

⁶⁶ WARSHAK, R., A. *Revoluce v porozvodové péči o děti*. 1. vyd. Praha: JAN, 1995, 264 s. ISBN 80-85529-16-5. s. 46 - 47.

⁶⁷ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 4. vyd. Praha: Portál, 2008, 872 s. ISBN 978-80-7367-414-4. s. 111.

⁶⁸ MATĚJČEK, Z. DYTRYCH, Z. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: Grada Publishing, 2002, 128 s. ISBN 80-247-0332-7. s. 43 – 44.

⁶⁹ MATĚJČEK, Z. DYTRYCH, Z. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: Grada Publishing, 2002, 128 s. ISBN 80-247-0332-7. s. 46.

Dalším důsledkem rozvodu pro děti jsou potíže při hledání budoucího partnera, které přicházejí v dospělosti. Dětem často chybí rodičovský vzor pohlaví toho rodiče, který z rodiny odešel. Dívky se pak vdávají velmi mladé a jejich vztahy končí neúspěchem. Pokud z rodiny odešel otec, dívky si často chybějící otcovský vzor nahrazují v budoucích vztazích. V případě, že odchází z rodiny matka, dochází k tomu, že chlapci později vyhledávají mateřskou lásku u starších žen. U těchto dětí se jedná o únik ze situace a změnu prostředí. Takovéto vztahy jsou pak emočně náročné, především pro partnera těchto osob. Tento vzorec se však netýká všech dětí z rozvedených rodin, je to individuální.

„Jedna z jistot, se kterou dítě počítá – asi tak jistě, jako my dospělí počítáme s východem slunce – je stálá přítomnost a ochrana rodičů. Rozvod jim tuto jistotu vezme.“⁷⁰

2.4 Identita dítěte po rozvodu

Pro identitu dítěte po rozvodu a vůbec pro jeho zdravý vývoj je důležité, aby dítě vědělo, že pochází z dobré rodiny, a že jeho rodiče jsou dobří lidé. Konec konců každé dítě si nese v sobě něco ze svých rodičů. Proto je tak důležité, aby rodiče o sobě navzájem mluvili slušně, a aby to bylo patrné i z jejich chování. Rodiče by měli být v tomto aktivní, nestačí pouze mlčet. Je důležité, aby dítě, přestože má rozvedené rodiče, mělo zdravé sebevědomí.⁷¹

„Rodičovský přístup k dítěti má být co nejvíce v jednotě, aby dítě nevyužívalo a nezneužívalo jednání a chování jednoho z rodičů ve svůj prospěch.“⁷² Mezi rodiči by měla

⁷⁰ WARSHAK, R., A. *Revoluce v porozvodové péči o děti*. 1. vyd. Praha: JAN, 1995, 264 s. ISBN 80-85529-16-5. s. 49.

⁷¹ MATĚJČEK, Z. DYTRYCH, Z. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: Grada Publishing, 2002, 128 s. ISBN 80-247-0332-7. s. 51 - 52.

⁷² ŠPAŇHELOVÁ, I. *Komunikace mezi rodičem a dítětem*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2009, 104 s. ISBN 978-80-247-2698-4. s. 96.

probíhat komunikace, o tom, co dítě dělá, jak se vyvíjí, co chce dělat v budoucnu. Rodiče zajistí jednotu svého přístupu k dítěti pouze společnou komunikací.⁷³

Rodiče mohou pomoci dítěti vytvořit si zdravou identitu. Rodiče by měli mluvit o sobě před dětmi bez pohrdání, nehodnotit s kým druhý rodič žije, jaké má přátele, stravovací návyky. Dítě by mělo mluvit o obou rodičích pouze pozitivně a úkolem rodičů je, to zajistit, i když si myslí opak. Rodiče by neměli dětem vštěpovat jejich vlastní pocity, dítě by mělo mít možnost říci, co samo cítí, např. ke druhému rodiči a rodič by se měl zdržet negativních komentářů. Rodiče by neměli dopustit, aby s nimi děti manipulovaly, např. ale u tatínka se můžu dívat na televizi déle, u maminky se nemusím koupat. Tímto způsobem jen roste nepřátelství mezi rodiči. Rodič by měl být k dětem otevřený, vstřícný a měl by dodržet, co dětem slíbil. Pokud děti vnímají, že je nastavení rodiče pozitivní, budou také v emoční pohodě.⁷⁴

Ke stabilizaci situace po rozvodu dochází zhruba do jednoho až do třech let. To, že člověk rozvod definitivně emočně zvládl, pozná, že má stalou náladu bez různých výkyvů a nepotřebuje prostředky, které mu pomáhaly ke zvládnutí situace rozvodu, např. alkohol, medikamenty, různé nutkavé formy chování, např. přejídání, upřené sledování televize. Člověk se navrácí ke způsobu života před rozvodem, znovu obnoví své původní zájmy, chodí do společnosti a případně si najde nového partnera, kterého již nebude zatěžovat negativními zkušenostmi s exmanželem. Člověk si začne plánovat budoucnost bez vracení se do minulosti.⁷⁵

⁷³ ŠPAŇHELOVÁ, I. *Komunikace mezi rodičem a dítětem*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2009, 104 s. ISBN 978-80-247-2698-4. s. 96.

⁷⁴ EVERETT, C., EVERETT, S., V. *Zdravý rozvod pro rodiče i děti*. 1. vyd. Praha: Talpress, 2000, 212 s. ISBN 80-7197-169-3. s. 133 - 134.

⁷⁵ MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J., KODYMOVÁ, P. *Sociální práce v praxi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, 352 s. ISBN 80-7367-002-X. s. 65.

„Je to smutné, že děti nemohou znát své rodiče v jejich mladším věku. Když se měli rádi, ucházeli se o sebe a byli k sobě milí. V době, kdy jsou děti dosti velké, aby si takových věcí všímaly, zamilovanost už velmi často vybledla nebo ustoupila do pozadí.“⁷⁶

⁷⁶ SATIROVÁ, V. *Kniha o rodině*. 1. vyd. Praha: Práh, 1994, 349 s. ISBN 80-901325-0-2. s. 134.

3 ÚPRAVA POMĚRŮ K NEZLETILÝM DĚTEM V PRŮBĚHU ROZVODOVÉHO ŘÍZENÍ

Soud může rozvést manželství na návrh jednoho z manželů nebo na základě společného návrhu obou manželů. Manželé mohou podat společný návrh v případě, že žádají rozvod bez nutnosti hledání příčin rozvratu manželství.⁷⁷ Soud manželství nerozvede pouze, pokud by to bylo v rozporu se zájmem nezletilého dítěte nebo se zájmem manžela, kterému by byla rozvodem manželství způsobena újma. Na tohoto manžela se nahlíží, že rozvod manželství z velké části nezpůsobil. Hovoříme zde o tzv. tvrdostní klauzuli.

Rozvod manželů dělíme na sporný a nesporný. Pokud manželství trvalo déle než jeden rok a manželé spolu více jak šest měsíců nežijí, jedná se o nesporný rozvod. U tohoto typu rozvodu musí mít manželé ještě schválenou dohodu o výchově a výživě dětí a musí být domluvení ohledně majetku a bydlení po rozvodu. U sporného rozvodu probíhá klasické rozvodové řízení.

Rozlišujeme rozvodové řízení podle druhu úpravy poměrů:

„a) řízení, ve kterém se upraví práva a povinnosti k dítěti (dětem) pro rodiče, kteří spolu nežijí,

b) řízení, ve kterém se upraví práva a povinnosti rodičů nezletilého dítěte pro dobu po rozvodu manželství.“⁷⁸

Rozvodové řízení manželů probíhá v několika stádiích: opatrovnické řízení, rozvodové řízení, řešení bytové otázky, výživné rozvedeného manžela a vypořádání společného jmění manželů.⁷⁹

⁷⁷ § 384, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

⁷⁸ Metodické doporučení Ministerstva práce a sociálních věcí. *Sociálně-právní ochrana dětí v případech rozvodových a porozvodových konfliktů* [online]. [cit. 2014-1-20]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/14824/konflikty.pdf>.

⁷⁹ PRŮCHOVÁ, B., NOVÁK, T. *Jak přežít rozvodové peklo*. 1. vyd. Brno: Jota, 2004, 197 s. ISBN 80-7217-294-8. s. 30 – 31.

Než proběhne samotné rozvodové řízení, musí mít manželé nejdříve upravené poměry k nezletilým dětem, hovoříme tedy o stádiu opatrovnického řízení. „*Mají-li manželé nezletilé dítě, které není plně svéprávné, soud manželství nerozvede, dokud nerozhodne o poměrech dítěte v době po rozvodu manželů.*“⁸⁰ Tuto situaci pak zejména komplikují rodičovské spory o děti, kdy se rodiče nejsou schopni dohodnout, kdo z nich bude o dítě pečovat. A pak přicházejí na řadu předběžná opatření, znalecké posudky a proces rozvodu manželství se tak prodlužuje.

3.1 Úloha sociálního pracovníka orgánu sociálně-právní ochrany dětí

Zájmy dětí by měli především hájit pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí. (dále jen OSPOD). Úmluva o právech dítěte definuje „*zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány.*“⁸¹ OSPOD vstupuje do konfliktu rodičů jako opatrovník dítěte při soudním řízení ohledně určení výchovy dítěte.

„*Soud jmenuje dítěti opatrovníka, hrozí-li střed zájmů dítěte na straně jedné a jiné osoby na straně druhé, nehájí-li zákonný zástupce dostatečně zájmy dítěte, nebo je-li toho v zájmu dítěte zapotřebí z jiného důvodu, anebo stanoví-li tak zákon. Jmenovaný opatrovník má právo podat návrh na zahájení řízení vždy, je-li z hlediska zájmu dítěte zapotřebí, aby soud nebo jiný orgán veřejné moci v záležitosti dítěte rozhodl.*“⁸²

Mezi hlavní úkoly sociální pracovníce OSPOD patří zjistit podmínky pro výchovu dítěte na straně rodičů. Jedná se o prošetření poměrů na straně obou rodičů. Sociální pracovníce provede návštěvu v domácnosti rodičů, zhodnotí výchovné kompetence rodičů, zjistí časové možnosti rodičů, jejich zaměstnání a výši výdělku, vztah partnera rodiče k dítěti/dětem a celkové rodinné poměry.

⁸⁰ § 755, odst. 3, zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁸¹ Čl. 3 zákon č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte, ve znění pozdějších předpisů.

⁸² § 943 zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Sociální pracovnice provede s dětmi pohovor a zjistí jejich stanovisko k péči rodičů, popřípadě k možným budoucím změnám, např. stěhování dítěte. Dále zkoumá, kterého z rodičů dítě upřednostňuje, vztahy mezi sourozenci, sociální okolí dítěte a míru podílení se dalších osob na péči o dítě. Sociální pracovnice se také zaměřuje na to, jestli není s dítětem manipulováno. Sociální pracovnice si může požádat o zprávy k situaci dítěte ze školských zařízení, jako je mateřská školka, základní škola.

Rozhovor s dětmi by se měl vést šetrným způsobem s přihlédnutím k osobnosti dítěte, jeho věku a schopnostem. Pemová a Ptáček uvádí jednotlivé části rozhovoru:⁸³

- **osobní představení** sociální pracovnice dítěti,
- **rozmrazení** - sociální pracovnice by měla navázat vztah s dítětem, za pomoci dotazů na koníčky nebo hry,
- **porozumění** - sociální pracovnice zjistí důvěryhodnost sdělení dítěte, jestli se orientuje v místě a čase, a jak rozumí důležitým pojmům,
- **pracovní část rozhovoru** - sociální pracovnice využívá nástroje pro diagnostiku nebo hodnocení, např. záznamový arch,
- **shrnutí** - sociální pracovnice zopakuje získané informace,
- **ukončení** - sociální pracovnice poděkuje dítěti za účast na rozhovoru a sdělí dítěti, co bude dále následovat.

Sociální pracovnice informuje o zjištěných skutečnostech uvedených výše soud, který na základě těchto zjištění a dalších důkazů, např. zprávě o poměrech dítěte z pohledu Fondu ohrožených dětí, rozhodne o úpravě poměrů dítěte.

OSPOD může podávat v průběhu soudního řízení návrhy a předběžná opatření, pokládat otázky zúčastněným, navrhnout důkazy, např. výslech svědků, listinné důkazy a podávat odvolání proti rozhodnutí soudu.⁸⁴

⁸³ PEMOVÁ, T., PTÁČEK, R. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2012. 192 s. ISBN 978-80-247-4317-2. s. 80 – 86.

3.2 Formy rodičovské péče o děti

Po rozchodu či rozvodu rodičů je potřeba upravit kontakt s rodičem, který z domácnosti odchází. Pokud se na tom rodiče sami dohodnou, není potřeba soudní úpravy. Rodiče by měli mít na paměti, že představu domova si dítě utváří už od dvou let jeho věku. K této představě domova se přidružuje místo i prostředí a osoby, které jsou v životě dítěte stálé. Tato stabilita dítěte může být narušena výběrem nevhodného druhu péče pro děti. Při výběru formy kontaktu rodiče s dítětem by měli rodiče přihlížet k osobnosti dítěte a jeho individuálnímu nastavení.⁸⁵

Soud při rozhodování o poměrech dítěte bere na vědomí právo dítěte na péči obou rodičů a jejich schopnosti se na tomto dohodnout, osobnost dítěte, zázemí a citovou orientaci dítěte, výchovné schopnosti rodičů, který z rodičů o dítě dosud pečoval, bytové poměry a stabilitu budoucího prostředí pro dítě a citovou vazbu dítěte na další příbuzné osoby.⁸⁶

V České republice existuje několik druhů péče o děti a záleží pouze na rodičích, kterou si zvolí. Ve sporných případech, kdy se rodiče nejsou schopni dohodnout na konkrétním druhu péče, rozhodne soud na návrh jednoho z rodičů.

„Soud může svěřit dítě do péče jednoho z rodičů, nebo do střídaté péče, nebo do společné péče; soud může dítě svěřit i do péče jiné osoby než rodiče, je-li to potřebné v zájmu dítěte. Má-li být dítě svěřeno do společné péče, je třeba, aby s tím rodiče souhlasili.“⁸⁷

⁸⁴ Metodické doporučení Ministerstva práce a sociálních věcí. *Sociálně-právní ochrana dětí v případech rozvodových a porozvodových konfliktů* [online]. [cit. 2014-1-20]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/14824/konflikty.pdf>.

⁸⁵ MATĚJČEK, Z. DYTRYCH, Z. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: Grada Publishing, 2002, 128 s. ISBN 80-247-0332-7. s. 54 – 55.

⁸⁶ MACH, J., ŠMOLKA, P. *Když vás trápí někdo blízký*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999, 176 s. ISBN 80-7178-337-4. s. 135 – 136.

⁸⁷ § 907, zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

- **Společná péče**

Nejuznávanějším druhem péče je společná péče, to znamená, „že oba rodiče mají stejná práva a povinnosti v péči o děti jako za trvání manželství.“⁸⁸ Tento druh péče, ale vyžaduje vysokou míru tolerance rodičů a především schopnost se mezi sebou dohodnout.

V rámci společné péče mohou oba rodiče rozhodovat o dětech v otázkách vzdělávání, léčení, náboženství. Oba rodiče odpovídají za zájmy svých dětí. Warshak hovoří o společné péči fyzické, to „znamená, že pobyt dítěte v domově každého z rodičů je rovnoměrněji vyvážen, než by tomu bylo v rámci výhradní péče jednoho rodiče, a přibližuje se poměru 50 : 50.“⁸⁹ Samotné střídání dítěte v domácnostech rodičů se odvíjí pouze od dohody rodičů. Rodiče si mohou děti předávat dvakrát týdně nebo i jednou za rok s respektováním osobnosti dítěte. Děti jsou ve společné péči spokojenější než děti ve výhradní péči jednoho rodiče. Je to dáno vzájemnou spoluprací rodičů a trvalou přítomností obou rodičů v životě dítěte.⁹⁰

V případě společné péče pobývá dítě ve dvou domácnostech současně. Rodiče by měli mít dohodnutý záložní plán, pokud nastanou nějaké nepředvídatelné okolnosti, jako např. děti si při předávání zapomenou některé věci v domácnosti druhého rodiče – školní pomůcky, domácí úkoly nebo věci do zájmového kroužku. Tento plán, který si rodiče vytvoří, sníží napětí a stres při řešení těchto situací a zamezí, tak vzniku budoucím konfliktům mezi rodiči.⁹¹

Společná péče má své příznivce ale i odpůrce. Úspěšnost společné péče závisí především na rodičích a jejich schopnostech spolu komunikovat, spolupracovat, být flexibilní a zodpovědně si plnit finanční závazky vůči sobě navzájem. Rodiče nepřenášejí své konflikty na děti a mají dobré mínění o druhém rodiči a věří, že druhý rodič je pro dítě také

⁸⁸ EVERETT, C., EVERETT, S., V. *Zdravý rozvod pro rodiče i děti*. 1. vyd. Praha: Talpress, 2000, 212 s. ISBN 80-7197-169-3. s. 86.

⁸⁹ WARSHAK, R., A. *Revoluce v porozvodové péči o děti*. 1. vyd. Praha: JAN, 1995, 264 s. ISBN 80-85529-16-5. s. 173.

⁹⁰ WARSHAK, R., A. *Revoluce v porozvodové péči o děti*. 1. vyd. Praha: JAN, 1995, 264 s. ISBN 80-85529-16-5 s. 200.

⁹¹ PRICE, M., S. *Divorce and the special needs child: a guide for parents*. 1. vyd. Londýn, Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers, 2010, 268 s. ISBN 978 1 84905 825 4. s. 158.

důležitý. Rodiče musí se společnou péčí souhlasit a jsou jí oba nakloněni. Poslední podmínkou společné péče je, že rodiče bydlí v krátké vzdálenosti od sebe.⁹²

- **Střídavá péče**

Další možností je střídavá péče obou rodičů. To znamená, že: „*Po určitou, přesně určenou dobu je pak dítě v péči jednoho z rodičů a po obdobnou dobu pak v péči rodiče druhého.*“⁹³

U střídavé péče platí obdobné podmínky jako u společné péče rodičů. Střídavá péče je možná pouze, pokud rodiče bydlí od sebe v takové vzdálenosti, aby dítě mohlo navštěvovat jednu základní školu, mateřskou školku. Rodiče musí být dohodnuti na základních věcech, které se týkají dítěte, např. kterého pediatra bude dítě navštěvovat, komu z rodičů budou vypláceny přídavky na děti, a který z rodičů si uplatní slevu na dani za dítě. Rodiče se musí navzájem respektovat a spolupracovat spolu v záležitostech, které se týkají dětí. Samotné dítě by mělo být včas informováno o střídavé péči a rodiče by si měli vyžádat souhlas dítěte.⁹⁴

Při rozhodování o střídavé péči by se mělo postupovat individuálně s ohledem na osobnost dítěte. Střídavá péče se nedoporučuje u velmi malých dětí, ty ještě nejsou schopné separace od matky. V České republice není stanoven věk dítěte, kdy je možné svěřeni do střídavé péče, obecně se doporučuje věk tři roky dítěte.⁹⁵

Výhody střídavé péče, která probíhá odpovídajícím způsobem, jsou: snížení porzvodových problémů a jejich špatného vlivu na dítě, rodiče představují pro dítě odpovídající

⁹² WARSHAK, R., A. *Revoluce v porzvodové péči o děti*. 1. vyd. Praha: JAN, 1995, 264 s. ISBN 80-85529-16-5. s. 200.

⁹³ PRŮCHOVÁ, B., NOVÁK, T. *Jak přežít rozvodové peklo*. 1. vyd. Brno: Jota, 2004, 197 s. ISBN 80-7217-294-8. s. 40.

⁹⁴ PRŮCHOVÁ, B., NOVÁK, T. *Jak přežít rozvodové peklo*. 1. vyd. Brno: Jota, 2004, 197 s. ISBN 80-7217-294-8. s. 40 - 44.

⁹⁵ Metodické doporučení Ministerstva práce a sociálních věcí. *Sociálně-právní ochrana dětí v případech rozvodových a porzvodových konfliktů* [online]. [cit. 2014-1-20]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/14824/konflikty.pdf>.

vzor vzájemné spolupráce a komunikace, přítomnost obou rodičů a rychlejší vyrovnání dítěte s procesem rozvodu.⁹⁶

- **Výhradní péče jednoho rodiče**

Poslední možností je výhradní péče jednoho rodiče a druhému rodiči je stanovený styk. Soud svěřit dítě do péče jednoho z rodičů a druhému rodiči určí výživné na návrh rodiče. Soud může schválit dohodu rodičů, kde si sami rodiče dohodnou veškeré záležitosti. Pokud se rodiče nedohodnou, soud upraví i styk dítěte s druhým rodičem. Ve výjimečných případech soud může styk dítěte s rodičem omezit či ho zakázat, pouze pokud je to v zájmu dítěte.⁹⁷

„Dítě, které je v péči jen jednoho rodiče, má právo stýkat se s druhým rodičem v rozsahu, který je v zájmu dítěte, stejně jako tento rodič má právo stýkat se s dítětem, ledaže soud takový styk omezí nebo zakáže; soud může také určit podmínky styku, zejména místo, kde k němu má dojít, jakož i určit osoby, které se smějí, popřípadě nesmějí styku účastnit. Rodič, který má dítě v péči, je povinen dítě na styk s druhým rodičem řádně připravit, styk dítěte s druhým rodičem řádně umožnit a při výkonu práva osobního styku s dítětem v potřebném rozsahu s druhým rodičem spolupracovat.“⁹⁸

Ve výjimečných případech dochází k tomu, že samotné dítě je vyslechnuto před soudem. Takovéto řešení je velmi smutné, ač dítěti taková práva zaručuje Úmluva o právech dítěte. Ta stanovuje, že *„Za tímto účelem se dítěti zejména poskytuje možnost, aby bylo vyslyšeno v každém soudním nebo správním řízení, které se jej dotýká, a to buď přímo anebo prostřednictvím zástupce nebo příslušného orgánu, přičemž způsob slyšení musí být v souladu s procedurálními pravidly vnitrostátního zákonodárství.“⁹⁹* Rodiče

⁹⁶ Metodické doporučení Ministerstva práce a sociálních věcí. *Sociálně-právní ochrana dětí v případech rozvodových a porozvodových konfliktů* [online]. [cit. 2014-1-20]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/14824/konflikty.pdf>.

⁹⁷ MÁROVÁ, Z., MATĚJČEK, Z., RADVANOVÁ, S. *Výchova dětí v neúplné rodině*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977, 122 s. s. 86 - 87.

⁹⁸ § 888, zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁹ Úmluva o právech dítěte. Čl. 12. [online]. [cit. 2014-02-09]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-pravech-ditete.pdf>.

by měli vždy jednat tak, aby děti chránili před stresovými situacemi a rozhodování o poměrech dětí po rozvodu stresovou situací bezpochyby je.¹⁰⁰

Rozdílný životní styl rodičů, neschopnost společné komunikace, vzájemné urážení a ponižování rodičů, používání dítěte jako „pěšáka v bitvě“, jen proto, že rodiče nesouhlasí s verdiktem soudu a protichůdné hodnoty rodičů jsou okolnosti, které komplikují spolupráci rodičů na péči o děti.¹⁰¹

Everetovi upozorňují rodiče: „*Když přijdete s partnerem k soudu a v boji o děti se navzájem pobijete, odejdete odsud bez sebemenších vyhlídek, že byste v budoucnu mohli jako rodiče spolupracovat a vychovávat děti.*“¹⁰²

Pokud jeden z rodičů brání dítěti ve styku s druhým rodičem, může soud učinit patřičné kroky, a to nařídít rodičům využití poradenské pomoci nebo uložit rodiči pokutu až do výše 50.000,- Kč. „*Soud nařídí výkon rozhodnutí uložením pokuty proti tomu, kdo neplní dobrovolně soudní rozhodnutí nebo soudem schválenou dohodu o péči o nezletilé dítě, popřípadě o úpravě styku s ním anebo rozhodnutí a navrácení dítěte.*“¹⁰³ Dále soud může zahájit navykací režim, např. asistence při kontaktu rodiče s dítětem, které zajišťuje Fond ohrožených dětí, nařídít změnu výchovy a poslední možnost je umístění dítěte do neutrálního prostředí.

Neutrálním prostředím pro tyto účely jsou zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, ústavní a zdravotnická zařízení. Umístění dítěte do neutrálního prostředí zanechá na psychice dítěte nenapravitelné škody. Domnívám se, že toto je velmi násilný zásah do vývoje osobnosti dítěte. Dítě je odtrženo od rodiny, ztratí tím pocit bezpečí a jistoty

¹⁰⁰ EVERETT, C., EVERETT, S., V. *Zdravý rozvod pro rodiče i děti*. 1. vyd. Praha: Talpress, 2000, 212 s. ISBN 80-7197-169-3. s. 91.

¹⁰¹ CLARKE-STEWART, A., BRENTANO, C. *Divorce: causes and consequences*, United States of America: Yale University Press, 2006, 347 s. ISBN 978-0-300-12593-1. s. 202.

¹⁰² EVERETT, C., EVERETT, S., V. *Zdravý rozvod pro rodiče i děti*. 1. vyd. Praha: Talpress, 2000, 212 s. ISBN 80-7197-169-3. s. 124.

¹⁰³ § 502, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

a zpřetrhají se tím všechny sociální vazby dítěte. Smyslem toho všeho je navázání vztahu dítěte s druhým rodičem. V praxi se ale velmi často stává, že se dítě proti tomuto rodiči ještě více zatvrdí a začne ho nenávidět a dává mu za vinu, že je umístěno v neutrálním prostředí kvůli němu.

Tuto situaci řeší nález Ústavního soudu III. ÚS 3363/2010, hovoří se v něm o umístění dětí do neutrálního prostředí, což mohou být i psychiatrické léčebny. Dítě může být umístěno do takového zařízení pouze, pokud není jiné vhodné prostředí a zájem dítěte toto vyžaduje. V případě takového řešení musí být stanovená konkrétní doba, po kterou má být dítě v takovém zařízení umístěno.¹⁰⁴

3.3 Příprava dítěte na styk s druhým rodičem

Příprava dítěte na návštěvu v rodině druhého rodiče je velmi náročná. Dítě je často rodiči informováno, co může a nemůže říkat druhému rodiči. Dítě má právo svého rodiče navštěvovat. Prostřednictvím návštěv dítěte v rodině dochází k obnově konfliktu mezi rodiči, který nebyl rozvodem uzavřen. Někteří rodiče používají dítě jako nástroj své pomsty vůči druhému rodiči, např. dítě ti nedám, protože jsi mi ublížil. Někdy rodiče neadekvátním postojem k situaci dítěte vydírají, např. a co já budu dělat, když ty budeš u tatínka, já tu budu sama, budu smutná, či se snaží rodiče dítěti návštěvu zpříjemnit, např. mohli jsme jít do zoo, ale ty musíš k otci. Sami rodiče jsou zaslepeni touhou ublížit partnerovi a pošpinit ho, že nevidí, jakým způsobem narušují psychickou pohodu dítěte a zbytečně ho stresují. Spouštěčem takového stresu není jen samotná návštěva, ale i to, co takové návštěvě předchází, tedy příprava. Rodiče by měli dbát na to, aby se dítě na návštěvu k druhému rodiči těšilo a v klidu bez jakýchkoliv obav a výčitků na návštěvu odešlo a rovněž aby se ve stejném citovém rozpoložení vrátilo.¹⁰⁵ „Návštěvy by tedy měly vést k tomu, aby se neoslabovalo citové pouto dítěte k tomu, kdo je hlavním vychovatelem a aby se ne-

¹⁰⁴ Metodické doporučení Ministerstva práce a sociálních věcí. *Sociálně-právní ochrana dětí v případech rozvodových a porozvodových konfliktů* [online]. [cit. 2014-1-20]. Dostupné z:

<http://www.mpsv.cz/files/clanky/14824/konflikty.pdf>.

¹⁰⁵ MÁROVÁ, Z., MATĚJČEK, Z., RADVANOVÁ, S. *Výchova dětí v neúplné rodině*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977, 122 s. s. 20 - 22.

narušovalo jeho výchovné působení; i ten, koho dítě navštěvuje, by měl vědět, že dítě neztrácí.“¹⁰⁶

Úspěšnost návštěvy závisí na nejrůznějších detailech, které musí rodiče dopředu naplánovat. Jedná se o volbu vhodné společné činnosti, např. pro malé děti kreslení, pro větší děti návštěva cukrárny. S tím souvisí výběr vhodného oblečení pro dítě, to zajistí rodič, který dítě předává. Někteří rodiče striktně trvají na tom, že dítě bude mít v jeho domácnosti pouze jeho oblečení, a tak nutí dítě k převlékání. A při návratu dítěte do původní domácnosti se tento postup opakuje, kdy si rodič, chce své oblečení odnést domů. Podobně to funguje i při odnášení hraček dítětem z domácnosti. Někteří rodiče trvají na tom, aby věci dětí, např. kolo, plyšová hračka zůstaly v jejich domácnosti a dítě tak nemůže ukázat či se pochlubit s hračkou druhému rodiči. Tento postup rodičů vyvolá v dítěti pouze zmatek a stres.¹⁰⁷

Smith konstatuje, že *„návštěvy u nepřítomného rodiče jsou dobré, pokud jsou důsledné, spolehlivé a nejsou prosyceny nepřátelstvím.“*

Dítěti by měly být zachovány vztahy se širší rodinou – babička, dědeček. Toto vyžaduje od rodičů takt a diplomatické jednání. Rodiče by se měli povznést nad své osobní spory s partnerem a prarodiči dítěte. Stejně tak by prarodiče neměli očerňovat matku/otce dítěte, když mají dítě na návštěvě. Kontakt dítěte s prarodiči a dalšími příbuznými je možné upravit soudním rozsudkem, toto bývá poslední fázi boje mezi rodiči.¹⁰⁸

Právo dítěte na kontakt s těmito osobami upravuje zákon následovně: *„Právo stýkat se s dítětem mají osoby příbuzné s dítětem, ať blízce či vzdáleně, jakož i osoby dítěti společensky blízké, pokud k nim dítě má citový vztah, který není jen přechodný, a pokud je zřej-*

¹⁰⁶ MÁROVÁ, Z., MATĚJČEK, Z., RADVANOVÁ, S. *Výchova dětí v neúplné rodině*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977, 122 s. s. 20.

¹⁰⁷ SMITH, H. *Děti a rozvod*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004, 184 s. ISBN 80-7178-906-2. s. 127 – 128.

¹⁰⁸ MÁROVÁ, Z., MATĚJČEK, Z., RADVANOVÁ, S. *Výchova dětí v neúplné rodině*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977, 122 s. s. 13 – 19.

*mé, že by nedostatek styku s těmito osobami pro dítě znamenal újmu. Také dítě má právo se stýkat s těmito osobami, pokud tyto osoby se stykem souhlasí.*¹⁰⁹

3.4 Znalecký posudek

Pokud se rodiče nedohodnou na péči o děti, soud může nařídit vypracování znaleckých posudků. Rodiče si znalecké posudky hradí, cena se pohybuje od 5.000,- Kč do 10.000,- Kč. Postup při vypracování znaleckých posudků je následující. Soud nařídí vypracování znaleckého posudku a definuje přesné otázky, ke kterým se mají znalci vyjádřit, např. kdo z rodičů má lepší výchovné kompetence, ke kterému z rodičů má dítě lepší vztah, jestli je s dítětem manipulováno a kým. Soud určí znalce ze seznamu znalců, který vede Ministerstvo spravedlnosti. Znalec si nejdříve prostuduje spis rodiny, který mu je doručen soudem a pozve rodinu na konkrétní termín do jeho ordinace. Rodiče a děti jsou povinni se k vyšetření dostavit, jinak jim hrozí pořádková pokuta. Diagnostika rodiny prostřednictvím soudních znalců trvá přibližně půl dne a vypracování znaleckého posudku je otázkou čtyř až osmi týdnů. Znalec ve znaleckém posudku uvede průběh vyšetření, a které metody k tomu použil.

Pro vyšetření dospělých se používá Rorschachova zkouška, anamnestický a explorační rozhovor, rozhovor o výchově dítěte, kresba lidské postavy v projektivní interpretaci. Vyšetření dětí se uskutečňuje prostřednictvím pozorování dítěte při hře, pozorování v interakci s dospělými, anamnestický a explorační rozhovor, projektivní rozhovor zaměřený na přání, hodnoty a sociogram, kresba lidské postavy.¹¹⁰

Znalec v závěru znaleckého posudku odpoví na otázky soudu. Znalecký posudek je odeslán na příslušný soud. Soud nařídí jednání, a na základě vypracovaného znaleckého posudku rozhodne o péči o dítě. Tento proces může trvat několik měsíců až jeden rok. Rodiče se mohou proti rozsudku odvolat nebo požadovat revizi znaleckého posudku, pokud

¹⁰⁹ § 927, zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹⁰ PRŮCHOVÁ, B., NOVÁK, T. *Jak přežít rozvodové peklo*. 1. vyd. Brno: Jota, 2004, 197 s. ISBN 80-7217-294-8. s. 48 - 49.

nejsou spokojeni s jeho výsledkem. Tímto konáním se doba ještě prodlužuje a narůstá tak konflikt mezi rodiči.

3.5 Výživné dítěte

Rodič má ze zákona vyživovací povinnost ke svému dítěti, a to platí i pro rodiče, kteří nemají určený styk s dítětem, či je jim ze závažných důvodů zakázán soudem. Vyživovací povinnost trvá do té doby, než jsou děti schopny se živit samy. „*Vyživovací povinnost a právo na výživné nejsou součástí rodičovské odpovědnosti; jejich trvání nezávisí na nabytí zletilosti ani svéprávnosti.*“¹¹¹ Výživné lze přiznat i zpětně, nejdéle však tři roky od zahájení řízení o stanovení výživného dítěte.

Při stanovení výživného soud vychází z majetkových poměrů rodičů a potřeb dítěte. Soud zkoumá, jaký mají rodiče příjem, jestli jsou zaměstnaní. Soud si tak může vyžádat zprávu od zaměstnavatele rodiče. Je-li rodič osoba samostatně výdělečně činná, zkoumá se jeho daňové přiznání. Potřeby dítěte tvoří výdaje spojené se školní docházkou, stravováním dítěte, zájmovými kroužky, které dítě navštěvuje a další speciální potřeby dítěte – léky, dioptrické brýle, rovnátka.¹¹²

Výši výživného je možné průběžně upravovat, pokud dojde ke změně poměrů účastníků řízení, a to na jejich žádost. Důvodem může být zvýšení nákladů dítěte nástupem do první třídy, potřeby dietního stravování dítěte z důvodu trvalé nemoci. Poměry se mohou změnit i na straně povinného, tedy rodiče, např. dlouhodobá nezaměstnanost, zdravotní úraz.

Pokud rodič výživné nehradí, je možné ho vymáhat, např. srážkami ze mzdy. V tomto případě je zaměstnavatel povinen srážet finanční částku ze mzdy zaměstnanci každý měsíc a zasílat ji k rukám rodiče, který má na výživné nárok.

¹¹¹ § 859, zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹² PRŮCHOVÁ, B., NOVÁK, T. *Jak přežít rozvodové peklo*. 1. vyd. Brno: Jota, 2004, 197 s. ISBN 80-7217-294-8. s. 84 - 87.

Rodič, kterému není hrazeno výživné má možnost podat trestní oznámení pro trestný čin zanedbání povinné výživy. V tomto případě zákon ukládá tomu, „*Kdo neplní, byť i z nedbalosti, svou zákonnou povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného po dobu delší než čtyři měsíce, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.*“¹¹³

Jakmile nabude rozsudek z opatrovnického řízení právní moci, může se zahájit samotné rozvodové řízení. Pokud manželé společně předloží dohodu o rozdělení společného majetku, mohou být rozvedeni zpravidla již na prvním stání u soudu. Pokud rodiče tak neučiní, soud bude zjišťovat skutečnosti ohledně vztahu manželů, např. jak vztah fungoval, kdy došlo ke změně, čím byla změna způsobena a kdo je za ukončení manželství odpovědný.¹¹⁴

V dnešní době soudci ještě před vynesemím rozsudku ohledně péče o děti sami doporučují rodičům, aby využili profesionální pomoc. Tato možnost umožní rodičům se v procesu rozvodu orientovat a může také ochránit osobnost dítěte.

¹¹³ § 196, zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹⁴ PRŮCHOVÁ, B., NOVÁK, T. *Jak přežít rozvodové peklo*. 1. vyd. Brno: Jota, 2004, 197 s. ISBN 80-7217-294-8. s. 30.

4 PROFESIONÁLNÍ POMOC V PRŮBĚHU ROZVODU ČI ROZCHODU RODIČŮ

Možností pomoci rodině v rozvodu či rozchodu je několik. Nejčastějším způsobem, jak si lidé pomáhají mezi sebou je přátelský rozhovor. V průběhu tohoto rozhovoru se objasní velká část problémů a trápení člověka. Toto však nemůžeme považovat za profesionální pomoc. Přátelský rozhovor řadíme do neprofesionálních forem pomoci, a to především z důvodu, že rozhovor vede osoba, která nedisponuje určitou odborností a vzděláním, např. výcvikový kurz, vysokoškolské vzdělání, odborná praxe. Klient vyhledává profesionála především z důvodu, že mu poskytne jinou formu pomoci, než kterou by dostal v přátelském rozhovoru.¹¹⁵

Rodiče se mohou do zařízení poskytující profesionální pomoc dostat buď na základě doporučení OSPOD nebo nařízením soudu. Vždy je samozřejmě lepší spolupráce s motivovaným klientem, který přijde sám než s klientem nedobrovolným, kterému bylo nařízeno se něčemu podrobit. Tato skutečnost se odráží i na výsledku řešení sporu.¹¹⁶

OSPOD může rodičům nařídit využít některou z možností profesionální pomoci, pokud „*nejsou schopni řešit problémy spojené s výchovou dítěte bez odborné poradenské pomoci, zejména při sporech o úpravě výchovy dítěte nebo úpravě styku s dítětem.*“¹¹⁷

„*Vyžaduje-li to zájem na řádné výchově dítěte, může obecní úřad obce s rozšířenou působností uložit dítěti, rodičům nebo jiným osobám odpovědných za výchovu dítěte povinnost využít odbornou poradenskou pomoc nebo uložit povinnost účastnit se prvního setkání se zapsaným mediátorem v rozsahu 3 hodin nebo terapie.*“¹¹⁸

¹¹⁵ ÚLEHLA, I. *Umění pomáhat*. 3. vyd. Praha: SLON, 2005, 128 s. ISBN 80-86429-36-9. s. 40.

¹¹⁶ MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J., KODYMOVÁ, P. *Sociální práce v praxi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, 352 s. ISBN 80-7367-002-X. s. 70 - 71.

¹¹⁷ § 13, odst. 1d), zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹⁸ § 12, odst. 1b), zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

Lidé v průběhu rozvodu či rozchodu mohou využít některé z následujících služeb v oblasti profesionální pomoci.

4.1 Poradenství

Poradenství rozdělujeme na dva základní druhy, a to poradenství základní a poradenství odborné. Základní poradenství poskytuje pouze informace, kde by mohl rodič získat pomoc pro řešení jeho situace. Jedná se o zprostředkování konkrétní pomoci. Odborné poradenství se soustřeďuje na přímou pomoc rodičům a zahrnuje i terapeutické činnosti.¹¹⁹

Poradenství zahrnuje spolupráci klienta s pracovníkem. Prostřednictvím poradenství se zvyšují možnosti klienta, a to na základě jeho přání. Klient má stanovený cíl, kterého chce dosáhnout, ale brání mu v tom nejrůznější překážky. Pracovník klientovi nabídne návody, rady, náměty, jak překážky odstranit. Nabídku těchto návodů pracovník zpracovává ve shodě s individualitou klienta, se zaměřením na jeho současnou situaci. Nabídka návrhů řešení vyvstane z rozhovoru pracovníka s klientem, přičemž samotné řešení si vybírá sám klient.¹²⁰

Poradenství může být krátkodobé, dlouhodobé nebo jednorázové. V případě dlouhodobější práce s klientem by měla být sepsána dohoda mezi pracovníkem a klientem a v ní by měl být specifikován cíl a konkrétní plán, jak bude cíle dosaženo. Jedná se o strukturovaný proces a cíl by měl splňovat kriteria metody SMART, tj. specifický, měřitelný, akceptovatelný, realistický, termínovaný.¹²¹

Poradce by se měl vyznačovat otevřeností, upřímností a pozitivním vztahem ke svým klientům. Verbální a neverbální komunikace poradce by měla být v jednotě a klient by v ní neměl spatřovat žádný rozpor. Poradce je empatický a ve svých intervencích

¹¹⁹ MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003, 384 s. ISBN 80-7178-548-2. s. 84 – 85.

¹²⁰ ÚLEHLA, I. *Umění pomáhat*. 3. vyd. Praha: SLON, 2005, 128 s. ISBN 80-86429-36-9. s. 37.

¹²¹ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 2. vyd. Praha: Portál, 2008, 272 s. ISBN 978-80-7367-368-0. s. 142 - 143.

konkrétní. Obor vzdělání poradce by měl korespondovat s druhem poradenství, které poskytuje, např. poradce v oblasti rodinné problematiky má vzdělání v oboru sociální pedagogiky.¹²²

Rodinný poradce se orientuje v oblasti sociálních služeb, které poskytují pomoc rodinám, v činnosti příslušných úřadů a zná činnost podpůrných a svépomocných skupin. Podle Sobotkové „*Pomoc rodinám tak zahrnuje jednak spolupráci na mobilizaci a využití vnitřních zdrojů rodiny, jednak pomoc s vyhledáním a zkontaktováním vnějších zdrojů společenských.*“¹²³

Poradenství a rodinná terapie se mohou překrývat v oblasti, kdy klient získává nový pohled na sebe a na lidi ve svém okolí. Toto může být společný cíl jak poradenství, tak rodinné terapie.¹²⁴

Poradenství v průběhu rozvodu rodičů by se mělo soustředit i na děti. Psychika u dětí je velmi křehká a reakce dětí při rozvodu rodičů bývají většinou skryté. U těchto dětí se mohou objevit deprese, upadání do zmatku a pocit zavržení ze strany rodičů. V některých případech si děti mohou tvořit dokonalé představy, kterými si vysvětlují rozvod rodičů a následný rozpad rodiny. Na základě takovýchto představ se děti přiklání na stranu jednoho z rodičů a ke druhému rodiči si vytvoří negativní postoj.¹²⁵

Poradenství v oblasti manželství a rodiny poskytují orgány sociálně-právní ochrany, občanské poradny, poradny pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy, organizace poskytující sociální služby pro rodiny s dětmi, např. Fond ohrožených dětí.

¹²² MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003, 384 s. ISBN 80-7178-548-2. s. 90 – 96.

¹²³ SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001, 176 s. ISBN 80-7178-559-8. s. 27.

¹²⁴ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 2. vyd. Praha: Portál, 2008, 272 s. ISBN 978-80-7367-368-0. s. 142.

¹²⁵ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 1. vyd. Praha: SLON, 1993, 124 s. ISBN 80-901424-7-8. s. 110.

4.2 Rodinná terapie

Rodinná terapie je jednou z odvětví speciální psychoterapie. Podle Kratochvíla se rodinná terapie „zabývá rodinnými problémy a snaží se pomoci je překonat a dosáhnout harmonického neporuchového fungování celé rodiny, pracuje v terapeutických sezeních s celou rodinou a přistupuje ke každému pacientovi tak, že na něj pohlíží jako na dílčí součást rodinného systému a v jeho problémech a poruchách hledá souvislosti se současným fungováním jeho rodiny.“¹²⁶

Rodinná terapie je jedna z možností, kterou klient může využít, pokud potřebuje zmírnit svou bolest nad nastalou situací a zbavit se svého trápení. Podmínkou rodinné terapie je, že klient alespoň částečně věří, že je možné jeho situaci změnit. Rodinná terapie vnímá základ pomoci klientovi v jeho schopnostech řešit problém a řídí se přáním klienta aktivně spolupracovat. Pracovník s klientem společně hledají možnosti a způsoby řešení, jak trápení zpracovat a zmírnit jeho negativní důsledky.¹²⁷

Úlehla popisuje způsob práce rodinné terapie. „Pracovník pomáhá při zmírnění trápení tím, že klienta oceňuje, zplnomocňuje a posiluje v rozvíjení řešení, díky němuž se problém rozpustí.“¹²⁸

Rodinná terapie se zabývá interakcí v rodině, jak probíhá a její způsob. Rodinná terapie se někdy také může zaměřit na očekávání a motivy členů rodiny. Mezi hlavní úkoly rodinné terapie se řadí nastavení jasné komunikace a hranic mezi členy rodiny a subsystémy rodiny. Dále pak vydefinování konkrétních rolí jednotlivých členů rodiny a jejich odpovědnosti. Rodinná terapie může přispět ke zvýšení empatie a získání náhledu na potřeby členů rodiny.¹²⁹

¹²⁶ KRATOCHVÍL, S. *Základy psychoterapie*. 5. vyd. Praha: Portál, 2006, 384 s. ISBN 80-7367-122-0. s. 253.

¹²⁷ ÚLEHLA, I. *Umění pomáhat*. 3. vyd. Praha: SLON, 2005, 128 s. ISBN 80-86429-36-9. s. 37.

¹²⁸ ÚLEHLA, I. *Umění pomáhat*. 3. vyd. Praha: SLON, 2005, 128 s. ISBN 80-86429-36-9. s. 37.

¹²⁹ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 2. vyd. Praha: Portál, 2008, 272 s. ISBN 978-80-7367-368-0. s. 178 - 179.

Je možné, že se rodina v důsledku intervence terapeuta rozpadne. Tato intervence zkušeného odborníka může přispět k urychlení procesu, např. rozvod, který by jinak trval delší dobu. Terapeut nepracuje tak, aby udržel rodinu pohromadě za každých okolností. V zájmu rodičů a především dětí není setrvávat v rodině, která je sice pohromadě, ale převažuje zde nepřátelská atmosféra.¹³⁰

Terapeut by se měl zaměřit na podporu schopností rodičů, tedy bývalých manželů, v oblasti jejich komunikace bez negativních emocí. Terapeut pracuje s rodiči takovým způsobem, aby rodiče dokázali spolu mluvit o problematických věcech, např. výchova dětí, zájmové kroužky dětí – druh a četnost, lékařský zákrok, který by mělo dítě podstoupit. Na každou osobu platí jiná forma autoritativnosti, a proto je potřeba postupovat individuálně. Jednomu z rodičů může vyhovovat, že mu poradce dává jasné vedení a konkrétní rady a druhého rodiče může tento přístup znepokojovat.¹³¹ Matoušek uvádí faktory, které mohou přispět k neúspěchu terapie. „*Jsou to: nezpracovaná zlost na bývalého manžela (ku), nepřátelský postoj k profesionálovi poskytujícímu pomoc, neschopnost dělat kompromisy a neschopnost přijmout rozpad manželství jako nezvratný fakt.*“¹³²

Rodinnou terapii poskytují poradny pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy, soukromé ordinace, psychiatrické léčebny a Fond ohrožených dětí.¹³³

Rodinné poradenství a terapie by měly zajišťovat pomoc oběma rodičům. Ideální sezení by měly probíhat v konstelaci: matka – otec, matka – dítě, otec – dítě. V případě individuální práce s členy rodiny, by se nemělo zapomínat, co se odehrává v celé rodině.

¹³⁰ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 1. vyd. Praha: SLON, 1993, 124 s. ISBN 80-901424-7-8. s. 81 - 82.

¹³¹ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 1. vyd. Praha: SLON, 1993, 124 s. ISBN 80-901424-7-8. s. 110.

¹³² MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 1. vyd. Praha: SLON, 1993, 124 s. ISBN 80-901424-7-8. s. 110.

¹³³ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 2. vyd. Praha: Portál, 2008, 272 s. ISBN 978-80-7367-368-0. s. 179.

Cílem poradenství nebo rodinné terapie by mělo být především zachování rodičovských rolí vůči jejich dětem.¹³⁴

Rodinná terapie vychází z psychoterapie. Obor psychoterapie je možné studovat na univerzitách a v rámci studia postgraduálu. Oblastí psychoterapie se nyní zabývají kliničtí psychologové, psychiatři a lékaři klinických oborů, které nesouvisí s psychiatrií. V oboru psychoterapie je možné dosáhnout speciální kvalifikace, a to prostřednictvím úspěšného ukončení supervizí, zkoušek a nejrůznějších výcviků v tomto oboru.¹³⁵

4.3 Rodinná mediace

Pojem mediace existuje v České republice od počátku 90. let, ale teprve v roce 2012 byla rodinná mediace upravena zákonem. „*Pro účely tohoto zákona se rozumí rodinnou mediací mediace, která se zaměřuje na řešení konfliktu vyplývajících z rodinných vztahů*“.¹³⁶

Matoušek definuje mediaci jako „*vyjednávání a uzavření dohody s pomocí vyškoleného zprostředkovatele – mediátora*“.¹³⁷

Asociace mediátorů České republiky uvádí rozvinutější definici „*Mediace je metoda, při níž profesionální prostředník - mediátor - pomáhá znesvářeným stranám obnovit nebo zlepšit vzájemnou komunikaci a hledat způsob, jak vzniklé problémy vyřešit*“.¹³⁸

Haynes a Charlesworth hovoří o mediaci jako o procesu řízeném mediátorem. Mediátor zde zastává pozici manažera a vede diskusi mezi rodiči. Rodinná mediace má celkem devět obecných stádií. Patří tam rozpoznání problému, vybrání vhodného místa

¹³⁴ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 1. vyd. Praha: SLON, 1993, 124 s. ISBN 80-901424-7-8. s. 109- 110.

¹³⁵ KRATOCHVÍL, S. *Základy psychoterapie*. 5. vyd. Praha: Portál, 2006, 384 s. ISBN 80-7367-122-0. s. 12.

¹³⁶ § 2, zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů (zákon o mediaci), ve znění pozdějších předpisů.

¹³⁷ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 2. vyd. Praha: Portál, 2008, 272 s. ISBN 978-80-7367-368-0. s. 98.

¹³⁸ Asociace mediátorů České republiky [online]. [cit. 2014-1-29]. Dostupné z: <http://www.amcr.cz/>.

k mediaci, vybrání osoby mediátora, sběr dat, definování problému, návrh možných řešení, předefinování pozicí rodičů, tvorba dohody, odsouhlasení a podepsání dohody.¹³⁹

„Základní podstatou rodinné mediace je zjištění, že většina rozvádějících či rozcházejících se partnerů má zachovanou schopnost a vůli zůstat kompetentními rodiči.“¹⁴⁰

Účastníci mediace jsou jeden nebo dva mediátoři, oba rodiče, a pokud to vyžaduje situace a všichni účastníci s tím souhlasí, tak i děti, právní zástupci klientů a další osoby např. sociální pracovníci, lékaři, psychologové.

Mediace může být vedena jedním mediátorem, anebo dvěma mediátory, pak se jedná o co – mediaci. Obecně se doporučuje, aby v případě co – mediací byli mediátoři muž a žena. Je to z důvodu, aby nebylo zvýhodněno jedno z pohlaví, pokud jsou klienti matka a otec. A také, že existuje rozdíl mezi pohledem na věc ze strany ženy a muže, patrné jsou i rozdíly v komunikaci žena a muž.

Legatová se domnívá, že „*Naslouchání a porozumění významu mluveného slova je snazší pro ženy.*“¹⁴¹ Ženy mají v mozku větší počet nervových spojů mezi hemisférami než muži. Mozek ženy disponuje vyšší mírou koncentrace dopaminu na místech, kde se ovládá řeč. Řeč se tvoří v levé mozkové hemisféře, a tam mají ženy více mozkových buněk než muži. Ženy mají díky tomuto větší slovní zásobu a komunikace je pro ně tak jednodušší.¹⁴²

¹³⁹ HAYNES, J., M. CHARLESWORTH, S. *The fundamentals of family mediation*. Sydney: The Federation Press, 1996, 318 s. ISBN 1 86287 209 0. s. 1 – 7.

¹⁴⁰ HOLÁ, L. *Mediace v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2011, 272 s. ISBN 978-80-247-3134-6. s. 180.

¹⁴¹ LEGATOVÁ, M. *Proč si muži nic nepamatují a ženy nic nezapomínají*. 1. vyd. Praha: Ikar, 2007, 288 s. ISBN 978-80-249-0917-2. s. 91.

¹⁴² LEGATOVÁ, M. *Proč si muži nic nepamatují a ženy nic nezapomínají*. 1. vyd. Praha: Ikar, 2007, 288 s. ISBN 978-80-249-0917-2. s. 88 - 101.

U poskytovatelů rodinných mediací není možné zajistit rozdílná pohlaví mediátorů z personálních důvodů, např. na pobočce Fondu ohrožených dětí (dále jen FOD) Zábřeh jsou pouze dvě pracovnice - ženy, které prošly výcvikem mediace. Mužů vyškolených v oblasti rodinné mediace je nedostatek.

Mediátor je odborníkem na proces mediace, měl by být nezávislý a neutrální. Mediátor se v průběhu mediace vyvaruje hodnocení, ať už jde o zhodnocení klientova názoru, jeho jednání či vhodnosti řešení pro klienta. Mediátor je nestranný a nerozhoduje o tom, který z rodičů má pravdu. Mediátor pouze zprostředkuje komunikaci mezi rodiči a snaží se rodiče dovést k mediační dohodě.¹⁴³

Hlavním úkolem mediátora je vysvětlit rodičům svoji roli, to znamená fáze a postupy mediace. Mediátor by měl rodičům usnadnit komunikaci a pracovat s jejich emocemi a stanovisky, dále by měl umět definovat předměty jednání a stanovit jejich pořadí důležitosti. A v poslední fázi mediace by měl mediátor zprostředkovat rodičům dohodu a být nápomocen s jejím sepsáním.¹⁴⁴

„Mediační dohodu uzavírají všechny strany konfliktu. Jejimi náležitostmi jsou vedle podpisů stran konfliktu také datum jejího uzavření, doplněné mediátorem, a jeho podpis, kterým se stvrzuje, že mediační dohoda byla uzavřena v rámci mediace.“¹⁴⁵

Mediátor by měl mít odpovídající sebevědomí a schopnosti vyjednávače. Do těchto schopností řadíme především flexibilitu, kreativitu, odborný a všeobecný přehled, schopnost týmové práce a empatii.¹⁴⁶

¹⁴³ HOLÁ, L. *Mediace v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2011, 272 s. ISBN 978-80-247-3134-6. s. 50 - 51.

¹⁴⁴ STÖHROVÁ, H., ŠIŠKOVÁ, T. *Mediace. Výcvikový manuál*. 1. díl. Praha: Asociace mediátorů České Republiky, 2010, 24. s. s. 7.

¹⁴⁵ § 7, zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů (zákon o mediaci), ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴⁶ TERMANN, S. *Umění přesvědčit a vyjednat*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2002, 168 s. ISBN 978-80-247-0304-6. s. 13 – 17.

Další náležitosti, které musí mediátor splňovat, uvádí zákon o mediaci. „*Pro účely tohoto zákona se rozumí mediátorem fyzická osoba, která je zapsána v seznamu mediátorů.*“¹⁴⁷ Seznam mediátorů spravuje Ministerstvo spravedlnosti, a to zapíše do seznamu pouze osobu, která je bezúhonná, má způsobilost k právním úkonům, má vysokoškolské vzdělání v magisterském programu a úspěšně absolvovala zkoušku mediátora. O zapsání do seznamu žádá sám mediátor.¹⁴⁸

Aby se stal mediátor zapsaným mediátorem, musí absolvovat zkoušku, která se skládá z písemné a ústní části. V rámci zkoušky se zkoumají znalosti z oblastí:

- „a) mediace a dalších způsobů mimosoudního řešení sporů, včetně příslušné právní úpravy,*
- b) mediačních technik,*
- c) základních lidských práv a svobod,*
- d) občanského, obchodního a pracovního práva,*
- e) rodinného práva,*
- f) práva na ochranu spotřebitele,*
- g) občanského práva procesního,*
- h) základů psychologie a sociologie.*“¹⁴⁹

Mediaci se zapsaným mediátorem si rodiče musí uhradit, částka se pohybuje v rozmezí od 300,- Kč do 800,- Kč za hodinu, konkrétní částku si sjednají rodiče s mediátorem ve smlouvě před započítáním mediace. Pokud je rodičům soudně nařízeno podrobit se rodinné mediaci, zákon stanovuje částku 400,- Kč za každou započatou hodinu mediačního jednání.¹⁵⁰

¹⁴⁷ § 2, zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů (zákon o mediaci), ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴⁸ § 15 - 16, zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů (zákon o mediaci), ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴⁹ § 2, vyhláška č. 277/2012 Sb., o zkouškách a odměně mediátora, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁵⁰ § 15, vyhláška č. 277/2012 Sb., o zkouškách a odměně mediátora, ve znění pozdějších předpisů.

Vzhledem k finanční situaci některých rodin není možné tuto placenou službu využít. Navíc zapsaných mediátorů, kteří poskytují rodinnou mediaci, je nedostatek. A tudíž tito zapsaní mediátoři nemohou uspokojit požadavky z řad pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany, kdy počet rozvodových a porozvodových kauz stále stoupá.¹⁵¹

S ohledem na výše uvedené poskytují rodinnou mediaci pro klienty zdarma neziskové organizace. Tyto organizace využívají ke svému financování dotace a granty. Jednou z těchto organizací je i Fond ohrožených dětí. Pracovníci těchto organizací mají s rodinnou mediací dlouholeté zkušenosti a nejsou zapsaní mediátoři.

Tyto organizace poskytují rodinnou mediaci také v rámci poskytování sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi, které zahrnují mimo jiné i sociálně terapeutické činnosti.¹⁵²

O této možnosti se hovoří v § 12 zákona č. 359/1999 Sb., kdy rodiče mají povinnost využít odbornou pomoc pokud „*nevyužili možnosti odborné poradenské pomoci potřebné k překonání problémů rodiny a k odvrácení umístění dítěte do náhradní péče nebo nedbali na doporučení spolupracovat s pověřenými osobami, poskytovateli odborných poradenských služeb nebo mediátorem.*“¹⁵³

Práce mediátora je velmi náročná. Mediátor se snaží přimět rodiče v konfliktu, aby přestali spolu bojovat a začali spolu spolupracovat. K tomu využívá nejrůznější komunikační techniky aktivního naslouchání. Především se jedná o objasňování, shrnování, parafrázování, zrcadlení, oceňování, dále pak přeformulování, neutralizace, batna (technika zaměřená na budoucí situaci, používají se otázky, např. Co se stane když...?)

Aktivní naslouchání se vyznačuje velkou soustředěností mediátora a jeho stálou přítomností po celou dobu mediace. Mediátor musí bedlivě poslouchat, co rodič říká. Mediá-

¹⁵¹ Kolektiv autorů. *Práce s ohroženými rodinami*. Olomouc: Olomoucký kraj, 2013, 58 s. s. 37 – 39.

¹⁵² § 65, zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁵³ § 12, odst. 1c), zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

tor by neměl ke sdělení rodiče přidávat vlastní názory, komentáře či jiné hodnotící stanoviska. Mediátor by se měl vždy ujistit, že situaci rodiče dobře porozuměl. Toto mediátor zjistí prostřednictvím techniky shrnování.¹⁵⁴

Shrnování je nejdůležitější technikou v procesu mediace. Mediátor používá shrnování v průběhu celé mediace, zatímco jiné techniky aktivního naslouchání se užívají jen v některých fázích mediace, např. objasňování, batna. Mediátor se prostřednictvím techniky shrnování ujistí, že porozuměl tomu, co rodič řekl a zároveň vnáší do situace řád a umožňuje, tak rodičům vzájemně se pochopit. Mediátor při shrnování vybírá, které informace jsou důležité a je potřeba je rodičům znovu zopakovat, a které informace jsou v momentální situaci nepotřebné. Do oblasti informací, které nejsou pro proces mediace užitečné, patří společenské rozhovory, emocionální konstatování, právní a poradenské typy otázek. Naopak velmi užitečné jsou informace a data o konfliktu rodičů, čeho chtějí rodiče dosáhnout – jejich cíl, styl a strategie vyjednávání rodičů.¹⁵⁵

Konflikty mezi jedinci jsou přirozené. Podle Plamínka jsou konflikty „*palivem do motoru vývoje*“.¹⁵⁶

Zabývat se pomocí lidem v konfliktu je velmi náročné, a pokud se jedná o vztahový konflikt mezi dvěma jedinci, je to ještě těžší. Na takový způsob pomoci je nutné, aby měl pracovník odpovídající výcvik. Pracovník by si měl při řešení vztahových konfliktů zachovat neutrální postoj, ale zároveň by měl být schopen se napojit na konflikt. Náročnost této situace spočívá v tom, že pracovník by se měl vyvarovat jakéhokoliv hodnocení konfliktu, což je přirozená vlastnost člověka. Pracovníci to trénují v rámci dlouhodobých výcviků a supervizí. Být neutrální však neznamená mlčet. Při práci se vztahovým konfliktem je nutná aktivita pracovníka, který vede sled dialogů mezi rodiči, tak aby nedošlo mezi

¹⁵⁴ KOPŘIVA, K. *Lidský vztah jako součást profese*. 4. vyd. Praha: Portál, 2000, 147 s. ISBN 80-7178-429-X. s. 112 – 114.

¹⁵⁵ HAYNES, J., M. CHARLESWORTH, S. *The fundamentals of family mediation*. Sydney: The Federation Press, 1996, 318 s. ISBN 1 86287 209 0. s. 15 - 17.

¹⁵⁶ PLAMÍNEK, J. *Řešení problémů a rozhodování*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008, 144 s. ISBN 978-80-247-2437-9. s. 58.

rodiči k neřízené výměně názorů – hádce. Neutralita pracovníka také zahrnuje pochopení rodičů v konfliktu. Pracovník by se měl zajímat, jak každý z rodičů konflikt prožívá. Pracovník by měl pracovat tak, aby každý z rodičů věděl, že mu mediátor rozumí, chápe jeho stanovisko, proč se na věc dívá právě tímto způsobem. Úkolem neutrálního mediátora není zjišťovat, kdo konflikt způsobil či hledat příčiny v minulosti, ale pomoci nalézt rodičům možnosti řešení, které budou fungovat v budoucnosti. Toto jsou zásady práce, které využívá i systemická terapie. V mediaci se s neutralitou pracuje dále, a to při přeformulování stanovisek rodičů, kde hrají roli postoje a zájmy.¹⁵⁷

Základem mediace je orientace v rozlišování zájmů (motivů) a postojů jednotlivců. „Zásadní rozdíl mezi postojem a motivem spočívá v tom, že postoj determinuje způsob jednání, kdežto motiv je příčinou jednání, vyjadřuje jeho psychologický smysl.“¹⁵⁸ Zájmy jednotlivce odpovídají jeho skutečným motivům a přimějí ho tak dostat se k cíli prostřednictvím jednání s druhým rodičem. Postoje zahrnují ústní a písemné projevy jedince, v rámci kterých se snaží říci druhému rodiči jeho motivy. Lidé někdy záměrně utvářejí lživé postoje, aby je později mohli využít jako svou výhodu. Z důvodu studu, lidé vědomě zatajují své zájmy a svému okolí je představují ve formě, kterou tato společnost akceptuje. Při špatném pochopení zájmů rodičů vzniká konflikt.¹⁵⁹

Konflikty se často nesprávně řeší na úrovni postojů jedinců – to co lidé říkají. To způsobí, že je vybráno řešení, které je pouze dočasné a konflikt se dříve nebo později objeví znovu. Rodinná mediace se snaží řešit konflikty na úrovni zájmů, tedy příčin lidského jednání. Z tohoto důvodu má správně uzavřená mediační dohoda dlouhodobý účinek.¹⁶⁰

¹⁵⁷ KOPŘIVA, K. *Lidský vztah jako součást profese*. 4. vyd. Praha: Portál, 2000, 147 s. ISBN 80-7178-429-X. s. 125 - 127 .

¹⁵⁸ NAKONEČNÝ, I. *Sociální psychologie*. 2. vyd. Praha: Academia, 2009, 489 s. ISBN 978-80-200-1679-9. s. 239.

¹⁵⁹ TERMANN, S. *Umění přesvědčit a vyjednat*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2002, 168 s. ISBN 978-80-247-0304-6. s. 20 – 22.

¹⁶⁰ PLAMÍNEK, J. *Řešení problémů a rozhodování*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008, 144 s. ISBN 978-80-247-2437-9. s. 58 - 59.

Holá uvádí, že „*Mediace je řešení konfliktu komunikací.*“¹⁶¹

Cílem rodinné mediace obecně je uzavření mediační dohody mezi rodiči. Nejčastěji bývá za konkrétní cíl mediace považováno:¹⁶²

- zaktivizovat schopnosti a síly rodičů,
- zvládnutí konfliktní situace,
- zlepšit vzájemné vztahy rodičů,
- zavést komunikaci, která je věcná, otevřená, bez negací k osobě rodiče,
- umožnit rodičům se v dané situaci zorientovat a pochopit jeden druhého,
- ukázat rodičům vzor, jak řešit podobnou situaci v budoucnu.

Existuje několik stylů vedení mediace, a to generický, facilitativní, evaluativní, transformativní, terapeutický.¹⁶³ Zde se budu věnovat pouze jednomu z nich, a to facilitativnímu. Tento styl používá Asociace mediátorů České republiky a pobočka Fondu ohrožených dětí Zábřeh. Tento styl má šest fází:¹⁶⁴

a) Příprava, někdy označována jako nultá fáze

- získání rodičů pro mediaci,
- dohodnutí termínu mediace,
- u placených mediací dohodnutí výše částky,
- předání potřebných informací rodičům, např. co je mediace, její průběh, délka setkání.

b) 1. Fáze = zahájení

- mediátoři informují rodiče o průběhu mediačního jednání, vysvětlí roli mediátora a sdělí pravidla jednání, která budou rodiče dodržovat.

¹⁶¹ HOLÁ, L. *Mediace v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2011, 272 s. ISBN 978-80-247-3134-6. s. 45.

¹⁶² HOLÁ, L. *Mediace v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2011, 272 s. ISBN 978-80-247-3134-6. s. 52.

¹⁶³ ZUMETA, Z. *Styles of Mediation: Facilitative, Evaluative and Transformative Mediation* [online]. [cit. 2013-11-05]. Dostupné z: <http://www.mediate.com/articles/zumeta.cfm>.

¹⁶⁴ STÖHROVÁ, H., ŠIŠKOVÁ, T. *Mediace*. Výcvikový manuál. 2. díl. Praha: Asociace mediátorů České Republiky, 2010, 15 s. s. 5 - 10.

c) 2. Fáze = naslouchání rodičům

- mediátor naslouchá rodičům a snaží se pochopit jejich prožívání a vnímání momentální situace,
- mediátor stanovuje předměty jednání.

d) 3. Fáze = sporné strany neslouchají jedna druhé

- mediátor nastavuje rodičům zrcadlo, aby se navzájem pochopili,
- mediátor vede rodiče k efektivní komunikaci,

e) 4. Fáze = hledání možných řešení ke vzájemnému prospěchu

- mediátor napomáhá stranám hledat vhodná řešení a stanovuje kritéria výběru,
- zde se využívá především metoda brainstormingu, která spočívá v navrhování řešení ze strany rodičů, návrhy se zapisují na flipchart bez hodnocení, což je hlavní zásada brainstormingu,¹⁶⁵
- další velmi využívanou metodou je seznam plusů a minusů, jedná se o sběr výhod a nevýhod u konkrétních řešení stávající situace, přiřazují se k nim plusová a minusová znaménka, vše se zaznamenává na flipchart.¹⁶⁶

f) 5. Fáze = dosažení dohody

- mediátor vede strany, aby jim vyhovovala dohoda ve všech bodech a zájmech rodičů a stanovuje tzv. pojistky dohody (Co se stane když...?).

g) 6. Fáze = sepsání dohody a závěr

- rodiče sepíší dohodu,
- mediátor ověří, že oba rodiče dohodu chtějí,
- dojde k podepsání dohody a ukončení mediace.

¹⁶⁵ PLAMÍNEK, J. *Řešení problémů a rozhodování*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008, 144 s. ISBN 978-80-247-2437-9. s. 85 - 88.

¹⁶⁶ PLAMÍNEK, J. *Řešení problémů a rozhodování*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008, 144 s. ISBN 978-80-247-2437-9. s. 114 - 115.

Sezení rodinné mediace je většinou tříhodinové. Počet sezení je závislý na složitosti konfliktu rodičů. Obecně se dohoda s rodiči uzavírá na pátém sezení.

Metodu rodinné mediace nelze aplikovat na každý druh konfliktu mezi rodiči. Rodinná mediace je nevhodná zejména v případech domácího násilí mezi rodiči a při řešení hlubokých emociálních vztahových krizích, které jsou dlouhodobé. V těchto případech by se měla aplikovat psychoterapie. Dalším nevhodným konfliktem je otázka ústavních práv a základních občanských práv. O těchto záležitostech by měl rozhodovat stát, tedy soud. Rovněž u závislých osob na alkoholu či drogách a u osob trpících psychickou poruchou není vhodné použít mediaci. Osoby závislé na omamných látkách často odmítají podávat všechny informace, kterou jsou pro proces mediace důležité. U osob s duševní poruchou nelze předpokládat, že mediátor správně odhadne jejich aktuální duševní stav.¹⁶⁷

Výhodou mediace oproti soudním sporům je důvěrnost a záruka bezpečného prostředí, dobrovolnost, úspora finančních prostředků, rychlost a řešení konfliktu vstřícnou formou bez nutnosti konfrontace.¹⁶⁸

Everetovi uvádějí další výhody rodinné mediace:¹⁶⁹

- získání schopnosti naslouchání partnerovi ohledně společných záležitostí a osvojení si umění diskuze k tématům týkajícím se dětí,
- mediátor vám poskytne návod, jak spolu můžete komunikovat a zároveň vzájemnou komunikaci usnadní,
- prostřednictvím mediace je možné nalézt nové možnosti řešení problému, které dosud nebyly vidět,
- možnost vyjádření svého stanoviska k situaci dětí, bez následné kritiky,

¹⁶⁷ HOLÁ, L. *Mediace v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2011, 272 s. ISBN 978-80-247-3134-6. s. 169 - 171.

¹⁶⁸ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 2. vyd. Praha: Portál, 2008, 272 s. ISBN 978-80-7367-368-0. s. 98.

¹⁶⁹ EVERETT, C., EVERETT, S., V. *Zdravý rozvod pro rodiče i děti*. 1. vyd. Praha: Talpress, 2000, 212 s. ISBN 80-7197-169-3. s. 108 - 110.

- mediátor vás dovede ke společnému souhlasu v některých věcech a sníží tak emoční napětí,
- mediátor je nestranný, vyvažuje komunikaci rodičů tak, aby žádný z rodičů nebyl znevýhodněný,
- prostřednictvím mediace je možné získat dohodu mezi rodiči daleko rychleji než v průběhu soudních sporů.

Velmi diskutovaným tématem je role dětí v procesu mediace. Názor jednotlivých mediátorů se v tomto různí. Častá otázka rodičů před započítím mediačního jednání je, jestli budou účastny i jejich děti. Mediátor rozhodne o účasti dětí v mediačním procesu, a to po pečlivém prozkoumání situace rodičů, a pokud to situace vyžaduje, jsou přizvány i děti, s ohledem na jejich věk. Děti mají právo se vyjádřit, což je deklarováno Úmluvou o právech dítěte. Mediátor musí zvážit, jestli účast dítěte na mediaci neohrozí jeho vývoj. Je zde totiž možnost, že by si dítě mohlo odnést z mediace dojem, že je odpovědné za problémy svých rodičů. Možné důsledky účasti dětí na mediaci by měli zvážit především rodiče těchto dětí.¹⁷⁰

4.4 Případové konference

Případová konference se využívá při řešení sporů mezi rodiči, v případě stížností na postup orgánu sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD), při posuzování vhodnosti náhradní rodinné péče a při dalších situacích, kdy je zájem dítěte nějakým způsobem ohrožen.

„Případová konference je odborná diskuse zainteresovaných subjektů nad konkrétním případem ohroženého dítěte nebo jeho rodiny; účelem je rychlé a úplné vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny s cílem nalézt optimální řešení.“¹⁷¹

¹⁷⁰ HAYNES, J., M. CHARLESWORTH, S. *The fundamentals of family mediation*. Sydney: The Federation Press, 1996, 318 s. ISBN 1 86287 209 0. s. 48.

¹⁷¹ Metodické doporučení Ministerstva práce a sociálních věcí č. 2/2010 pro postup orgánů sociálně-právní ochrany při případové konferenci [online]. [cit. 2014-1-29]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/9086/Methodika_pripadove_konference.pdf.

Případové konference nejsou novým pojmem v ČR, je to součást sociální práce s rodinou. Zákon č. 359/199 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, ukládá obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností povinnost „*pořádat případové konference pro řešení konkrétních situací ohrožených dětí a jejich rodin, a to ve spolupráci s rodiči a jinou osobou odpovědnou za výchovu dítěte, dalšími přizvanými osobami, zejména zástupci škol, školských zařízení, zařízení poskytovatelů zdravotních služeb, orgánů činných v sociální oblasti, orgánů policie, státních zástupců, odborných pracovníků v oblasti náhradní rodinné péče, poskytovatelů sociálních služeb a pověřených osob.*“¹⁷²

V praxi to vypadá tak, že případovou konferenci svolává sociální pracovník OSPOD, který je klíčovým pracovníkem rodiny. K účasti na případové konferenci jsou pozváni členové rodiny a všichni odborníci, kteří s rodinou nějakým způsobem pracují. Jedná se tedy o multidisciplinární tým odborníků, kam patří pracovníci škol, lékaři, psychologové, pracovníci zařízení pro volnočasové aktivity dětí, pracovníci neziskových organizací. O svolání případové konference může požádat kdokoliv z tohoto týmu. Všichni účastníci případové konference mají povinnost mlčenlivosti o skutečnostech, které se v průběhu jednání dozvěděli. Multidisciplinární tým společně vyhodnotí situaci rodiny a sestaví individuální plán práce s rodinou a dítětem. Individuální plán zahrnuje konkrétní kroky ke změně situace v rodině, to znamená: proč se bude něco dělat, co se bude dělat a jak, kdo to udělá a do kdy to bude uděláno. To jak jsou jednotlivé kroky v individuálním plánu plněny, hodnotí průběžně sociální pracovnice OSPOD. Doporučený počet účastníků případových konferencí je deset až patnáct členů.¹⁷³

Případovou konferenci by měl vést moderátor, který má v této oblasti praxi. Moderátor by měl být osobou „z venku“ a neměl by být do situace rodiny žádným způsobem angažován. Moderátor má odpovědnost pouze za průběh případové konference, za řešení situace odpovídají rodiče.

¹⁷² § 10, zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁷³ BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*. 1. vyd. Praha: Portál 2008, 152 s. ISBN 978-80-7367-392-5. s. 89 - 97.

Velmi důležitým činitelem v případové konferenci je role obhájce rodiny. Tato osoba vystupuje jako mluvčí rodiny a zajistí tak, aby bylo rozhodováno s ohledem na přirozené podmínky rodiny a její historii. Obhájce rodiny na případové konferenci vystupuje ve shodě s nejlepším zájmem dítěte.¹⁷⁴

„Cílem přítomnosti rodičů na případové konferenci není prohlubování jejich frustrace, ale využití jejich aktivity ve prospěch řešení situace dítěte a rodiny.“¹⁷⁵

Případová konference má několik částí. Nejdříve jsou účastníci seznámeni s kazuistikou rodiny. Tu vypracuje a přednese koordinátor, tedy sociální pracovník OSPOD, který je klíčovým pracovníkem rodiny. Moderátor vyzve účastníky případové konference, aby doplnili informace z kazuistiky. Multidisciplinární tým v této části analyzuje problém a posuzuje rizika a následně jsou navrhována řešení. Nejčastěji se k tomu využívá metoda brainstormingu. V této fázi se sestavuje individuální plán dítěte. Multidisciplinární tým si rozdělí kompetence a přichází závěr. Výstupem případové konference je zápis, který všichni účastníci podepíší. Zápis z případové konference obsahuje cíl případové konference, jména jednotlivých účastníků, závěry případové konference, datum konání případové konference a poučení o mlčenlivosti.¹⁷⁶

Matoušek uvádí, že cílem případových konferencí je „*výměna informací a společné plánování postupu.*“¹⁷⁷

FOD pobočka Zábřeh pořádala již několik případových konferencí, vždy po dohodě s OSPOD.

¹⁷⁴ ČÁSLAVA, J. *Základní minimum pro účastníky případových konferencí*. Vyšší odborná škola sociální Olomouc, 2013, 7 s. s. 5.

¹⁷⁵ BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*. 1. vyd. Praha: Portál 2008, 152 s. ISBN 978-80-7367-392-5. s. 93.

¹⁷⁶ ČÁSLAVA, J. *Základní minimum pro účastníky případových konferencí*. Vyšší odborná škola sociální Olomouc, 2013, 7 s. s. 2 – 7.

¹⁷⁷ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 2. vyd. Praha: Portál, 2008, 272 s. ISBN 978-80-7367-368-0. s. 161.

5 ROLE FONDU OHROŽENÝCH DĚTÍ V RÁMCI ROZVODOVÉHO ŘÍZENÍ

„Fond ohrožených dětí je občanské sdružení na pomoc týraným, zanedbávaným, zneužívaným opuštěným nebo jinak sociálně ohroženým dětem, s působností na celém území České republiky.“¹⁷⁸

Od 1. 1. 2014 došlo ke změně v souvislosti s novým Občanským zákoníkem a Fond ohrožených dětí je nyní zapsaný spolek a používá označení **Fond ohrožených dětí, z. s.**¹⁷⁹

5.1 Charakteristika Fondu ohrožených dětí

Fond ohrožených dětí (dále jen FOD) má v ČR dlouholetou tradici, byl založen v dubnu 1990. Posláním FOD je pomoc dětem a jejich rodinám. FOD se při výkonu své činnosti řídí především Úmluvou o právech dítěte, Listinou základních práv a svobod, dále pak zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, zákonem č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník a zákonem č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Nejvyšším orgánem FOD je **Členské shromáždění, dále pak Rada, Revizní komise, Předsednictvo, Místopředseda, Předseda.**¹⁸⁰ Předsedkyní FOD je JUDr. Marie Vodičková, a to již od jeho vzniku, tedy od roku 1990. Marie Vodičková vystudovala Právnickou fakultu UK v Praze a stala se správní čekatelkou u Městské prokuratury v Praze. V rozmezí let 1976 až 1996 pracovala jako specializovaná prokurátorka a následně jako státní zástupkyně pro agendu dětí a mládeže, a to na obvodní prokuratuře pro Prahu 9, dále pak na Městské prokuratuře v Praze a na Městském státním zastupitelství v Praze. Marie Vodičková se v této oblasti zabývala především problematikou náhradní rodinné péče, ústavní a ochrannou výchovou a trestnou činností dětí a mládeže. V roce 1990 založi-

¹⁷⁸ Fond ohrožených dětí [online]. [cit. 2013-9-24]. Dostupné z: <http://www.fod.cz/>.

¹⁷⁹ Interní materiál FOD. *Oznámení statutárního zástupce*. Praha: FOD, 2014.

¹⁸⁰ LEŠTINSKÁ, L. *Sociální služby Fondu ohrožených dětí v regionu Zábřeh*. Brno, 2012. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati, Fakulta humanitních studií, Institut mezioborových studií Brno. Vedoucí bakalářské práce Antonín Řehoř. s. 33 – 34.

la Marie Vodičková společně s dalšími pěstouny a osvojiteli Fond ohrožených dětí. Marie Vodičková převzala v období let 1981 až 1999 do pěstounské péče celkem 10 dětí.¹⁸¹

Mezi hlavní činnosti, které FOD zabezpečuje, patří:

- provoz krizové linky 776 833 333 pro matky, které tají těhotenství a porod,
- pomoc dětem týraným, zneužívaným, zanedbávaným či jinak sociálně ohroženým,
- vyhledávání náhradních rodin pro obtížně umístitelné děti,
- provoz poboček FOD - zaměření na terénní sociální práci a sanaci rodin,
- provoz zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc – Klokánek,
- provoz azylových domů pro rodiny s dětmi,
- poradenská a hmotná pomoc rodinám,
- osvěta a snaha o zlepšení legislativy a praxe na úseku sociálně právní ochrany dětí a sociálních služeb.¹⁸²

Činnost FOD je financována především z dotací Ministerstva práce a sociálních věcí a z Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, Evropské unie, dále pak z členských příspěvků a prostředků FOD, z benefičních koncertů a z darů veřejnosti.

FOD získal dne 11. 5. 2001 pověření k výkonu sociálně-právní ochrany dětí, které mu udělilo Ministerstvo práce a sociálních věcí.¹⁸³

FOD má zaregistrované tři druhy sociálních služeb, a to Azylové domy na Azylových domech FOD, sociální rehabilitaci na Klokáncích FOD a sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi na pobočkách FOD.¹⁸⁴

¹⁸¹ Interní materiál FOD Zábřeh. Zábřeh: FOD, 2011.

¹⁸² Fond ohrožených dětí [online]. [cit. 2013-9-24]. Dostupné z: <http://www.fod.cz/>.

¹⁸³ Interní materiál FOD. *Rozhodnutí o udělení pověření k výkonu sociálně právní ochrany dětí*. Praha: FOD, 2001.

¹⁸⁴ Interní materiál FOD. *Rozhodnutí o registraci sociálních služeb*. Praha: FOD, 2007.

Při práci s klienty dodržují pracovníci FOD tyto zásady:¹⁸⁵

- etický kodex FOD a dodržování lidských práv a základních svobod osob a zachování lidské důstojnosti,
- nabídka více možností k řešení situace klienta,
- respektování samotné volby klienta,
- multidisciplinární přístup, tj. spolupráce s více organizacemi, je-li to účelné,
- individuální přístup ke klientovi,
- nestranný, neutrální a vyvážený přístup, především v rozvodových a porozvodových sporech,
- bezplatné poradenství,
- dobrovolnost klienta.

Pracovníci se řídí ve vztahu s klientem principy vyplývajícími z Etického kodexu FOD, zejména pak respektují osobnost klienta – jeho možnosti, schopnosti, dovednosti, názory, postoje, soukromí a svobodnou volbu.

Každý klient FOD má svého **klíčového pracovníka**, ten je zodpovědný za vedení procesu spolupráce, za veškerou dokumentaci týkající se klienta, a za převzetí stížnosti od klienta. Při započetí spolupráce dohodne klíčový pracovník se zájemcem o službu jeho osobní cíl, dále pak formu, rozsah, podmínky a průběh poskytované služby, tedy cíl a obsah spolupráce. Tento proces je nazýván stanovení zakázky.

Klíčový pracovník sepíše s klientem před začátkem spolupráce potřebné dokumenty, zejména Smlouvu o poskytování sociální služby (Příloha P 1), Souhlas s poskytnutím osobních údajů (Příloha P 2), Individuální plán. Pracovník s klientem průběžně individuálně plánuje a vede klienta k dosažení cíle, který si klient sám stanovil. Klíčový pracovník vede s klientem rozhovor, v jehož průběhu má umožnit klientovi orientaci ve svých potřebách a motivech a pomoci mu rozhodnout se, jakým způsobem je chce uspokojit. Pracovník pomáhá klientovi vyjádřit nejenom podobu současné situace, ale také jeho představy o tom, jak by podle něj vypadala naprosto dokonalá změna současné situace. Na základě

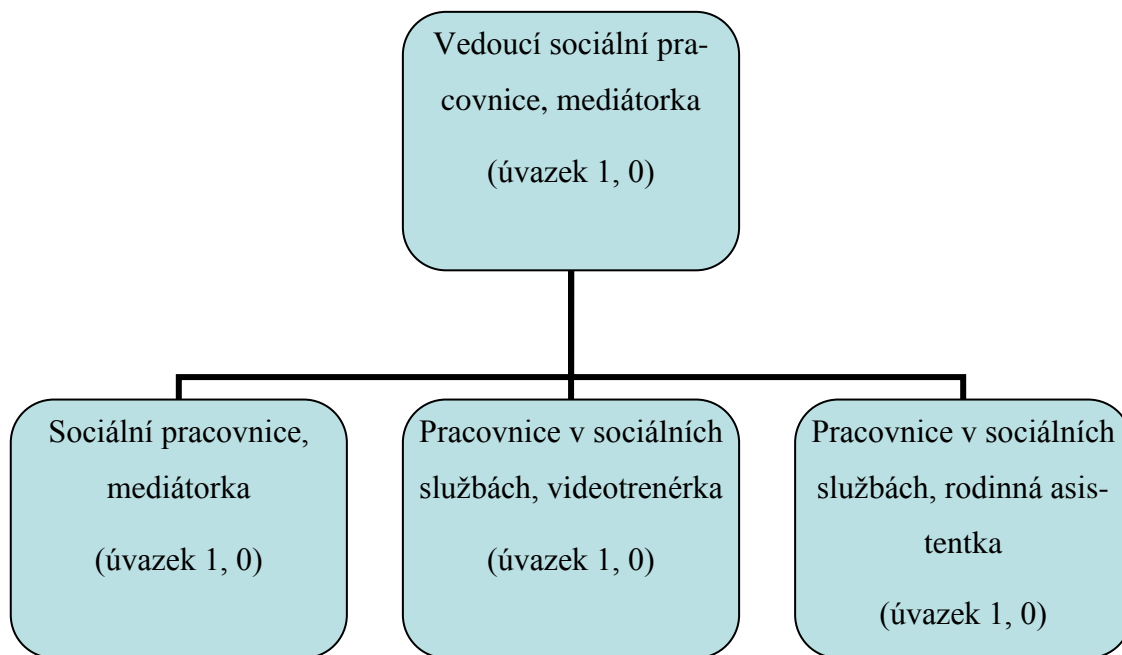
¹⁸⁵ Interní materiál FOD Zábřeh. *Jednání s klientem*. Zábřeh: FOD, 2010.

této představy je pak možné formulovat cíle a plánovat jednotlivé kroky k jeho dosažení. Průběžně pracovník s klientem individuální plán hodnotí, jedná se o revizi individuálního plánu.¹⁸⁶

Klíčový pracovník předá klientovi svou vizitku nebo jiný kontakt a je podepsán pod každým záznamem, který zapíše. Za spis je osobně odpovědný. Informuje další zaangażované instituce o vývoji v případě. Klíčového pracovníka klientům přiděluje vedoucí pobočky na základě prvního kontaktu, vytíženosti pracovníků a jejich schopností nebo dle spádové oblasti. Pokud klientovi jeho klíčový pracovník nevyhovuje, a je to v personálních možnostech pobočky FOD, může požádat o jeho změnu. O změně klíčového pracovníka rozhodne vedoucí na základě žádosti pracovníka nebo klienta.

Vzhledem k tomu, že pracuji na pobočce FOD Zábřeh, budu se dále věnovat pouze této pobočce FOD Zábřeh. Pobočka FOD Zábřeh byla založena v dubnu 2000. Vznik pobočky Zábřeh zapříčinila skutečnost, že byl navýšen počet klientů v tomto regionu. V této době region Zábřeh spádově patřil do působnosti pobočky FOD Olomouc, která region Zábřeh do roku 2000 zabezpečovala. Provoz pobočky FOD Zábřeh byl nejdříve zajištěn pouze jednou pracovnící a v roce 2002 rozhodlo vedení FOD o zřízení dalšího pracovního místa. V rámci Individuálního plánu Olomouckého kraje a s podporou Evropské unie vzniklo na pobočce FOD Zábřeh další pracovní místo pro pracovníka v sociálních službách, v květnu 2012 přibyla v rámci projektu MPSV rodinná asistentka. V současné době je pracovní tým FOD Zábřeh čtyřčlenný (Obr. 1):

¹⁸⁶ Interní materiál FOD Zábřeh. *Jednání se zájemcem o službu*. Zábřeh: FOD, 2008.

Obr. 1. Personální schéma FOD, pobočka Zábřeh

Sociální služba pobočky FOD Zábřeh byla zaregistrována 5. 12. 2007 jako sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, pod identifikátorem **5229532**.¹⁸⁷

V rámci poskytování sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi, nabízí FOD pobočka Zábřeh svým klientům tyto služby:¹⁸⁸

- sociálně-právní poradenství,
- práce s rodinou (sanace rodiny),
- asistence při předávání dítěte/děti mezi rodiči (problematický kontakt dítěte/děti s druhým rodičem),
- asistence při delším kontaktu rodiče s dítětem/děti,
- pomoc v bytové nouzi klienta,
- pomoc ve finanční a hmotné nouzi – fakultativní služby FOD,

¹⁸⁷ Interní materiál FOD. *Rozhodnutí o registraci sociálních služeb*. Praha: FOD, 2007.

¹⁸⁸ LEŠTINSKÁ, L. *Sociální služby Fondu ohrožených dětí v regionu Zábřeh*. Brno, 2012. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati, Fakulta humanitních studií, Institut mezioborových studií Brno. Vedoucí bakalářské práce Antonín Řehoř. s. 38 – 41.

- rodinná mediace,
- videotrénink.

Při evalvací v rámci rozvodového řízení nabízí FOD svým klientům především rodinnou mediaci a asistenci při delším kontaktu rodiče s dítětem/děťmi anebo asistenci při předávání dítěte/děti mezi rodiči (problematický kontakt dítěte/děti s druhým rodičem). FOD pobočka Zábřeh je jedinou organizací v regionu Zábřeh, Šumperk, Mohelnice, která poskytuje tyto služby zdarma. Z tohoto důvodu se na FOD, pobočku Zábřeh často obrací OSPOD a soudy v oblasti rozvodů či rozchodů rodičů a péči o děti.

5.2 Rodinná mediace

„Mediace je metoda rychlého a kultivovaného mimosoudního řešení konfliktů a sporů (především rozvodových) za asistence třetí neutrální strany - mediátorů, kteří vedou jednání sporných stran tak, aby mohly vytvořit vzájemně přijatelnou dohodu.“¹⁸⁹

Jednotlivé pobočky FOD rozšířily své sociální služby o oblast rodinné mediace. Postupně začala vznikat mediační centra, nyní má FOD celkem čtyři mediační centra, a to Olomouc, Opava, Ostrava a Krnov. Další pobočky FOD nabízí rodinnou mediaci jako sociální službu, jedná se o pobočky FOD Prostějov, Plzeň, Tábor a Zábřeh. Vzhledem k tomu, že pracuji na pobočce FOD Zábřeh, budu se věnovat v dalším textu pouze této pobočce.

Pobočka FOD Zábřeh začala poskytovat rodinnou mediaci v roce 2011, a to zejména v oblasti rozvodových sporů a porozvodových sporů. Tuto sociální službu zajišťují sociální pracovníci, kteří absolvovali výcvik v oblasti mediace u Asociace mediátorů ČR, a to nejméně v počtu 100 hodin, případně mají akreditaci asociace mediátorů. Mediace ve FOD Zábřeh provádí vždy dva mediátoři. Z personálních důvodů nelze zajistit rovno-

¹⁸⁹ Interní materiál FOD Zábřeh. *Metodika k poskytování rodinných mediací*. Zábřeh: FOD, 2012.

vážnost pohlaví, tj. aby dvojici mediátorů tvořila vždy žena a muž. Na Pobočce FOD Zábřeh se užívá facilitativní model mediace.

O rodinnou mediaci žádá klient sám, či orgán sociálně právní ochrany dětí nebo může být mediace nařízena soudem.

V případě, že se obrátí jeden z rodičů na FOD Zábřeh s žádostí o mediaci, jsou mu předány základní informace o mediaci a pracovník FOD Zábřeh mu nabídne tři termíny mediačního jednání. Rodiče se mezi sebou domluví a sdělí FOD termín dohodnutého mediačního jednání. Pokud domluva mezi rodiči neproběhne, kontaktuje pracovník FOD druhého z rodičů s nabídkou mediace. Pracovník FOD zachovává při tomto procesu komunikace zásadu dobrovolnosti.

Pracovník FOD předává rodičům při prvním kontaktu následující informace o mediaci:

- vysvětlí, co mediace obnáší, především její zásady, principy a výhody,
- termíny jednání – datum a časové rozmezí, tj. tři hodiny.

Pokud se oba rodiče k mediačnímu jednání dostaví, mediátoři je přivítají, usadí ke stolu a nabídnou občerstvení. Mediační jednání začíná úvodním slovem mediátorů. Mediátoři rodičům objasní roli mediátora, průběh mediačního jednání a se souhlasem rodičů jsou definována pravidla mediačního jednání, tj. oslovování, dodržování diskrétnosti a důvěry, vzájemné neskákání si do řeči a vypnuté mobilní telefony v průběhu celého mediačního jednání.

Samotný průběh mediace má několik částí. Mediátoři se snaží, za pomocí technik aktivního naslouchání, zprostředkovat mezi rodiči oboustrannou výměnu informací. Jedná se především o ty informace, které si rodiče do této doby nepředali, a to z nejrůznějších důvodů. Hlavním úkolem mediátorů je zajistit, aby se rodiče navzájem „slyšeli“. Mediátoři pomáhají rodičům nalézt společné zájmy a tímto jim usnadní najít řešení problému, které bude vyhovovat oběma rodičům.

Výstupem z mediace je všemi účastníky mediace podepsaná **dohoda**, která se vydává ve třech vyhotoveních, pokud se strany nedohodnou jinak. Dohodu je možné vydat ve více vyhotoveních, vždy se v dohodě uvede osoba či instituce, které bude vyhotovení adresováno, například: matka, otec, FOD, OSPOD, okresní soud. Dalším výstupem z mediace může být „**dohoda o nedohodě**“. Tento dokument potvrzuje, že se rodiče zúčastnili mediačního jednání a obsahuje formulaci, že se rodiče nedohodli. Dohodu mohou zveřejnit pouze rodiče, například ji předloží soudu. Dohodu mohou mediátoři poskytnout třetí osobě nebo instituci pouze se souhlasem obou rodičů. V případě, že se OSPOD nebo soud dotazuje na průběh mediace, mediátor pouze sdělí, v jakých termínech mediační jednání s rodiči proběhlo, a jestli se rodiče dohodli nebo ne. Mediátoři mají povinnost mlčenlivosti a dodržují pravidlo diskrétnosti a důvěry.

Jednou ze zásad mediace je nestrannost, to znamená, že pokud sociální pracovník = mediátor s rodinou již dříve spolupracoval, například v oblasti sanace rodiny nebo poskytování asistencí při kontaktu rodiče s dítětem/děťmi, nemůže vykonávat u těchto klientů mediaci. V tomto případě jsou osloveni mediátoři z pobočky FOD Prostějov, kteří zajistí mediaci na pobočce FOD Zábřeh jako externisté. Tato dohoda mezi pobočkami FOD Zábřeh a FOD Prostějov je vzájemná.

Mediační jednání ve FOD Zábřeh se odehrává v jedné z kanceláří FOD (Obr. 2), která je vybavená pro potřeby mediace, tj.:

- kulatý stůl,
- čtyři židle,
- počítač s tiskárnou,
- flipchart,
- lišty pro připevnění papírů,
- tvrdé desky, psací pomůcky.

Obr. 2. Kancelář FOD – mediální místnost.

Mediátoři ve FOD Zábřeh se řídí Etickým kodexem mediátorů Asociace mediátorů ČR¹⁹⁰ (Příloha P 3) a Etickým kodexem FOD.

Mediátoři FOD pobočky Zábřeh nejčastěji v rodinné mediaci pracují na komunikaci mezi rodiči, péči o děti, rodičovských pravidlech v oddělených rodinách, problematických kontaktech rodičů s dětmi, úpravě výchovy dětí, výživném pro děti, finančních otázkách rozvodu rodičů a mezigeneračních sporech.

¹⁹⁰ Asociace mediátorů České Republiky. *Etický kodex mediátorů Asociace mediátorů ČR* [online]. [cit. 2014-02-03]. Dostupné z: <http://www.amcr.cz/dokumenty/kodex.pdf>.

5.3 Asistence Fondu ohrožených dětí v rámci rozvodového řízení a jejich druhy

FOD poskytuje asistence při problematických kontaktech rodičů s dětmi. Asistence FOD přispívají k evaluaci v rámci rozvodového řízení. Asistence FOD může probíhat na žádost rodiče, na základě doporučení OSPOD a nebo rozhodnutím soudu. Při žádosti rodiče je nutné dodržet dostatečný časový předstih před poskytnutím samotné asistence, jedná se o cca 14 dní. Pracovnice FOD musí v této době kontaktovat druhého rodiče a vyžádat si jeho souhlas s asistencí, setkat se s dítětem je-li to možné, dále pak dohodnout s rodiči termín asistence a podepsat s rodiči Smlouvu o poskytování sociální služby. Pobočka FOD Zábřeh poskytuje asistence pouze se souhlasem obou rodičů.

Před začátkem poskytování asistencí se sepíše s rodiči Smlouva o poskytování sociálně aktivizačních služeb a pracovník si vyžádá písemný souhlas se zpracováním osobních údajů. Tyto dokumenty se sepisují s rodiči odděleně např. v kanceláři FOD, v domácnosti rodiče nebo s oběma rodiči současně, např. společné jednání s rodiči na OSPOD za přítomnosti pracovníka FOD. Takovému jednání předchází telefonická domluva pracovníka OSPOD s pracovníkem FOD. Pracovníci se dohodnou na termínu společné schůzky s rodiči, termín je následně rodičům sdělen jedním z těchto pracovníků. Na takovémto společném jednání nabízí pracovník FOD sociální služby, které doporučí OSPOD, oběma rodičům současně. Pokud rodiče s asistencí souhlasí, dohodnou si konkrétní termíny a podepíše se Smlouva o poskytování sociální služby. Toto je ideální forma zahájení spolupráce s rodiči za účasti OSPOD. Výhodou je, že oba rodiče získají informace o poskytovaných službách FOD současně a pracovník FOD je vnímám rodiči jako nezájmová osoba. Po skončení asistencí se uskuteční znovu společná schůzka na OSPOD za přítomnosti obou rodičů a pracovníka FOD, kde se průběh asistencí vyhodnotí.

V případě nařízení asistence soudem je postup odlišný. Pobočce FOD je doručeno písemné rozhodnutí soudu či předběžné opatření o nařízení asistencí, kde je stanoven konkrétní časový rámec poskytování asistencí. Vhodnější variantou je, když se soud s časovým předstihem, ještě před vynesemím rozsudku či nařízením předběžného opatření, informuje na aktuální časové možnosti FOD. Rodiče by měli FOD telefonicky kontaktovat a na asistence se informovat. To se ale v běžné praxi neděje. FOD tedy vyčkává na pravomocnost rozsudku a následně sám rodiče kontaktuje. Pokud nejsou v rozsudku uvedené

kontakty na rodiče, FOD o ně požádá OSPOD. FOD od rodičů zjišťuje především informace – zda vůbec a kdy se k asistenci dostaví.

Před započítáním samotné asistence se pracovníci FOD s dětmi setkají. Setkání proběhne v domácnosti rodiče nebo v kanceláři FOD. Pracovnice FOD se dítěti představí, vysvětlí mu její roli a ubezpečí dítě, že se nemusí ničeho bát. Takovéto setkání alespoň částečně eliminuje stres u dítěte, který je zapříčiněn setkáním s rodičem, pobytem v cizím prostředí a přítomností cizích osob. Samozřejmě ne vždy je možné toto setkání realizovat a velmi to záleží na vůli rodičů.

Rodič i pracovník FOD jsou povinni dodržovat pravidla služby FOD. Pravidla služby FOD zahrnují aktivní spolupráci, jednání s respektem a vzájemnou dohodu. Rodiče jsou informováni o těchto pravidlech při podpisu Smlouvy o poskytování sociální služby. Porušení pravidel je důvodem pro ukončení služby. Porušení pravidel při poskytování asistencí může být na straně rodiče, např. rodič přijde na asistenci a je pod vlivem návykových látek, alkoholu, rodič se nedostaví na domluvenou asistenci a dodatečně se neomluví, zamlčuje důležité údaje.¹⁹¹

Poskytované asistence mají dva základní druhy:

- **Asistence při delším kontaktu rodiče s dítětem/děťmi**

Jedná se o asistenci (osobní přítomnost) pracovníka FOD při delším kontaktu rodiče s dítětem/děťmi. Pobočky FOD mají nastaveno poskytování asistencí různě, podle personálního obsazení a lokality konkrétní pobočky. Pobočka FOD Zábřeh má dobu asistence specifikovanou na maximálně dvě hodiny, vždy jedenkrát týdně, v jednom případě proběhnou pouze čtyři asistence. Výjimku z tohoto nastavení mohou tvořit závažné případy, kdy je nutné domluvit s rodiči specifický časový rámeček. Při poskytování první asistence při delším kontaktu rodiče s dítětem/děťmi se zde nabízí dvě možnosti:

¹⁹¹ Interní materiál FOD. *Metodika poskytování asistencí*. Praha: FOD, 2009.

- a) **Asistence za přítomnosti obou rodičů** – použije se v případě, kdy dítě druhého rodiče delší dobu nevidělo či ho nezná vůbec a při velmi nízkém věku dítěte.
- b) **Asistence za přítomnosti pouze jednoho rodiče** – použije se v případě, kdy dítě zvládne dobu asistence bez přítomnosti rodiče, kterému je svěřeno do péče a tato doba pro něho nebude stresující.

Pokud rodiče žádají, aby se navzájem nepotkali, pracovník FOD to bude respektovat a učiní k tomu patřičné kroky. Dítě bude předáváno mezi rodiči prostřednictvím pracovníka FOD. Prakticky to probíhá následovně: Asistence FOD je s rodiči dohodnutá od 14:00 do 16.00 hodin. Rodič, který má dítě v péči, ho předá pracovníkovi FOD v 13:45 hodin a odchází. V 14:00 hodin přichází druhý rodič, přivítá se s dítětem, probíhá asistence, rodič se s dítětem loučí a odchází v 16:00 hodin. Rodič, který má dítě v péči, si ho od pracovníka FOD vyzvedne v 16:15 hodin. Tato organizace zajistí, že se rodiče spolu nepotkají a nedojde tak ke konfliktu. Tato možnost se používá u velmi vyhrocených sporů mezi rodiči, kdy je nutné ochránit dítě před negativním vlivem rodičů.

Jinak probíhá asistence při delším kontaktu rodiče s dítětem obvyklým způsobem. Na pobočku FOD Zábřeh nebo na jiné smluvené místo se dostaví oba rodiče s dítětem současně. Rodič, který má dítě v péči, předá druhému rodiči základní informace o dítěti, např. kdy naposledy jedlo, jestli není nemocné, kde má v batůžku, kočárku uložené potřebné věci, rozloučí se s dítětem a odchází. Probíhá asistence při delším kontaktu rodiče s dítětem. Před koncem asistence se rodič s dítětem rozloučí a předá ho rodiči, který ho má v péči, za asistence pracovníka FOD. Rodiče s dítětem odchází, asistence skončila.

Asistence FOD při delším kontaktu rodiče s dítětem/děťmi mohou probíhat v kanceláři FOD – v herně (Obr. 3) nebo v terénu, např. hřiště, park, cukrárna. Prostředí vybírá rodič se souhlasem pracovníka FOD v závislosti na osobnosti dítěte, jeho potřebách a věku.

Obr. 3. Kancelář FOD – herna.

- **Asistence u předávání dítěte/děti mezi rodiči**

Jedná se o osobní účast pracovníka FOD při předávání dítěte mezi rodiči. Předávání dítěte může proběhnout před bydlištěm dítěte nebo na předem určeném místě, které si rodiče dohodnou. Předávání dítěte probíhá tak, že rodič, který má dítě v péči předá dítě druhému rodiči a ten s dítětem odchází. Potom následuje zpětné předání, kdy rodič vrací dítě rodiči, který ho má v péči. Tento proces nejčastěji probíhá u víkendových styků, kdy je např. otci určeno, že si má vyzvednout dítě každou sudou sobotu v 9:00 hodin a matce ho vrátit v neděli v 17:00 hodin. Časové rozmezí pobytu dítěte u druhého rodiče se zde může různit, např. 3 hodiny, dny, u střídavé péče se může jednat o týdny. Asistence při předávání dítěte/děti mezi rodiči trvá zpravidla 10 minut. Problém může nastat, pokud dítě nechce s rodičem odejít anebo se rodiče mezi sebou začnou dohadovat. Pracovník FOD se snaží situaci zklidnit a zamezit tak negativnímu vlivu na dítě. Pokud dítě stále odmítá s rodičem odejít, pracovník FOD nebude dítě nutit násilím a k předání dítěte nedojde. O této skutečnosti pracovník FOD informuje OSPOD, soud ve formě souhrnné zprávy.

U obou typů asistencí je cílem mapování situace a podporování rodin s ohledem na zmírnění negativního dopadu rozvodové či rozchodové situace na dítě. Pracovník FOD se snaží v rámci mapování postihnout celkovou situaci při kontaktu rodičů s dětmi, tedy jejich chování a vzájemnou komunikaci. Při podporování se pracovník FOD snaží rozvíjet žádoucí vzorce chování rodin a jejich interakci.¹⁹²

FOD poskytne asistenci pouze, je-li to v zájmu dítěte. Pokud má dítě z rodiče strach, delší dobu usedavě pláče či mu kontakt s rodičem přináší pouze stres, pracovník FOD asistenci ukončí a další asistence FOD již v tomto případě poskytovat nebude. Pracovník FOD asistenci ukončí i v případě, pokud rodič dítě jakýmkoliv způsobem ohrožuje, je pod vlivem alkoholu, návykových látek či nedbá pokynů pracovníka FOD. Tuto situaci pracovník zaznamená do souhrnné zprávy.

FOD zajišťuje asistence při kontaktu pouze rodičů s dětmi bez účasti dalších rodinných příslušníků, např. babiček, strýčků. Ze své zkušenosti mohou potvrdit, že přítomnost dalších rodinných příslušníků zvyšuje napětí mezi rodiči a vyvolává tak další konflikt. Asistenci zajišťuje jeden pracovník FOD, v odůvodněných případech mohou asistovat dva pracovníci, např. když dochází k programování dítěte ze strany rodiče, rodič trpí duševní poruchou (schizofrenie) a je potřeba zajistit bezpečnost dítěte i pracovníka FOD. Asistence FOD nejsou nahrávány na jakékoliv záznamové zařízení a rovněž nahrávání asistencí ze strany rodičů v prostorách FOD není dovoleno. V tomto případě se tak jedná o porušení pravidel a Smlouva o poskytování asistencí může být ukončena.

Pracovníci FOD využívají při poskytování asistencí znalosti z různých školení a výcviků, v komunikaci s rodiči používají techniky aktivního naslouchání (parafrázování, zrcadlení, oceňování, shrnování). Pracovník FOD je při poskytování asistencí nestranný, neutrální a nedopustí, aby byl vtažen do konfliktu rodičů. V těchto ohledech má osobnost pracovníka FOD, který poskytuje asistence a pracovníka FOD, který poskytuje rodinné mediace mnoho společného. Oba pracovníci pracují na evalvací rozvodového řízení.

¹⁹² Interní materiál FOD. *Metodika poskytování asistencí*. Praha: FOD, 2009.

5.4 Výstupy Fondu ohrožených dětí z poskytnutých sociálních služeb

Z každé poskytnuté sociální služby FOD, např. asistence při předávání dítěte/děti mezi rodiči, asistence při delším kontaktu rodiče s dítětem/děťmi, rodinná mediace vypracovávají pracovníce FOD záznam. V případě rodinné mediace se jedná pouze o jména a příjmení rodičů, termín mediačního jednání, a zda došlo k dohodě rodičů. Pracovníce FOD jsou povinné na základě písemné žádosti OSPOD, soudu a orgánů činných v trestním řízení tyto záznamy poskytnout ve formě souhrnné zprávy. Klient je o tomto informován na počátku spolupráce, zejména při sepisování Souhlasu s poskytnutím osobních údajů.

Souhrnná zpráva by měla obsahovat:¹⁹³

a) základní náležitosti - hlavičku FOD, adresu žádajícího orgánu, datum vyhotovení souhrnné zprávy, spisovou značku, jména a příjmení dětí, kterých se zpráva týká, případně trvalé bydliště dětí, datum narození, jméno pracovníka, který zprávu vyhotovil, jeho pracovní pozice, podpis a razítko.

b) obsah zprávy

- **úvod** - kdo FOD oslovil (klient, OSPOD, soud), na čí žádost byla započata spolupráce, počet poskytnutých asistencí a jejich druh,
- **vlastní obsah** - popis průběhu asistence, styl komunikace rodiče s dítětem, chování rodiče k dítěti, schopnost rodiče dítě zabavit, reakce dítěte na každého z rodičů, popis chování rodičů k sobě navzájem,
- **závěr** – shrnutí a doporučení či návrhy ze strany FOD.

Při sestavování souhrnné zprávy pracovníce FOD popisuje jen to, co vidí a slyší, minimalizuje zbytečná sdělení a nevnáší do zprávy své emoce a subjektivní hodnocení. Souhrnná zpráva je předána rodičům na vědomí. Pokud má rodič ke zprávě výhrady, pracovníce s ním zprávu projde a vysvětlí sporné body. Jestliže výhrady rodiče trvají, pracovníce FOD odkáže rodiče na vyšší orgány FOD, kam může rodič podat stížnost na postup pracovníce. Rodič se může k obsahu zprávy FOD vyjádřit u soudního jednání. Obsah souhrnné zprávy FOD nelze na základě žádosti rodiče měnit.

¹⁹³ Interní materiál FOD. *Metodika poskytování asistencí*. Praha: FOD, 2009.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 EVALVACE V RÁMCI ROZVODOVÉHO ŘÍZENÍ S VYUŽITÍM FONDU OHROŽENÝCH DĚTÍ A JEHO SOCIÁLNÍCH SLUŽEB ASISTENCE PŘI PROBLEMATICKÝCH KONTAKTECH RODIČŮ S DĚTMI

Poslední kapitola mé diplomové práce je věnovaná výzkumu, je zde popsán cíl a metody sběru dat. Výzkum dotváří celkový obraz týkající se role FOD při evalvací v rámci rozvodového řízení.

Během výkonu svého povolání se setkávám s rodinami v situaci rozvodu či rozchodu. Snažím se je motivovat a podporovat v řešení jejich situace s ohledem na zájem jejich dětí. Při práci s rodiči se jim pokouším nastavit zrcadlo, aby se navzájem pochopili a uzavřeli tak spolu dohodu týkající se péče o dítě/děti. Ráda bych získala od rodičů zpětnou vazbu, zda jim činnost FOD pomohla v řešení jejich situace. Proto jsem realizovala tento výzkum, abych získala pohled rodičů na poskytované sociální služby FOD.

6.1 Cíl, metody výzkumu a výzkumné otázky

Cílem mého kvalitativního výzkumu je popsat průběh asistencí a zjistit praktický význam poskytování asistencí při problematických kontaktech rodičů s dětmi, které poskytuje Fond ohrožených dětí při evalvací rozvodového řízení. Výstupem mé diplomové práce bude vypracování souhrnné zprávy pro vedení Fondu ohrožených dětí Zábřeh.

Jako metodu sběru dat jsem použila kazuistiku a rozhovor. Vypracované kazuistiky slouží především k tomu, „*jak porozumět složitým sociálním jevům*“¹⁹⁴. Kazuistiky obsahují popis průběhu asistencí, které rodičům poskytoval FOD Zábřeh.

¹⁹⁴ ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007, 384 s. ISBN 978-80-7367-313-0. s. 97.

V případě typu rozhovoru se jednalo se o polostandardizovaný rozhovor, „jenž se vyznačuje definovaným účelem, určitou osnovou a velkou pružností celého procesu získávání informací“.¹⁹⁵

Rozhovor byl proveden pouze s rodiči. Domnívám se, že rozhovor s dětmi by v tomto případě pozbýval etické zásady. Není vhodné žádat po dětech, aby jakýmkoliv způsobem hodnotily asistence při kontaktu s rodičem. Dítě by tím bylo zbytečně stresováno.

Rozhovor byl prováděn s rodiči v prostorách kanceláře FOD Zábřeh nebo v domácnostech rodičů. Rozhovor s rodičem trval zpravidla 20 až 25 minut. Průběh rozhovoru byl nahráván, kdy respondenti s nahráváním souhlasili. Audio záznam rozhovorů mi pak sloužil pro vyhodnocení a přepis dat. U přepisovaných částí rozhovoru jsem použila „techniku anonymizaci dat“¹⁹⁶, kdy jména respondentů a jejich dětí byly nahrazeny pseudonymy. Rozhovor obsahuje celkem 19 otázek, z nichž bylo 8 otevřených a 11 uzavřených. Otázky rozhovoru jsou uvedené v Příloze P: 4. Otázky rozhovoru jsem formulovala tak, aby jim klienti porozuměli. Rozhovory jsem prováděla samostatně, bez pomoci dalších osob.

Stanovila jsem si několik **výzkumných otázek:**

1. Podařilo se v průběhu poskytovaných asistencí zlepšit vztah dítěte/dětí s rodiči?

Předpokládám, že se vztah mezi rodiči a dětmi zlepšil po absolvování asistencí.

Zdůvodnění: Domnívám se, že zlepšení vztahu mezi rodičem a dítětem je hlavní účel asistence.

2. Došli rodiče k dohodě o styku po absolvování asistencí?

Předpokládám, že rodiče dojdou k dohodě ve více než polovině případů.

Zdůvodnění: Usuzuji tak, na základě statistiky úspěšnosti asistencí ve FOD Zábřeh.

¹⁹⁵ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, 408 s. ISBN 80-7367-040-2. s. 164.

¹⁹⁶ ŠVARŤÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007, 384 s. ISBN 978-80-7367-313-0. s. 183.

3. Využili by rodiče znovu asistenci FOD při řešení opětovného konfliktu mezi rodiči?

Předpokládám, že více jak polovina rodičů by asistenci FOD využila znovu.

Zdůvodnění: Věřím, že rodičům asistence v řešení jejich situace pomohly, byly spokojeni s touto sociální službou, a proto ji v případě potřeby využijí znovu.

4. Pokud by pracovníci Fondu ohrožených dětí Zábřeh asistovali u problémových kontaktů rodičů s dětmi striktně pouze čtyřikrát v jednom případě, bylo by to dostačující?

Předpokládám, že čtyři asistence v jednom případě jsou nedostačující.

Zdůvodnění: Během výkonu mého povolání ve FOD se často setkám s větším počtem poskytovaných asistencí v jednom případě.

6.2 Časový plán, charakteristika vzorku

Výzkum jsem zahájila v září 2012 a jeho výsledky jsem zpracovávala do konce února 2014.

Výzkumný vzorek tvořili rodiče, kterým byly poskytnuty asistence FOD u problémových styků rodičů s dětmi, a to v období od září 2012 až do ledna 2014, kdy jsem výzkum realizovala. FOD Zábřeh evidoval v této době celkem 11 rozvodových kauz v rámci, kterých poskytoval asistence. Já jsem byla klíčovým pracovníkem u 6 z nich. Byla jsem osobně účastna u všech poskytovaných asistencí v rámci těchto případů, mám tak dostatek informací k provedení výzkumu v této oblasti. Výzkumný vzorek tvořilo 12 rodičů pro rozhovor z 6 případů, kde jsem zpracovala kazuistiky.

6.3 Zpracování získaných údajů

V případech, které uvádím, FOD poskytoval asistence při problematických kontaktech rodičů s dětmi. Kazuistiky rodin obsahují souhrn pozorování z jednotlivých asistencí, při kterých jsem byla osobně účastna. V rámci spolupráce s rodiči jsem byla jejich klíčovým pracovníkem a s každým rodičem byla sepsaná Smlouva o poskytnutí sociální služby a Souhlas s udělením osobních údajů rodičů.

(Základní údaje jsou smyšlené.)

Kazuistika č. 1

V tomto případě poskytoval FOD asistence při delším kontaktu otce s dcerou Aničkou (2 roky). Anička byla po rozchodu rodičů svěřená do péče matky a otcí byly nařízené asistence rozsudkem okresního soudu, a to každé úterý od 14:00 hodin do 16:00 hodin. FOD asistoval při kontaktu otce s dcerou celkem devětkrát. FOD spolupracoval s rodinou po dobu tří měsíců.

Při prvních dvou asistencích byla přítomna i matka. Převážná část všech setkání probíhala v herně FOD. Matka seznámila otce s potřebami Aničky a jejím denním režimem, např. kdy svačí, co jí dává, řekla otcí, že Anička ráda poslouchá, když jí někdo čte knížky. Otec Aničku v přítomnosti matky přebaloval, měla tak možnost vidět, že otec péči o dceru zvládá.

Třetí asistence byla již bez přítomnosti matky. Jako první se do kanceláře FOD dostavil otec a následně matka s Aničkou. Matka předala Aničku otcí a odešla. Otec si vzal Aničku do náruče, Anička nejevila žádné známky obav, neplakala. Vešli jsme do herny a Anička hned začala hledat známé hračky z minulých asistencí. Otec si s Aničkou hrál na koberci, četl jí knížky, mazlil se s ní. Anička byla spokojená a nahlas se smála. Otec měl pro Aničku připravenou svačinku a pití, přebalil ji. Otec reagoval na potřeby Aničky vhodně a přirozeně, např. pokud Aničku zaujala jiná činnost, otec na toto přistoupil a hraní k Aniččině spokojenosti pokračovalo, zároveň ji otec dokázal vhodně usměrnit, např. pokud si Anička vyhlédla hračku, která nebyla příliš vhodná, opět odpoutal její pozornost k něčemu jinému, dokázal ji zabavit během přebalování tak, aby Anička zůstala pokud možno v klidu. Anička se rozplakala pouze jednou, když se uhodila o hračku – otec ji obratem utišil a její pozornost opět upoutal jinou hračkou. Po asistenci pak Anička plynule přecházela k matce.

Všechny následující asistence probíhaly v obdobném duchu, Anička nikdy neplakala při předávání mezi rodiči. Anička na otce reagovala vstřícně, v jeho přítomnosti byla spokojená a v pohodě. Otec ji dokázal zabezpečit a zabavit. Otcovo chování vůči dceři nebylo potřeba žádným způsobem korigovat. Rodiče spolu během asistencí dokázali konstruktivně komunikovat ve prospěch dcery. Na základě uskutečněných asistencí a doporučení FOD soud rozhodl o úpravě styku otce s dcerou bez přítomnosti třetí osoby.

Asistence v tomto případě probíhaly zcela ideálně a splnily svůj účel, tedy vztah Aničky s otcem byl navázán a rodiče se dohodli na kontaktu otce s dcerou již bez FOD.

Kazuistika č. 2

Markéta (5 let) byla svěřená do péče matky, otec neměl určený styk s dcerou. V tomto případě FOD poskytoval asistenci při delším kontaktu otce s dcerou, na základě žádosti rodičů. Rodičům byly doporučeny asistence FOD ze strany OSPOD. FOD nejdříve kontaktovala matka, dohodli jsme se na termínu první asistence a matka následně tento termín sdělila otci, který souhlasil. Asistence v tomto případě proběhly celkem tři, vždy v pondělí od 15:00 hodin do 17:00 hodin. FOD spolupracoval s rodiči v časovém rozmezí jednoho měsíce.

K první asistenci se dostavili do kanceláře FOD rodiče s Markétou společně a oba drželi Markétu za ruce. Markéta se usmívala. Pozdravila jsem se s rodiči a usadila jsem je s Markétou v naší kanceláři. Markéta se mnou téměř okamžitě navázala komunikaci a představila se mi celým jménem a příjmením. Matka se rozloučila s Markétou a odešla. Otec si přisedl za Markétou a společně zkoušeli, jak funguje dětská hračka – sekačka na trávu, společně hledali další hry, skládali puzzle. Otec se zeptal Markéty: „Co dělá malej bráška?“ Markéta mu odpovídá: „Maminka ho nakrmí, dá do postýlky a řve, zase ho nakrmí a dá do postýlky a zase řve.“ Otec odpovídá: „Ty jsi to taky dělala.“ Markéta: „Já jsem měla žízeň.“ Otec s Markétou skládali puzzle a zvířátka ze stavebnice. Společně psali písmenka na tabuli. Nejdříve psala Markéta, pak psal otec a Markéta hádala písmenka – A D B C F. Pak písmenka diktoval otec a Markéta je psala. Otec Markétu pochválil „dobrá práce“. Markéta se zeptala otce: „Kde je mamka?“ Otec odpověděl: „Mamka nakupuje ve městě.“ Markétě tato odpověď stačila a dál to nekomentovala. Hráli si se sekačkou na trávu. Otec říká Markétě: „A víš, že pak tu trávu musíš shrabat.“ Markéta: „A proč?“ Otec: „Protože tam není koš.“ Společně plánovali, jak k sekačce koš namontují, jezdili se sekačkou po chodbě a „jakože“ sekají trávu. Pak v kanceláři hráli hru „Blechy“. Otec s Markétou mluvili o sbírání hříbků v lese – jaké druhy Markéta pozná, které houby jsou jedlé. Markéta musela na WC, chtěla jít sama. Otec nechal pootevřené dveře do kanceláře a Markéta si odskočila. V tuto dobu již čekala na chodbě matka. Markéta ji při zpáteční cestě z WC řekla: „My hrajeme blechy, chceš hrát s námi?“ Matka jí odpověděla: „Nechci hrát, běž zpátky.“ Markéta se vrátila do kanceláře a na žádost otce zavřela dveře. Blížila se 17. hodina. Otec s Markétou uklidili „Blechy“ a další hry. Vyzvala jsem matku, že může jít za námi do herny. Rodiče společně Markétu oblékli a společně odešli z FOD.

Na druhou dohodnutou asistenci se dostavila nejprve matka s Markétou v 14:45 hodin. Po vzájemné domluvě se matka s Markétou rozloučila a odešla, Markéta zůstala

se mnou. Otec přišel krátce po 15. hodině, na asistenci přijel autobusem, který měl zpoždění. Přivítal se s Markétou, dali si pusu. Markéta se s otcem radostně vítala, popisovala otcí události ze školky, kdy jí spolužák sebral čepici a hodil ji do vody a tím ji hodně naštvál. Otec Markétu pozorně poslouchal. Seděli spolu na koberci mezi hračkami, opět začali hrát Blechy, stavěli spolu puzzle, otec Markétu opakovaně chválil. Otec Markétě navrhl jít ven. Markéta nejprve odmítla, chtěla si dále hrát. Po necelé hodině se otec s Markétou rozhodli jít ven. Vzali jsme míč a šli jsme společně na hřiště, kde si otec s Markétou s míčem kopali. Pak se Markéta houpala na houpačkách, nejprve za pomoci otce, pak sama s tím, že ji otec sledoval. U dětského hřiště byla spousta napadaných kaštanů, otec s Markétou je začali sbírat, že budou po návratu do herny společně vyrábět zvířátka. V herně otec s Markétou ve vzájemné spolupráci a soustředění vyráběli dlouhou housenku. Poté si otec s Markétou hráli s dětskou sekačkou, Markéta s ní jezdila po chodbě tam a zpět a „sekala“ trávu. Matka si dceru vyzvedla v 17.00 hodin, na začátku asistence mě matka požádala o předání lékařské zprávy otcí s tím, aby podepsal souhlas, což otec učinil. Matka si Markétu přebírala přímo v herně, rodiče spolu hovořili. Rozloučila jsem se s Markétou a oběma rodiči, odcházeli společně všichni tři.

Třetí, poslední asistence probíhala v obdobném duchu jako ta předchozí. V 15.00 hodin přišla na FOD matka s Markétou. Markéta mi ukázala v krabičce od Kinder vajíčka zoubek, který jí vypadl. Krátce po 15. hodině přišel otec, s matkou se pozdravili. Otec se omluvil za zpoždění, jako důvod uvedl autobusové spojení. Matka se s Markétou rozloučila, dala jí pusu a odešla. Otec na Markétu: A mně pusu nedáš? Markéta: „Dám.“ A dala otcí pusu. Markéta ukázala otcí vypadlý zoubek. Otec dal Markétě tři kusy cukrovinek se slovy: „Tady máš něco pro zubaře“. Otec se ptal Markéty, jestli chce jít ven na hřiště. Nakonec se dohodli, že půjdeme k rybníku nakrmit kachny. Markéta rozhodla, že půjdou, až společně doskládají puzzle, Markéta s otcem soutěžili, kdo to bude mít rychleji. Odešli jsme z kanceláře směr rybník. Zastavili jsme se v pekárně, kde otec koupil rohlíky pro kachny. Přišli jsme k rybníku, otec dal Markétě rohlíky a společně krmili kačeny a kapry. Otec si povídal s Markétou o rybách, co v poslední době chytil, otec je rybář. Rybník je kousek do vlakového nádraží. Markéta sledovala projíždějící vlaky a ptala se, jestli můžeme jít blíže k vlakům. Šli jsme na vlakové nádraží, kde jsme sledovali vlaky. Markéta pojmenovávala druhy vlaků, počítala vagóny. Otec po celou dobu dbal na bezpečnost Markéty, při přecházení cesty, při sledování vlaků z mostu. Šli jsme zpátky do kanceláře. Markéta dělala po cestě „opičky“ házela na otce listí, ten jí to vracel. Společně se pře-

tahovali, otec pak Markétu nesl chvíli za krkem. V 17.00 hodin jsme přišli do kanceláře FOD, kde už čekala matka. Markéta si sbalila batůžek a věci od otce a všichni společně odešli z kanceláře FOD.

Otec se Markétě věnoval po celou dobu asistencí. Markéta vyhledávala fyzický kontakt s otcem – mazlili se spolu. Markéta byla spokojená a v pohodě, nebylo potřeba zasahovat do jejich vzájemných interakcí, setkání otce a dcery bylo vstřícné, podnětné, přirozené. Matka Markétu během asistencí pozitivně podporovala. V průběhu asistencí se podařilo znovu navázat vztah otce s dcerou. Soud rozhodl o dohodě rodičů ohledně kontaktu otce s dcerou. Markéta zůstává v péči matky a otec se může stýkat s dcerou každou sudou sobotu od 10:00 hodin do 17:00 hodin.

Kazuistika č. 3

Rodiče se rozvedli a dcera Hana (14 let) byla svěřena do péče otce a matce byl určený rozsudkem okresního soudu styk s dcerou, a to vždy jednou za čtrnáct dní od pátku 15:00 hodin do neděle 18:00 hodin. FOD v tomto případě asistoval u předávání Hany ve čtyřech případech, na základě žádosti rodičů. FOD s rodinou spolupracoval v časovém rozmezí tři měsíce.

První asistence proběhla před bydlištěm otce. V pátek v 14:50 hodin se dostavila matka před bydliště otce. Matka telefonicky informovala otce, že už je před jeho domem, aby poslal Hanu ven. Po chvíli vyšel otec s Hanou z domu na ulici. Matka se s Hanou pozdravila. Matka se dotazovala Hany, proč jí nezvedá telefon, když jí telefonuje. Hana matce odpověděla, že od matky žádný zmeškaný hovor neměla, a že je taky ve škole, kde hovory nepřijímá. Matka se dále dotazovala Hany, kde má nějaké věci, kde má bundu, aby jí nebyla zima. Hana na to matce odpověděla, že má přece všechny věci u ní. Matka Haně oponovala, že u ní bundu nemá. Do rozhovoru zasáhl otec, že má být o víkendu teplo, že Hana bundu nepotřebuje. Otec sdělil matce, že Hana musí cvičit na nohy. Matka řekla Haně, že pokud bude chtít, může matka cvičit s ní. Hana se s otcem rozloučila a odešla s matkou. Po chvíli se matka s Hanou k bydlišti otce vrátily. Matka se dotazovala otce, co on říkal na OSPOD. Hana měla slzy v očích, doporučila jsem matce, aby již s Hanou odešla a zbytečně předání Hany neprotahovala. Hana se znovu rozloučila s otcem a odešla s matkou. Na vysvětlení mi otec sdělil, že se Hana těšila na kamarádky v místě bydliště matky a nyní zjistila, že tam zřejmě nebudou. Asistence trvala 15 minut. V neděli pak proběhla asistence u zpětného předávání Hany. V 18:00 hodin přijela matka s Hanou

před bydliště otce. Otec vyšel z domu na ulici. Matka předala otci tašku s portfoliem, které vytvořily společně s Hanou. Otec se ptal Hany, jak se u matky měla. Hanu bolela hlava. Matka řekla, že už je to dobré. Hana matce odsekla: „není to dobrý“. Matka se s Hanou rozloučila a odešla. Otec s Hanou rovněž odešli do jejich bydliště. Asistence trvala 10 minut.

Druhá asistence probíhala opět před bydlištěm otce. V pátek v 14:50 hodin se matka dostavila před bydliště otce. Pozdravily jsme se a matka mobilem zavolala otci, že je již před domem. Během chvilky z domu vyšel otec s Hanou. V mé přítomnosti Hana matce řekla, že by chtěla příští setkání s ní přesunout na jiný termín, protože mají v rodině oslavu narozenin. S tímto matka kategoricky nesouhlasila, řekla, že se jí nebude stále přizpůsobovat, trvá na původním dohodnutém termínu. Dále matce Hana řekla, že se jí nelíbí, když se k ní chová jako k pětiletému dítěti. Matka chtěla, aby jí to Hana vysvětlila. Doporučila jsem jim, aby si vše rozebraly v klidu spolu, poté jsem se s Hanou a matkou rozloučila a obě společně odešly. Hana odcházela se slzami v očích. Otec mne následně požádal o rozhovor, hovořili jsme spolu o případné mediaci. V neděli při zpětném předání jsem se dostavila před bydliště otce v 17:50 hodin. V 18:00 hodin přijela matka s Hanou. První ke mně přišla Hana, zeptala jsem se, jak se měla a zda s matkou mluvily na témata, která v pátek zmiňovala. Hana odpověděla, že ne. Vzápětí přišla matka a také z domu otec. Hana mi řekla, že se jí s matkou moc nelíbilo, že se k ní stále chová jako k malému dítěti. Matka začala na dceru slovně útočit, ukazovala na ni prstem a opakovaně prohlašovala: „Ty lžeš.“ Do rozhovoru se vmísil otec, rozhovor se vyhrocoval. Řekla jsem rodičům, že nevidím jako prospěšné, aby byla Hana při výměně názorů mezi rodiči přítomná, odešla tedy domů. Rodiče pokračovali v dohadování, snažila jsem se rozhovor směřovat k faktům. Opakovaně jsem se matky dotazovala, zda si pro Hanu příště přijede přesto, že se bude účastnit rodinné oslavy a neodejde s ní. Matka nebyla schopna konkrétně odpovědět, stále se vracela do minulosti, útočila na otce, nesouhlasila s tím, že Hana zůstane na oslavě. Její chování bylo obtížné usměrňovat, otec chtěl opakovaně rozhovor ukončit. Tato výměna názorů trvala 45 minut. Poté jsem vše ukončila a rodičům oznámila, že v dalším řádném termínu FOD asistovat nebude.

Třetí asistence FOD proběhla pouze při zpětném návratu Hany k otci. Rodiče se spolu dohodli, že si matka Hanu vyzvedne až v sobotu v 8:30 hodin, a to bez přítomnosti FOD. V neděli jsem se krátce před 18. hodinou opět dostavila před bydliště otce. Matka s Hanou přijely přesně v 18:00 hodin, Hana vypadala spokojeně, usmívala se, na otázku,

jak se s matkou měly, odpověděla, že dobře. Vzápětí z domu vyšel otec, položil Haně stejnou otázku, i jemu odpověděla, že se s matkou měla dobře. Matka ještě otcí sdělila, že na prázdninový pobyt Hany u ní potřebuje pas a kartičku zdravotní pojišťovny, pojedou spolu do zahraničí, otec souhlasil. Tato asistence trvala pouze 10 minut, asistence proběhla v naprostém klidu.

Čtvrtá asistence probíhala opět před bydlištěm otce. K bydlišti otce jsem se dostavila v 15:45 hodin, matka již stála před plotem. Matka zazvonila na zvonek. Po chvíli přišla Hana. S matkou se pozdravily, Hana předala matce vysvědčení, matka se podívala, pochválila Hanu za vysvědčení a za tričko, které měla na sobě. Matka se zeptala, jestli si byla Hana pro vysvědčení v tomto tričku, Hana řekla, že ne. Později mi matka sdělila, že Haně toto tričko koupila matka. Hana řekla, že si jde domů pro věci. Matka jí řekla, ať si vezme s sebou doklady a ať jí donese zprávu z vyšetření od lékaře, kdy Haně byla diagnostikována epilepsie. Hana odešla domů, po chvíli přišla s otcem a jeho manželkou. Matka se ptala otce na lékařskou zprávu, otec jí odpověděl, že jí má už zalepenou v obálce, předá ji pediatrovi. Matka se ptala, co jim k vyšetření řekl lékař, který ho prováděl. Otec odpověděl, že jim lékařskou zprávu jen předali, lékař tam nebyl. Matka se ptala Hany, jestli má cestovní doklady. Hana řekla, že ano. Rodiče se spolu dohodli, že asistence FOD při zpětném předání nebude potřeba. Hana se rozloučila s otcem a jeho manželkou a společně s matkou odešla na vlak.

Rodičům v tomto případě byla opakovaně nabízena rodinná mediace. Rodiče tuto možnost nevyužili. Vztah mezi Hanou a matkou se v průběhu asistencí FOD zlepšil. Oba rodiče uznali, že asistence FOD již nejsou potřeba.

Kazuistika č. 4

Rodiče Jirky (pět měsíců) se rozešli hned po jeho narození. Okresní soud zahájil řízení ve věci péče o Jirku, kdy si matka podala návrh na svěřeni Jirky do své péče. Otec měl podaný návrh na střídavou péči. Rodiče kontaktovali FOD prostřednictvím sociální pracovnice OSPOD. Na společném jednání na OSPOD byly s rodiči dohodnuty termíny asistencí u kontaktu otce s Jirkou. Asistence probíhaly vždy v pondělí od 9:00 hodin do 10:30 hodin. FOD asistoval u kontaktu otce se synem celkem v pěti případech a časové rozmezí bylo přizpůsobeno dennímu režimu Jirky. Vzhledem k nízkému věku Jirky byla u prvních dvou asistencí přítomna i matka. FOD s rodinou spolupracoval celkem dva měsíce.

První asistence proběhla v blízkém okolí bydliště matky. Před 9. hodinou jsem se dostavila před bydliště matky. Matka již čekala před domem s Jirkou v kočárku, který spal. Matka uváděla velké obavy o syna, pokud by měl odjet s otcem bez její přítomnosti. Domnívala se, že by otec nebyl schopen zajistit řádnou péči o syna. V 9:00 hodin přišel otec. Společně s rodiči jsem se dohodla, že strávíme čas asistence procházkou po městě. Otec si převzal kočárek a šel, matka a já jsme šly za ním. Otec se dotazoval, zda může syna, který spal, nakrmit. Na matčin dotaz, kde by Jirku krmil, odpověděl, že třeba v restauraci. S tím matka razantně nesouhlasila. Jirka nakonec spal téměř po celou dobu asistence a nakrmit nepotřeboval. Na zpáteční cestě k současnému bydlišti matky se mezi rodiči otevřela debata, zda otec bude požadovat syna do vlastní nebo střídavé péče. Na základě těchto otcových sdělení se matka rozplakala, nedokáže si představit, že by byl Jirka v péči otce i třeba jen na jednu hodinu bez její přítomnosti. Otec začal matku uklidňovat, matčin pláč ho vyvedl z míry. Pokračovali jsme nadále v chůzi až k bydlišti matky. Otec předal matce před jejím bydlištěm 1.000,- Kč s tím, že chtěl synovi koupit hračky do vody, ale neví jaké. Matka si peníze vzala a poděkovala. Otec pomohl matce s kočárkem do vchodu, rozloučil se s matkou a odešel. Asistence byla ukončena.

Před další asistencí proběhlo soudní jednání, kde rodiče souhlasili s dalšími asistencemi a s rodinnou mediací.

Druhá asistence probíhala v kanceláři FOD. Oba rodiče se dostavili včas na dohodnutou dobu. Jirka spal zabalený v kočárku. Otec začal Jirku jemně probouzet, částečně ho vysvlékl, vyndal z kočárku a přenesl do herny na pohovku. Jirka se postupně probudil, otec na něj mluvil, nosil ho v náručí po místnosti, ukazoval hračky, které donesl. Jirka bystře reagoval na podněty, rozhlížel se kolem sebe, otáčel se za hlasy. Otec položil Jirku na pohovku na deku. Matka otci řekla, že je potřeba Jirku hlídat, už se sám přetáčí, otec toto respektoval a hlídal bezpečí syna. Matka seděla v rohu místnosti a četla si, nijak nezasahovala. Otec se matky dotazoval, zda nemá Jirka horečku, matka vstala a horečku zkontrolovala, Jirka horečku neměl. Jirka se přetočil na břicho a matka otci ukazovala způsob, jakým synovi pomáhá při pokusech o lezení, otec toto s Jirkou zkoušel. Otec Jirku přebalil, stále na něj mluvil, udržoval jeho pozornost. Rodiče si vyměňovali názory ohledně svěřením Jirky do péče. Otec se domnívá, že je schopen zajistit péči o syna celodenně a to souvisle několik dní, matka je zcela opačného názoru a domnívá se, že otec nezvládne syna zabezpečit bez její přítomnosti vůbec. V průběhu asistence Jirka reagoval na otce pozitivně, v jeho náručí neplakal, otec ho přebalil, připravil mléko. Mezi rodiči bylo znát napětí, matka otci

zpočátku nesdělila, kdy Jirka naposledy jedl, podle ní má vše vědět a neptat se, když chce o Jirku pečovat. Asistence byla ukončena a s rodiči bylo dohodnuto, že další asistence už budou bez přítomnosti matky.

Třetí asistence se uskutečnila opět v prostorách FOD. Otec a matka s Jirkou se dostavili k asistenci v 9:00 hodin. Matka předala otci kočárek, otec s Jirkou šel do herny FOD a matka zůstala na chodbě. Jirka byl vzhůru, otec ho vyndal z kočáru. Otec na Jirku mluvil, ten neplakal a pozoroval, co se kolem něj děje. Otec seděl na zemi opřený o pohovku, Jirku měl položeného na kolenou tváří k sobě. Jirka držel otce za obličej a prohlížel si ho. Otec na něj mluvil zdobnělinami a zpíval mu. Jirka asi po hodině začal poplakávat, otec ho nosil v náručí, díval se s ním z okna. Do herny vešla matka, jako důvod uvedla, že Jirka hlasitě pláče a chtěla vědět proč. Matka vinila otce z nedostatečné péče a konstatovala, že chce být přítomna v místnosti u všech asistencí. S matkou bylo na toto téma hovořeno a bylo matce vysvětleno, že asistence FOD nemá smysl, pokud budou u kontaktu oba rodiče. Matka nakonec souhlasila s tím, že při příštích asistencích bude na chodbě a pokud bude potřeba, přivoláme ji. Asistence byla ukončena.

Na čtvrtou asistenci se oba rodiče s Jirkou dostavili v 9:00 hodin. Jirka byl v kočárku. Na chodbě si rodiče sdělili praktické informace ohledně Jirky. Matka otci řekla, kdy se Jirka vzbudil a kdy by měl jíst. Otec vyndal Jirku z kočárku a vysvlékl ho. Otec nosil Jirku v náručí po místnosti, ukazoval mu obrázky, předměty, hračky v místnosti a vše popisoval a zpíval mu. Otec položil Jirku na zem na koberec a na deku, Jirka ležel na bříšku se zvednutou hlavičkou a začal poplakávat. Otec mezi tím připravoval jídlo, opakovaně kontroloval teploměrem teplotu mléka. Matka zaklepala a dotazovala se otce, z jaké vody mléko pro Jirku připravuje, otec reagoval, že z její, což matku uklidnilo a odešla. Jirka ležel na bříšku, v jednu chvíli neudržel hlavičku a bouchl se do čela a začal hlasitě plakat. Otec ho uklidňoval, Jirka nadále plakal. Vzala jsem Jirku do náruče, otec vyšel na chodbu, dotázat se matky, zda teplota mléka je pro Jirku odpovídající. Matka se rozčílila, vešla do místnosti s tím, že již chtěla vykopnout dveře, co s Jirkou děláme, dva dospělí v místnosti a Jirka tak řve. Otec na toto reagoval sdělením, že si vše nahrává. Matku tato informace ještě více rozčílila. Matka chtěla Jirku od otce zpět s tím, že okamžitě odchází a ruší další asistence. Rovněž já jsem nesouhlasila s tím, aby otec bez našeho vědomí průběh asistence nahrával. Otec tuto informaci vzal zpět, že toto řekl účelově, aby se matka zklidnila a odešla z místnosti. Bohužel jeho sdělení mělo opačný účinek, matka přešla do verbální agrese. Otec měl Jirku v náručí, ten spal. Matka stála nad ním

a hlasitě křičela a otci vyhrožovala, že „mu jednu napálí,“ dále mluvila o přivolání policie. Situace byla značně vypjatá. Odvedla jsem matku stranou od otce a Jirky. Vysvětlila jsem matce účel asistencí a popsala jsem matce možné důsledky ukončení asistencí. Matka se zklidnila, odstoupila od svého úmyslu odejít a pro zbytek asistence, souhlasila s tím, že bude nadále na chodbě, pokud bude Jirka plakat, přijde ho uklidnit. Zbývající čas setkání nosil otec spícího Jirku v náruči po místnosti. Před koncem asistence otec položil Jirku na pohovku a opatrně ho začal oblékat, matku jsem pozvala do místnosti. Otec syna odnesl do kočárku. S rodiči byl domluvený termín rodinné mediace. Asistence byla ukončena v 10:30 hodin.

Před další asistencí se rodiče zúčastnili rodinné mediace ve FOD. Poslední asistence se uskutečnila v prostorách FOD v době od 9:00 do 10:30 hodin. Oba rodiče se dostavili včas, matka předala Jirku otci v herně FOD. Matka předala otci i věci pro Jirku – hračky, sušené mléko, termoláhev s vodou a řekla mu všechny potřebné informace – kdy se Jirka vzbudil, kdy bude jíst. Matka odešla na chodbu. Otec po odchodu matky kladně ocenil způsob, jakým mu matka Jirku předala. Otec položil Jirku na pohovku. Jirka na otce opět reagoval pozitivně, otec na něj mluvil, ukazoval mu hračky, zpíval mu, nosil ho v náruči. Otec Jirku v průběhu asistence dvakrát přebalil, vždy řádně oťel vlhčenými ubrousky, namazal. Otec před přebalováním zavřel v místnosti okno, aby na Jirku netáhl. Podle pokynů matky připravil jídlo, jehož teplotu opakovaně kontroloval teploměrem a Jirku nakrmil. Otec měl Jirku při krmení položeného v náruči. Otec nechal Jirku odříhnout a pak ho přebalil. Jirka si při přebalování broukal a smál se na otce. Před koncem asistence otec Jirku oblékl a uložil do kočárku. Popsala jsem matce průběh asistence, shrnula jsem, co vše Jirka s otcem absolvoval. Matka ocenila, že byl Jirka v klidu a neplakal. Toto setkání bylo ze strany obou rodičů zcela ukázkové, příkladem toho, jak by měli při předávání a v přítomnosti Jirky k sobě přistupovat, což jsem jim sdělila. Asistence byla ukončena.

Účelem asistencí v tomto případě bylo navázání kontaktu otce se synem a zhodnocení jeho schopností postarat se o Jirku. Otec prokázal, že je schopný se o Jirku na krátkou dobu postarat, což vyhodnotila i matka. Rovněž vztah mezi otcem a Jirkou byl navázán. Opadly tak počáteční obavy a strach matky o bezpečí syna, pokud bude v péči otce. Po ukončení asistencí následovalo soudní jednání. Rodiče uzavřeli dohodu ohledně péče o Jirku. Jirka byl svěřen do péče matky a otec bude syna navštěvovat dvakrát týdně, vždy ve středu a v sobotu od 14:00 hodin do 17:00 hodin. Kontakt otce se synem bude bez přítomnosti matky.

Kazuistika č. 5

Tato kazuistika popisuje případ Jitky (2 roky). Rodiče Jitky se rozešli. Asistence FOD byly rodičům doporučeny u prvního soudního jednání, kdy matka žádala Jitku do své péče, a otec měl podaný návrh na úpravu styku s Jitkou. S rodiči byly dohodnuty termíny asistencí, a to každý čtvrtek od 14:00 hodin do 16:00 hodin do doby než bude další soudní jednání. FOD asistoval při delším kontaktu otce s Jitkou celkem v sedmi případech, po dobu dvou měsíců.

Na první asistenci se dostavil nejprve otec a pak matka s Jitkou. Rodiče se pozdravili a matka předala Jitku otci v kanceláři FOD. Jitka se rozhlížela kolem sebe, působila spokojeně. Otec se s dcerou přivítal, matka otci řekla, že v kočárku jsou lahve s čajem, svačinka, pleny a dětská mast. Jitka byla zpočátku vůči otci odtažitá, neplakala, hledala bezpečí a jistotu u matky. Otec upoutal Jitčinu pozornost, začala ho více vnímat. Matka se s ní loučila, Jitka na její slova rozloučení reagovala hlasitým pláčem a chtěla k ní do náruče. Matka tedy v místnosti zůstala, vzala Jitku k sobě, holčička se obratem uklidnila. Otec si k Jitce dřepal a na dceru mluvil. Oba rodiče s Jitkou kreslili voskovkami na dětskou tabuli, Jitka začala reagovat na otcovy aktivity, matka se od Jitky vzdalovala a asi po 15 minutách z místnosti odešla tak, že si Jitka jejího odchodu nevšimla. Vyšla jsem s matkou na chodbu a domluvila se s ní, že pokud by Jitka plakala a jejím odchodem strádala, ozvu se jí před uplynutím stanovené doby, tedy před 16. hodinou, jinak si Jitku v tento čas vyzvedne. Po mém návratu do herny Jitka zjistila, že matka se už nevrátí a začala nahlas plakat a ukazovat ke dveřím. Otec donesl dětskou láhev s čajem, Jitka si ji vzala a zklidnila se. Otec Jitce ukazoval další hračky, začali si spolu hrát, Jitka ještě chvílemi poplakávala a ukazovala na dveře, otec ji zabavoval dalšími hračkami, dal jí klíče, společně pak zamykali a odemykali skříňku v herně, házeli si s míčem, Jitka se začala smát. Pokud nějakou činnost odmítala nebo ji přestala bavit, otec se jí snažil zaujmout něčím dalším, dále zprovoznil tablet, to už mu Jitka seděla na klíně a sledovala na monitoru kočičku, která reagovala na její hlas, což ji zcela zaujalo. Otec Jitku sledoval, pokud běhala po místnosti, dával pozor, aby se nezranila, např. zakrýval dlaní rohy stolů, o které by se mohla Jitka uhodit. Jitka se během asistence opakovaně nahlas smála, byla v pohodě, hrála si s otcem, mou přítomnost v herně již vnímala pouze okrajově. Mezi otcem a Jitkou probíhala spolupráce, stavěli společně komín z kostek, který Jitka v závěru opakovaně shodila, a to jí dělalo radost. Otec v průběhu asistence hlídal čas, v 15:15 hodin přinesl Jitce svačinku. Jitka snědla Brumíka a zapila ho čajem, pak si opět hráli. Před koncem asistence

otec Jitku přebalil, aby ležela v klidu, dal jí na hraní svoje hodinky. Jitka byla zaujatá hrou a klidná, dokud ji otec nepřebalil. V 16:00 hodin si přišla pro Jitku matka. Když vešla do místnosti a Jitka ji uviděla, radostně ji vítala. Poté rodiče společně Jitku oblékli a obuli, mluvili spolu o průběhu setkání.

Druhá asistence už probíhala bez přítomnosti matky. Matka Jitku předala otci v herně FOD. Otec se s Jitkou pozdravil a dal jí na hraní klíče, společně odemýkali a zamýkali skříň. Matka z místnosti odešla. Jitka odchod matky nepostřehla. Dále Jitka začala nosit otci knihy, chtěla do jedné z knih kreslit. Otec jí řekl, že se do knih nemaluje, maluje se na papír na dětské tabuli. Jitka poslechla, otec si posadil Jitku k sobě a společně si prohlíželi knihu. Otec se dotazoval na obrázky v knížce, kde má želva oči, pusy a Jitka mu to ukazovala. Jitka pak přinesla otci tablet a chtěla, aby jí pustil hru kočičku. Pak Jitka seděla otci na klíně, otec jí pouštěl pohádky a kočičku, Jitka se nahlas smála. Během sledování pohádek se otec Jitky opakovaně ptal, jestli si půjdou spolu malovat. Jitka toto odmítala, otec odpoutal její pozornost míčem, který si posílali po koberci. Otec průběžně nabízel Jitce láhev s pitím, Jitka svačila Brumíka, otec ji přebalil, společně pak vyhodili plenu do koše. Pokud se Jitka ptala na matku, otec jí řekl, že matka šla nakoupit a vrátí se. V 16:00 hodin vešla do místnosti matka a sdělila, že celou dobu asistence seděla za dveřmi a všechno slyšela, k průběhu asistence nemá žádné výtky, pouze si přeje, abych před Jitkou neoslovovala otce „tatínku.“ Pro Jitku je tatínek její přítel a Jitka je pak zmatená. Matka Jitce sbalila věci, rozloučila se a odjízďela s kočárkem ke dveřím. Poučila jsem matku, že biologického otce má Jitka jenom jednoho, a ten je zapsaný v rodném listě a sedí zde v místnosti. Doporučila jsem matce, aby tedy používala oslovování táta a křestní jméno otce či přítele matky. Matka souhlasila a odešla. Asistence byla ukončena.

Na třetí asistenci přijela matka s Jitkou v kočárku v doprovodu svého přítele, již před 14. hodinou. Otec přišel v 14:00 hodin, v herně se přivítal s Jitkou, byla vůči němu vstřícná, usmívala se. Matka stála chvíli mezi dveřmi, předala otci krém na opalování, poté odešla na chodbu, kde seděla s přítelem po celou dobu asistence. Otec si s Jitkou začal hrát, střídali činnosti, Jitka za pomoci otce odemýkala skříň jeho klíči od auta, sledovala pohádky na tabletu, posílala si s otcem míč. Otec s Jitkou v náručí odešel na chodbu, kde seděla matka s přítelem, do kočárku pro pití, vrátili se spolu zpět, kutáleli si s míčem. Jitka si malovala, povídali si s otcem nad knížkou. Jitka si opakovaně vzpomněla na matku, otec odpoutával její pozornost. Jitku zaujaly magnety na zárubni dveří, skládala je, odstraňovala a znovu přikládala, při hraní se nahlas smála. Otec Jitku nakrmil a přebalil.

Matka pootevřela dveře a podala otci mastičku na opruzeniny. Po konci asistence se otec s Jitkou rozloučil, na chodbě ji matka posadila do kočárku, rozloučila se a společně s přítelem odjeli. Rovněž otec se rozloučil a odešel.

Čtvrtá asistence probíhala obdobně. Matka přijela s Jitkou před 14. hodinou, do příchodu otce si spolu hrály v herně s magnety. Otec přišel v 14:00 hodin, pozdravil se s Jitkou, nechtěla mu dát pusku, chtěla maminku, matka ji vzala do náruče, Jitka ji objímala. Otec na Jitku mluvil, nabízel jí několik činností, Jitka všechno odmítala. Zaujala ji až nabídka hraní s klíči, otec jí dal své klíče. Jitka odemýkala skříň, během hry matka odešla a zůstala na chodbě po celou dobu asistence. Otec si s Jitkou dál hrál s bublifukem, společně na papír dětské tabule malovali kočička. Otec na Jitku hodně mluvil, chválil ji. Pokud se Jitka zeptala na matku, otec odpověděl, že šla nakoupit a přijde, následně odpoutal její pozornost hraním s pastelkami. Otec dal Jitce svačinku – Brumíka a banán. Otec s Jitkou sledovali na tabletu nové pohádky. Otec nosil Jitku v krabici, do které si sama vlezla, po místnosti a pojmenovával věci v místnosti – hodiny, obrazy. Jitku hra zaujala, smála se a chtěla ještě. Dále si posílali po koberci míč. Před koncem asistence zaklepala na dveře matka s tím, že se mnou chce mluvit. Otec měl během asistence, několik telefonátů, kdy chtěl po Jitce, aby do telefonu něco řekla. Jitka to odmítala. Poslední telefonát, kdy volala Jitčina babička z otcovy strany, pustil na hlasitý odposlech, babička na Jitku mluvila, Jitka mluvit do telefonu odmítala. Matka si přála, aby toto otec nedělal. Řekla jsem jí, že toto otci přetlumočím s tím, že mu telefonáty zakazovat nemůžu. Jitka po matčině zaklepání vyběhla na chodbu a nechtěla jít zpět, otec ji vzal do náruče, rozplakala se, otec ji začal přebalovat, zklidnila se. Při loučení dala Jitka otci pusku, matka sbalila věci, dala Jitku do kočárku, rozloučila se a odjela. Krátce jsem s otcem mluvila o telefonátech během asistence, nic nenamítal. Poté se rozloučil i otec a odešel.

V tomto případě proběhli ještě tři asistence při kontaktu otce s dcerou. Průběh asistencí byl obdobný jako při prvních čtyřech asistencích. Rodiče absolvovali rodinnou mediaci ve FOD, kde uzavřeli dohodu ohledně péče Jitky. Jitka se svěřuje do péče matky a otec se bude s Jitkou stýkat každý čtvrtek od 14:00 hodin do 17:00 hodin a každou sudou sobotu od 15:00 hodin do 18:00 hodin. Rodiče předložili tuto dohodu u soudního jednání a ten vynesl rozsudek ve stejném znění, jako byla dohoda rodičů.

Kazuistika č. 6

Poslední kazuistika, kterou uvádím, popisuje případ sester Petry (14) a Jany (12). Rodiče dětí se rozvedli a děti byly předběžným opatřením okresního soudu svěřeny do péče otce a matce byl určený styk s dětmi za přítomnosti pracovníka FOD, a to každý třetí týden každého měsíce v roce vždy v pátek od 15:00 hodin do 17.00 hodin. V případě byl vypracován znalecký posudek z odvětví psychiatrie a psychologie. U matky nezletilých dětí byla diagnostikována psychická porucha a to schizotypální porucha osobnosti na hranici schizofrenie. Matka byla schopna zajišťovat péči o děti jen za zcela specifických podmínek. Bylo nezbytné, aby styky matky s dětmi probíhaly za přítomnosti další osoby. FOD asistoval u kontaktu matky s dcerami ve čtrnácti případech. Asistence FOD byly poskytovány v časovém rozmezí jeden rok a čtyři měsíce.

Vzhledem k četnosti asistencí v tomto případě popíšu v souhrnu, jak asistence probíhaly. Matka se s otcem vždy domluvila, jestli mu stanovený termín asistence vyhovuje a následně to dala na vědomí i mně. S matkou jsem se vždy setkala v den asistence, krátce před 15. hodinou před bydlištěm dětí. Matka mi sdělila, co nového se stalo a jak se jí daří po psychické stránce. Poté jsme šly společně vyzvednout děvčata do jejich bydliště. Zazvonila jsem na zvonek a otevřel mi dveře otec nebo jeho stávající manželka. Děti se obuly, rozloučily s otcem a společně jsme odešly do cukrárny vzdálené cca 20 minut volné chůze nebo bylo-li příznivé počasí na dětské hřiště. Již cestou si matka s dcerami živě povídala, v cukrárně si matka s děvčaty sedávala k jednomu stolu, já jsem seděla opodál u jiného nebo jsem si přisedla také k nim, když mně přizvaly. Matka koupila dětem zmrzlinu a jiné dobroty a opět si stále povídaly. Matka se vždy snažila věnovat každé z děvčat stejný díl pozornosti. Děti měly vždy nachystané pro matku drobné dárečky (obrázky, korálky). Matka jim také vždy něco přivezla (bonbony, řetízek, hrníček), velice dbala na to, aby děvčata měla dárky ve stejné cenové relaci. Všechny tři byly velice spokojené. Občas se děvčata zeptala matky, proč spolu nemůžou být častěji a déle, matka jim vždy odpověděla, že je to kvůli její nemoci, ale že už je to mnohem lepší a to díky nim. Také jim říkala, že by výhledově chtěla, aby se viděly déle než dvě hodiny měsíčně, ale až jí to doporučí lékař. Děvčata se na to tvářila chápavě. Krátce před 16:45 hodin jsme se opět společně vydaly na zpáteční cestu. Během cesty domů šla děvčata s matkou držící se za ruce. Děti byly viditelně spokojené, stále si s matkou měly o čem povídat. Téměř přesně v 17:00 hodin jsme zazvonily u dveří bytu děvčat a předaly je otci. Matka se s děvčaty vždy rozlouči-

la obětím a políbením na tvář a děti vcházely do bytu. Před odchodem se vždy matka dohodla s otcem na dalším termínu asistence.

Asistence v tomto případě byly zcela bez problémů, není třeba nějak zasahovat. Stav matky byl stabilizovaný, docházela do psychiatrické ambulance, medikovala psychofarmaka. Okresní soud rozhodl o kontaktu matky s dcerami bez přítomnosti FOD, a to na základě vypracovaných znaleckých posudků ohledně zdravotního stavu matky.

Rozhovory

V průběhu rozhovorů se pokusím zjistit **praktický význam asistencí u problémového kontaktu rodičů s dětmi**. Rozhovor byl proveden s rodiči, kterých se týkala kazuistika. Žádný z rodičů neodmítl rozhovor poskytnout. Vzorkem pro rozhovor mi tedy bylo 12 rodičů, tento vzorek bude v mé diplomové práci tvořit 100%.

V první tabulce uvádím základní demografické údaje monitorovaného vzorku - rodičů. Jedná se o otázky rozhovoru č. 1. – **Jaké je Vaše pohlaví?**, č. 2 – **Jaký je Váš věk?**, č. 3 – **Jaké je Vaše dosažené vzdělání?**, č. 4 - **Kolik měly Vaše děti let v době poskytování asistencí Fondem ohrožených dětí?**

Tab. 1. Demografické údaje rodin.

Pohlaví rodičů		Věk rodičů				Vzdělání rodičů				Věk dětí			
žena	muž	18 - 25	26 - 33	34 - 41	42 a více	ZŠ	OÚ	SŠ	VŠ	0 - 2	3 - 5	6 - 11	12 a více
6	6	3	2	3	4	1	3	5	3	3	1	0	3

Z tabulky (Tab. 1) vyplývá, že pohlaví respondentů je vyváжено. Největší věkovou skupinu klientů tvoří rodiče, kteří mají 42 a více let (celkem 4). Nejvyšší dosažené vzdělání rodičů je středoškolské (celkem 5) a dále pak vzdělání vysokoškolské (celkem 3) a výuční list (celkem 3). V tabulce je zaznamenán věk dětí v době poskytování asistencí. Největší dvě skupiny tvoří děti ve věkovém rozmezí 0 – 2 roky (celkem 3) a 12 a více let (celkem 3). Tyto údaje slouží především pro pracovníce FOD. Pracovníci FOD by měly přizpůsobit styl komunikace s klientem, a to s ohledem na tyto kategorie.

Otázka č. 5 – Kdo rozhodl o úpravě poměrů Vašeho dítěte/děti ještě před absolvováním asistencí u Fondu ohrožených dětí?

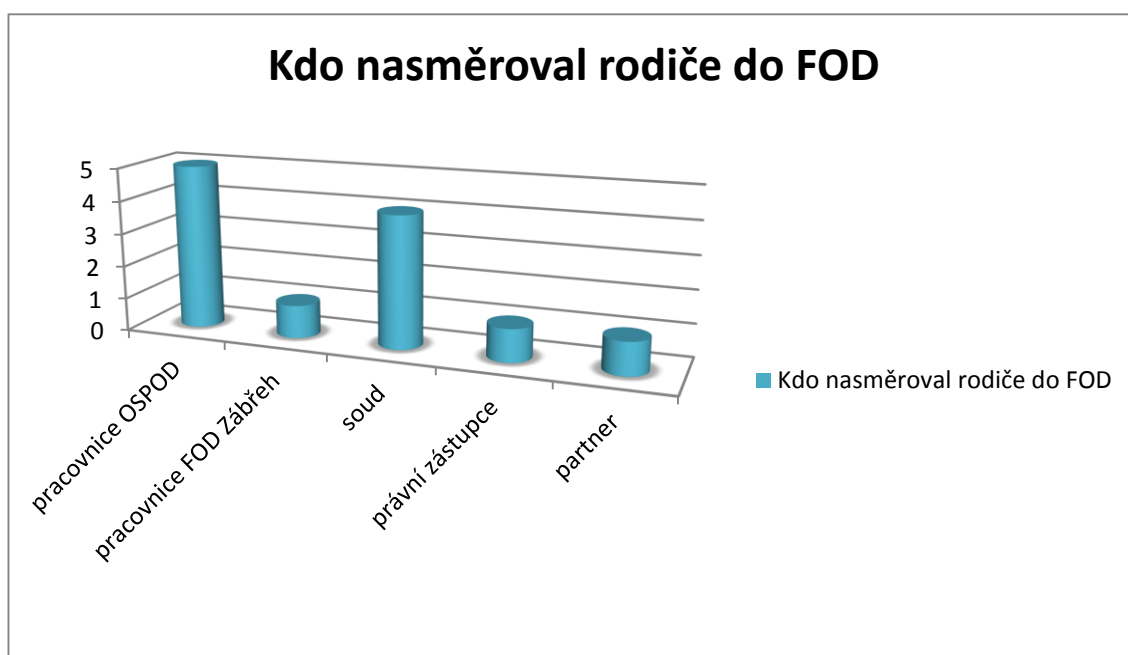
Tab. 2. Rozhodnutí o úpravě poměrů dítěte/děti.

Rozhodnutí o úpravě poměrů dítěte/děti	Počet rodičů	Procentně
Soud	6	50%
OSPOD	4	33, 33%
Vzájemná domluva rodičů	2	16, 67%

Z tabulky (Tab. 2) vyplývá, že v 50% případů rozhodl o úpravě poměrů dítěte před absolvováním asistencí ve FOD soud, dále pak v 33, 33% OSPOD a vzájemnou domluvu rodičů tvořilo pouze 16, 67%. Rodiče často vidí v rozhodnutí soudu schůdnější cestu, nejsou jim známe další možnosti řešení jejich situace, které jsou mnohdy šetrnější, úspornější a hlavně mají dlouhodobý charakter, např. rodinná mediace.

Otázka č. 6 – Kdo Vás nasměroval na FOD Zábřeh?

Graf č. 1 – Kdo nasměroval rodiče do FOD.

Z uvedeného grafu vyplývá, že nejčastěji byli rodiče nasměrováni do FOD Zábřeh prostřednictvím orgánu sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD), celkem 5 rodičů. Druhou největší skupinu v odpovědích rodičů tvořil soud, celkem 4 rodiče. Rodiče dále pak uvedli, že je na FOD nasměrovala pracovnice FOD (celkem 1), právní zástupce (celkem 1) a jejich současný partner (celkem 1).

Otázka č. 7 – Kdo nařídil spolupráci v oblasti asistencí s FOD Zábřeh?

Tab. 3. Nařízení spolupráce v oblasti asistencí s FOD Zábřeh.

Nařízení spolupráce v oblasti asistencí s FOD Zábřeh	Počet rodičů	Procentně
Soud	4	33, 33%
OSPOD	2	16, 67%
Vzájemná domluva rodičů	6	50%

V této otázce jsem se zaměřila na to, kdo nařídil rodičům spolupráci s FOD. Z tabulky (Tab. 3) můžeme zjistit, že se rodiče na asistencích dohodli společně (celkem 6), soud nařídil asistenci FOD čtyřem rodičům a OSPOD dvěma rodičům.

Otázka č. 8 – Jednal/a jste před započítáním asistence se sociální pracovníci FOD Zábřeh?

Tab. 4. Jednání se sociální pracovníci FOD Zábřeh před započítáním asistencí.

Jednání se sociální pracovníci FOD Zábřeh před započítáním asistencí	Počet rodičů	Procentně
Ano	9	75%
Ne	3	25%

V tabulce (Tab. 4) rodiče jasně uvedli, že před započítáním asistence jednali se sociální pracovníci FOD Zábřeh. Pouze tři rodiče uvedli, že nejednali se sociální pracovníci FOD a dostavili se do FOD až na dohodnutý termín asistence. To bylo zapříčiněno tím,

že termín asistence domlouval s FOD druhý z rodičů, a tento rodič tak neměl potřebu se sociální pracovníci hovořit ještě před započítáním poskytování asistencí.

K otázce č. 9 – Jaký časový úsek uběhl od kontaktu se sociální pracovníci FOD Zábřeh do poskytnutí první asistence? Rodiče nejčastěji uváděli rozmezí jednoho týdne. Jeden rodič odpověděl, že byl termín asistence domluvený na další týden, ale z důvodu nemoci dětí se asistence uskutečnila až za tři týdny.

„Zavolala jsem na FOD a požádala jsem o termín asistence na další týden a bylo mi vyhověno.“

„Domluvil jsem se s FOD přes email na termínu na další týden.“

„Asistence byla domluvená další týden,... ale děti byly nemocné, tak byla až za tři týdny.“

„S bývalým manželem jsem se domluvila na všech termínech asistencí na OSPOD, tam byla i pracovníce FOD. První asistence pak byla za týden.“

Otázka č. 10 – Jaký druh asistence Vám FOD Zábřeh poskytoval?

Tab. 5. Druhy asistencí FOD Zábřeh.

Druhy asistencí FOD Zábřeh	Počet rodičů	Procentně
Asistence při delším kontaktu rodiče s dítětem/děťmi	10	83, 33%
Asistence při předávání dítěte/děti mezi rodiči	2	16, 67%

Z tabulky (Tab. 5) vyplývá, že častější druh poskytované asistence FOD je Asistence při delším kontaktu rodiče s dítětem/děťmi (celkem 10).

Otázka č. 11 – Jaká byla Vaše očekávání před první asistencí?

V souvislosti s touto otázkou rodiče nejčastěji hovořili o obavách, jak na ně bude reagovat dítě a také o strachu, že se budou muset potkat s bývalým partnerem. Tyto rodiče měly strach z možného konfliktu s bývalým partnerem. Dva z rodičů uváděli pocitování

úzkosti. Úzkost pramenila především z obavy, jak bude asistence působit na osobnost dítěte a také z neznámého prostředí. Jeden rodič uvedl, že měl nepříjemný pocit z toho, že na něho bude špatně pohlíženo ze strany FOD.

„Já jsem měla obavu z toho, jak to bude probíhat. Pracovnice FOD mi sice říkala, jak to chodí v obdobných případech, i mi dávala různá doporučení, ... ale přesto jsem měla strach.“

„Já jsem si říkal, jestli mě vůbec dcera ještě pozná, dlouho jsem ji před asistencí neviděl... Měl jsem obavu, jak na mě bude reagovat, ... jestli se mnou bude vůbec mluvit, ale těšil jsem se na ni.“

„Moje očekávání...nevím přesně...asi, že to tam zvládnou.“

„Měla jsem obavu, co se stane, až se potkám s otcem, aby z toho nebylo zase dusno.“

Otázka č. 12 – Podařilo se Vám v průběhu poskytovaných asistencí zlepšit vztah s dítětem/děťmi?

Tab. 6. Zlepšení vztahu s dítětem/děťmi.

Zlepšení vztahu s dítětem/děťmi	Počet rodičů	Procentně
Ano	10	83, 33%
Ne	2	16, 67%

V této otázce jsem se zaměřila na výzkumnou otázku č. 1. Z této tabulky (Tab. 6) vyplývá, že u převážné části rodičů se zlepšil vztah s dítětem v průběhu poskytování asistencí. Pouze dva rodiče zlepšení vztahu s dítětem nepozorovali. Pro přehlednost uvádím údaje v procentech.

Otázka č. 13 – Co Vám absolvování asistencí ve FOD Zábřeh přineslo?

Nejčastější odpovědi rodičů bylo pochopení celé situace. Rodiče často uváděli, že získali pocit klidu, když bude dítě u druhého rodiče. Rodiče díky asistencím zjistili, že se druhý rodič o dítě dokáže postarat. Jeden rodič uvedl, že ho druhý rodič dokonce pochválil, že pečuje o dítě dobře. Rodiče také hovořili o tom, že si mohli mezi sebou předat informace, které se týkaly dětí, a to bez možnosti vzniku konfliktu.

„Díky asistencím jsem měla možnost vidět, jak se otec stará o dítě, že to zvládne. Už nemám strach dítě otci dát.“

„Znovu jsem navázal kontakt se svým dítětem a zjistil jsem, co má rád a co ho baví. Taky jsem získal nové možnosti trávení společného času,...to mi ukázala pracovnice FOD.“

„Tak především to byla možnost, jak být se svým dítětem...i když to bylo v přítomnosti pracovnice FOD. A po skončení asistencí jsem se dohodl s matkou na dalším kontaktu s dítětem...Už mi nebránila se s ním vidět.“

„No...kromě toho, že jsem zjistila, že otec péči o syna zvládne, tak mi to myslím přineslo celkové zklidnění situace...i jsme si mohli s otcem předat některé informace ohledně dětí...otec mě pak dokonce pochválil, jak se o dítě dobře starám.“

Otázka č. 14 – Došli jste po absolvování asistencí k dohodě o styku rodiče s dítětem/děťmi?

Tab. 7. Dohoda rodičů o styku s dítětem/děťmi.

Dohoda rodičů o styku s dítětem/děťmi	Počet rodičů	Procentně
Ano	10	83, 33%
Ne	2	16, 67%

Z tabulky (Tab. 7) je zřejmé, že převážná část dotazovaných rodičů došla po absolvování asistencí k dohodě o styku rodiče s dítětem. Pouze v případě dvou rodičů k dohodě o styku nedošlo. Údaje z této tabulky tvoří odpověď na výzkumnou otázku č. 2.

Otázka č. 15 – Pokud by pracovníci FOD asistovali u problémových kontaktů rodičů s dětmi striktně pouze čtyřikrát v každém případě, bylo by to dostačující?

Tato otázka mi zodpoví výzkumnou otázku č. 4. Na tuto otázku odpovídali rodiče podle toho, kolik jim samotným bylo poskytováno asistencí ze strany FOD. Jejich pohled na tuto věc byl tak odlišný. Rodiče se pouze shodli v tom, že počet poskytovaných asistencí FOD by se měl řídit složitostí konkrétního případu.

„To nedokážu posoudit. V našem případě poskytoval FOD asistence do doby, než bylo rozhodnuto soudem. Kdyby FOD zajistil jenom čtyři asistence, děti bych do soudu neviděla.... Nevím o nikom jiným, kdo by to dělal...čtyři asistence jsou asi málo.“

„Myslím, že nejde poskytovat u všech rodin jenom čtyři asistence. My jsme jich dostali víc než čtyři a bylo to ve prospěch věci.“

„No... v našem případě by čtyři asistence rozhodně nestačily. A jsem rád, že jich bylo tolik, kolik jich bylo. Asi by se to mělo poskytovat podle těch rodičů, kolik jich chtějí...Čtyři asistence jsou málo.“

„My jsme měli tři a stačilo to, ale vím, že někdy je potřeba víc... aby se tam všechno ukázalo.“

Otázka č. 16 – Využil/a byste znovu asistence FOD Zábřeh, kdyby nastal opětovný konflikt mezi Vámi – rodiči dětí?

Tab. 8. Opětovné využití asistencí FOD Zábřeh.

Opětovné využití asistencí FOD Zábřeh	Počet rodičů	Procentně
Ano	10	83, 33%
Ne	2	16, 67%

V této otázce jsem se zaměřila na opětovné využití asistence FOD ze strany rodičů. Více jak polovina rodičů (celkem 10) by asistence využila znovu. Dva rodiče by asistence FOD již nevolili. Z tohoto zjištění lze také usuzovat na spokojenost rodičů s poskytovanými asistencemi. Zjištěné údaje z této tabulky (Tab. 8) tvoří odpověď na výzkumnou otázku č. 3.

Otázka č. 17 – Byla Vám sdělena informace o možnosti využití rodinné mediace ve FOD?

Tab. 9. Informace o rodinné mediaci ve FOD Zábřeh.

Informace o rodinné mediaci ve FOD Zábřeh	Počet rodičů	Procentně
Ano	11	91, 67%
Ne	1	8, 33%

Otázka č. 18 – Absolvovali jste rodinnou mediaci ve FOD Zábřeh?*Tab. 10. Absolvování rodinné mediace ve FOD Zábřeh.*

Absolvování rodinné mediace ve FOD Zábřeh	Počet rodičů	Procentně
Ano	4	33, 33%
Ne	8	66, 67%

Otázky č. 18 a 19 byly zaměřené na rodinnou mediaci ve FOD Zábřeh. Z tabulek (Tab. 9) a (Tab. 10) vyplývá následující:

Převážná část rodičů uvedla, že byli informováni o možnosti využít rodinnou mediaci, pouze jeden rodič o této možnosti nevěděl. Toto přisuzuji k osobnosti pracovnice FOD a jejímu stylu vedení asistencí při problematických kontaktech rodičů. Pracovnice musí dopředu odhadnout, jestli je rodič vhodný klient pro rodinnou mediaci. Metoda rodinné mediace má své limity, není vhodné ji poskytovat osobám, u kterých je diagnostikovaná duševní porucha.

Pouze 33, 33% rodičů uvedlo, že se rodinné mediace zúčastnili. Převážná část rodičů (celkem 8) rodinnou mediaci neabsolvovali. Zde bych chtěla připomenout, že hlavním principem rodinné mediace je dobrovolnost. To jestli se rodiče mediace zúčastní, záleží pouze na jejich vůli a od toho se také odvíjí možnost úspěchu mediace.

Otázka č. 19 – Pokud jste absolvovali rodinnou mediaci, jak hodnotíte její výsledek?

Tuto otázku jsem položila pouze čtyřem rodičům, protože pouze čtyři rodiče se zúčastnili rodinné mediace ve FOD, jak vyplývá z tabulky č. 10. Rodiče hodnotili rodinnou mediaci kladně, z jejich odpovědí byly patrné počáteční obtíže při začátku rodinné mediace. Dva rodiče uvedli, že uzavřeli mediační dohodu týkající se péče o dítě. Dva rodiče konstatovali, že dohodu neuzavřeli, ale jsou schopni spolu lépe komunikovat. Rodiče ve svých odpovědích konstatovali:

„Začátek mediace byl pro mě velmi stresující, musela jsem znovu popsat, v čem mě otec dětí štvál...ale potom se to zlomilo... no a teď už se spolu i pozdravíme nebo si voláme, když je potřeba vyřídit něco s dětma. Dohodu jsme, ale neuzavřeli.“

„Mediace mě překvapila. Hlavně přístup mediátorek... nikomu nestranily a mohl jsem tam všechno říct... asi mi to pomohlo. Ze začátku jsem nevěděl, co tam budu tři hodiny dělat, vlastně jsem myslel, že tam tak dlouho ani nebudu. Sice jsme k dohodě nedošli, ale situace se uklidnila, přestalo napadání ze strany matky, ...ta komunikace je lepší.“

„Jsem s výsledkem mediace spokojený... uzavřeli jsme dohodu o péči o děti.“

„Na začátku mediace jsem nedoufala, že to k něčemu bude, nakonec jsme uzavřeli dohodu... asi je to velká zásluha mediátorek, že s námi měly trpělivost.“

6.4 Vyhotovení souhrnné zprávy pro vedení Fondu ohrožených dětí Zábřeh

Na základě provedeného výzkumu u klientů Fondu ohrožených dětí Zábřeh, v rámci mé diplomové práce Vám předkládám souhrnnou zprávu. Souhrnná zpráva vychází z údajů získaných prostřednictvím výzkumu.

Cílem mé diplomové práce byl výzkum v oblasti zjištění praktického významu poskytovaných asistencí u delšího kontaktu rodiče s dítětem/děťmi a asistencí u předávání dítěte mezi rodiči v době od září 2012 do ledna 2014. Věřím, že tyto informace přispějí k dalšímu zkvalitnění těchto druhů sociální služeb FOD Zábřeh a pracovním FOD Zábřeh pomohou lépe pochopit prožívání klientů při poskytování asistencí při problematických kontaktech rodičů s dětmi.

Ze zpracovaných údajů vyplynulo, že sociální služba asistence při problematickém kontaktu rodičů s dětmi byla v období provádění výzkumu poskytována nejčastěji rodičům s vyváženým pohlavím, ve věkové skupině od 42 a více let a se vzděláním středoškolským. Děti těchto rodičů byly v době poskytování asistencí nejčastěji ve věku 0 – 3 a 12 a více let. Pracovnice FOD se tak mohou na děti v těchto věkových skupinách více zaměřit, např. studiem odborné literatury o vývoji dětí v tomto věku nebo absolvováním odborných seminářů.

Zjistila jsem, že o poměrech rodičů a jejich dětí, ještě před spoluprací s FOD nejčastěji rozhodoval soud. Dále pak, že rodiče nasměroval ve většině případů do FOD Zábřeh OSPOD, na poskytování asistencí ve FOD se pak nejčastěji domluvili rodiče sami. Zde by se dala navázat ještě užší spolupráce s OSPOD. Sociální pracovníce OSPOD by mohli odkazovat rodiče na FOD hned při prvním konfliktu rodičů. Rodiče by tak měli možnost dohodnout se dříve, než v jejich případě definitivně rozhodne soud.

Dalším dotazováním jsem zjistila, že 75% rodičů jednalo před započítáním asistence se sociální pracovnící FOD Zábřeh. Tento fakt vypovídá o vhodném stylu poskytování asistencí ze strany pracovníků FOD Zábřeh. Pracovnice se snaží snížit emoční napětí a strach z neznámého prostředí u klientů, především u dětí. Také časový úsek od prvního

kontaktu do poskytnutí asistence uváděli rodiče celkem krátký, tedy v rozmezí jednoho týdne. Toto svědčí o kvalitě poskytované sociální služby FOD Zábřeh.

Nejčastěji využívaný druh asistencí ve FOD Zábřeh v období realizace výzkumu byla asistence při delším kontaktu rodiče s dítěte/děti. Rodiče před první asistencí prožívali obavy a úzkost. Pro zklidnění osoby rodiče by mohly pracovnice FOD využít dovednosti získané z výcviků mediace.

Za pozornost stojí skutečnost, že 83, 33% rodičů si v průběhu poskytovaných asistencí zlepšilo s dítětem vztah, což je hlavním účelem poskytování asistencí. Velkou zásluhu na tomto mají pracovnice FOD. Dále rodiče uvedli, že jim asistence přinesly pocit klidu a zjištění, že se druhý rodič dokáže o dítě postarat. Převážná část dotazovaných rodičů došla po absolvování asistencí k dohodě týkající se péče o dítě/děti. Rodiče se neshodli na konkrétním počtu poskytovaných asistencí FOD v jednom případě. Dle rodičů, by se počet asistencí měl řídit složitostí konkrétního případu. Pokud by došlo znovu ke konfliktu mezi rodiči, asistence FOD by volila většina z nich.

Z výzkumu dále vyplynulo, že 91, 67% rodičů bylo informováno o rodinné mediaci, ale jen 33% z nich rodinnou mediací absolvovalo. Rodiče, kteří se rodinné mediaci zúčastnili, ji hodnotili kladně.

Uvítala bych, aby tyto informace přispěly k dalšímu zkvalitnění poskytovaných sociálních služeb FOD. Tato zpráva poskytuje pracovnícím zpětnou vazbu od klientů FOD Zábřeh a přispívá k hodnocení jejich sociální práce. Toto tvoří praktický význam mé diplomové práce.

ZÁVĚR

Důsledky rozpadu rodiny mají vliv na celou společnost. Domnívám se, že by rozvádějící se rodiče měli přistupovat ke svým dětem ohleduplněji a citlivěji. Děti procházející rozvodem jsou poznamenány konfliktem rodičů na celý život. Rodiče by se měli snažit, aby rozvod pro dítě byl „zdravý“ a minimalizovat negativní dopady na psychiku dětí. Rodiče by neměli vtahovat dítě do svých konfliktů. Rozvod rodičů korigují státní instituce. O poměrech nezletilých dětí a jejich rodičů rozhoduje soud. Situaci rodiny v rozchodu/rozvodu mohou evalvovat nejrůznější organizace, jednou z nich je Fond ohrožených dětí.

V diplomové práci jsem se věnovala rodině v situaci rozvodu, rozvodovému řízení jeho stádiím a možnostem profesionální pomoci v průběhu rozvodu rodičů. Výklad těchto pojmů byl cílem diplomové práce. Tyto pojmy jsou vysvětleny v první až čtvrté kapitole. Pátá kapitola byla věnovaná FOD a jeho sociálním službám, které poskytuje rodičům v rozchodu či rozvodu. Dalším, hlavním, cílem mé diplomové práce bylo zjistit praktický význam asistencí u styku a asistencí u předávání dítěte, které poskytuje Fond ohrožených dětí. Tomuto cíli se věnuji v poslední, šesté kapitole diplomové práce. Zpracovala jsem zde šest kazuistik v oblasti poskytování asistencí a výstupy z polostandardizovaných rozhovorů s klienty. Výzkumný vzorek pro kazuistiky a rozhovory tvořili rodiče, kterým Fond ohrožených dětí poskytoval asistenci při problémových kontaktech s dětmi v době od září 2012 do ledna 2014. V těchto případech jsem byla klíčovým pracovníkem.

Z výzkumu vyplynula role Fondu ohrožených dětí při evalvací v rámci rozvodového řízení. Fond ohrožených dětí poskytuje sociální službu asistenci při problémových kontaktech rodičů s dětmi a rodinnou mediaci. Prostřednictvím těchto sociálních služeb probíhá evalvace v rámci rozvodového řízení. Rodiče v rámci výzkumu uvedli, že absolvování asistencí bylo pro ně přínosem. Rodiče získali pocit klidu, předali si mezi sebou informace týkající se dětí a zjistili, že se druhý rodič dokáže o dítě postarat. Poskytované asistenci FOD přispěly k dosažení dohody rodičů o styku s dětmi. V tomto spočívá praktický význam asistencí FOD. Někteří z dotazovaných rodičů využili možnost rodinné mediace, její výsledek hodnotili kladně. Konkrétní informace získané prostřednictvím realizovaného výzkumu jsem uvedla v souhrnné zprávě pro vedení Fondu ohrožených dětí Zábřeh. Souhrnná zpráva přispěje k dalšímu zkvalitnění služeb a zároveň poskytuje zpětnou vazbu pracovníkům FOD při hodnocení jejich sociální práce.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Legislativa

1. Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.
2. Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů (zákon o mediaci), ve znění pozdějších předpisů.
3. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
4. Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
5. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.
6. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.
7. Zákon č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte, ve znění pozdějších předpisů.
8. Vyhláška č. 277/2012 Sb., o zkouškách a odměně mediátora, ve znění pozdějších předpisů.

Knižní zdroje

9. BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*. 1. vyd. Praha: Portál 2008, 152 s. ISBN 978-80-7367-392-5.
10. CAMPBELL, R. *Potřebuji tvou lásku*. 3. vyd. Praha: Návrat domů, 2001, 119 s. ISBN 80-85495-63-5.
11. CLARKE-STEWART, A., BRENTANO, C. *Divorce: causes and consequences*, United States of America: Yale University Press, 2006, 347 s. ISBN 978-0-300-12593-1.
12. DYTRYCH, Z., MATĚJČEK, Z. *Děti, rodina a stres: vybrané kapitoly z prevence psychické zátěže u dětí*. 1. vyd. Praha: Galén, 1994, 214 s. ISBN 80-85824-06-X.
13. EVERETT, C., EVERETT, S., V. *Zdravý rozvod pro rodiče i děti*. 1. vyd. Praha: Talpress, 2000, 212 s. ISBN 80-7197-169-3.
14. GJURIČOVÁ, Š., KOCOURKOVÁ, J., KOHOUTEK, J. *Podoby násilí v rodině*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2000, 104 s. ISBN 80-7021-416-3.
15. HAYNES, J., M. CHARLESWORTH, S. *The fundamentals of family mediation*. Sydney: The Federation Press, 1996, 318 s. ISBN 1 86287 209 0.
16. HENDL, J. *Kvalitativní výzkum*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, 408 s. ISBN 80-7367-040-2.

17. HOLÁ, L. *Mediace v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2011, 272 s. ISBN 978-80-247-3134-6.
18. KRATOCHVÍL, S. *Základy psychoterapie*. 5. vyd. Praha: Portál, 2006, 384 s. ISBN 80-7367-122-0.
19. KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3.
20. KOPŘIVA, K. *Lidský vztah jako součást profese*. 4. vyd. Praha: Portál, 2000, 147 s. ISBN 80-7178-429-X.
21. LACA, S. *Sociální pedagogika*. 1. vyd. Brno: Institut mezioborových studií, 2011, 211 s.
22. LEGATOVÁ, M. *Proč si muži nic nepamatují a ženy nic nezapomínají*. 1. vyd. Praha: Ikar, 2007, 288 s. ISBN 978-80-249-0917-2.
23. MACH, J., ŠMOLKA, P. *Když vás trápí někdo blízký*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999, 176 s. ISBN 80-7178-337-4.
24. MÁROVÁ, Z., MATĚJČEK, Z., RADVANOVÁ, S. *Výchova dětí v neúplné rodině*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977, 122 s.
25. MATĚJČEK, Z. *Co děti nejvíc potřebují*. 1. vyd. Praha: Portál, 1994, 108 s. ISBN 80-7178-006-5.
26. MATĚJČEK, Z. DYTRICH, Z. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: Grada Publishing, 2002, 128 s. ISBN 80-247-0332-7.
27. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 1. vyd. Praha: SLON, 1993, 124 s. ISBN 80-901424-7-8.
28. MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003, 384 s. ISBN 80-7178-548-2.
29. MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 2. vyd. Praha: Portál, 2008, 272 s. ISBN 978-80-7367-368-0.
30. MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J., KODYMOVÁ, P. *Sociální práce v praxi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, 352 s. ISBN 80-7367-002-X
31. MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. 1. vyd. Praha: Slon, 2006, 312 s. ISBN 80-86429-58-X.
32. NAKONEČNÝ, I. *Sociální psychologie*. 2. vyd. Praha: Academia, 2009, 489 s. ISBN 978-80-200-1679-9.

33. PEMOVÁ, T., PTÁČEK, R. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2012, 192 s. ISBN 978-80-247-4317-2.
34. PLAMÍNEK, J. *Řešení problémů a rozhodování*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008, 144 s. ISBN 978-80-247-2437-9.
35. PLZÁK, M. *Manželská tonutí*. 1. vyd. Praha: Motto, 2000, 120 s. ISBN 80-7246-056-0.
36. PÖTHE, P. *Dítě v ohrožení*. 2. vyd. Praha: G plus G, 1999, 186 s. ISBN 80-86103-21-8.
37. PREKOPOVÁ, J. *Malý tyran*. 6. vyd. Praha: Portál, 2009, 160 s. ISBN 978-80-7367-589-9.
38. PRICE, M., S. *Divorce and the special needs child: a guide for parents*. 1. vyd. Londýn, Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers, 2010, 268 s. ISBN 978 1 84905 825 4.
39. PRŮCHOVÁ, B., NOVÁK, T. *Jak přežít rozvodové peklo*. 1. vyd. Brno: Jota, 2004, 197 s. ISBN 80-7217-294-8.
40. PŘADKA, M., KNOTOVÁ, D., FALTÝSKOVÁ, J. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004, 45 s. ISBN 80-210-3469-6.
41. ŘÍČAN, P. *Psychologie*. 3. vyd. Praha: Portál, 2009, 304 s. ISBN 978-80-7367-560-8.
42. SATIROVÁ, V. *Kniha o rodině*. 1. vyd. Praha: Práh, 1994, 349 s. ISBN 80-901325-0-2.
43. SMITH, H. *Děti a rozvod*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004, 184 s. ISBN 80-7178-906-2.
44. SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001, 176 s. ISBN 80-7178-559-8.
45. ŠEVČÍK, D., ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí*, 1. vyd. Praha: Portál, 2011, 192 s. ISBN 978-80-7367-690-2.
46. ŠPAŇHELOVÁ, I. *Komunikace mezi rodičem a dítětem*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2009, 104 s. ISBN 978-80-247-2698-4.
47. ŠVARŤÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007, 384 s. ISBN 978-80-7367-313-0.
48. TERMANN, S. *Umění přesvědčit a vyjednat*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2002, 168 s. ISBN 978-80-247-0304-6.

49. ÚLEHLA, I. *Umění pomáhat*. 3. vyd. Praha: SLON, 2005, 128 s. ISBN 80-86429-36-9.
50. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 4. vyd. Praha: Portál, 2008, 872 s. ISBN 978-80-7367-414-4.
51. WARSHAK, R., A. *Revoluce v porozvodové péči o děti*. 1. vyd. Praha: JAN, 1995, 264 s. ISBN 80-85529-16-5.

Jiné zdroje

52. ČÁSLAVA, J. *Základní minimum pro účastníky případových konferencí*. Vyšší odborná škola sociální Olomouc, 2013, 7 s.
53. Interní materiál FOD. *Oznámení statutárního zástupce*. Praha: FOD, 2014.
54. Interní materiál FOD Zábřeh. *Metodika k poskytování rodinných mediací*. Zábřeh: FOD, 2012.
55. Interní materiál FOD Zábřeh. Zábřeh: FOD, 2011.
56. Interní materiál FOD Zábřeh. *Jednání s klientem*. Zábřeh: FOD, 2010.
57. Interní materiál FOD. *Metodika poskytování asistencí*. Praha: FOD, 2009.
58. Interní materiál FOD Zábřeh. *Jednání se zájemcem o službu*. Zábřeh: FOD, 2008.
59. Interní materiál FOD. *Rozhodnutí o registraci sociálních služeb*. Praha: FOD, 2007.
60. Interní materiál FOD. *Rozhodnutí o udělení pověření k výkonu sociálně právní ochrany dětí*. Praha: FOD, 2001.
61. Kolektiv autorů. *Práce s ohroženými rodinami*. Olomouc: Olomoucký kraj, 2013, 58 s.
62. LEŠTINSKÁ, L. *Sociální služby Fondu ohrožených dětí v regionu Zábřeh*. Brno, 2012. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati, Fakulta humanitních studií, Institut mezioborových studií Brno. Vedoucí bakalářské práce Antonín Řehoř.
63. STÖHROVÁ, H., ŠIŠKOVÁ, T. *Mediace*. Výcvikový manuál. 1. díl. Praha: Asociace mediátorů České Republiky, 2010, 24. s.

Internetové zdroje

64. Asociace mediátorů České republiky [online]. [cit. 2014-1-29]. Dostupné z: <http://www.amcr.cz/>.

65. Asociace mediátorů České Republiky. *Etický kodex mediátorů Asociace mediátorů ČR* [online]. [cit. 2014-02-03]. Dostupné z: <http://www.amcr.cz/dokumenty/kodex.pdf>.
66. Fond ohrožených dětí [online]. [cit. 2013-9-24]. Dostupné z: <http://www.fod.cz/>.
67. Metodické doporučení Ministerstva práce a sociálních věcí. *Sociálně-právní ochrana dětí v případech rozvodových a porozvodových konfliktů* [online]. [cit. 2014-1-20]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/14824/konflikty.pdf>.
68. Metodické doporučení Ministerstva práce a sociálních věcí č. 2/2010 pro postup orgánů sociálně-právní ochrany při případové konferenci [online]. [cit. 2014-1-29]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/9086/Methodika_pripadove_konference.pdf.
69. ZUMETA, Z. *Styles of Mediation: Facilitative, Evaluative and Transformative Mediation* [online]. [cit. 2013-11-05]. Dostupné z: <http://www.mediate.com/articles/zumeta.cfm>.
70. Úmluva o právech dítěte. Čl. 12. [online]. [cit. 2014-02-09]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-pravech-ditete.pdf>.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
FOD	Fond ohrožených dětí
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
SMART	Specific Measurable Attainable Realistic Timed (specifický, měřitelný, dosažitelný, realistický, termínovaný)
ČR	Česká republika
UK	Univerzita Karlova

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1. Personální schéma FOD, pobočka Zábřeh.....	69
Obr. 2. Kancelář FOD – mediační místnost.....	73
Obr. 3. Kancelář FOD – herna.....	77

SEZNAM TABULEK

Tab. 1. Demografické údaje rodin.....	97
Tab. 2. Rozhodnutí o úpravě poměrů dítěte/děti.....	98
Tab. 3. Nařízení spolupráce v oblasti asistencí s FOD Zábřeh.....	99
Tab. 4. Jednání se sociální pracovníci FOD Zábřeh před započítím asistencí	99
Tab. 5. Druhy asistencí FOD Zábřeh.....	100
Tab. 6. Zlepšení vztahu s dítětem/děti.....	101
Tab. 7. Dohoda rodičů o styku s dítětem/děti.....	102
Tab. 8. Opětovné využití asistencí FOD Zábřeh.....	103
Tab. 9. Informace o rodinné mediaci ve FOD Zábřeh.....	103
Tab. 10. Absolvování rodinné mediace ve FOD Zábřeh.....	104

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P 1: Smlouva o poskytnutí sociální služby.

Příloha P 2: Souhlas se zpracováním osobních údajů.

Příloha P 3: Etický kodex Asociace mediátorů České republiky.

Příloha P 4: Otázky rozhovoru s klienty Fondu ohrožených dětí.

PŘÍLOHA P 1: SMLOUVA O POSKYTNUTÍ SOCIÁLNÍ SLUŽBY

Smlouva o poskytnutí sociální služby – sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi na pobočce FOD Zábřeh

Pan/paní:

jméno a příjmení:.....

datum narození:

adresa trvalého bydliště:

adresa obvyklého bydliště:

kontakt:.....

a

Fond ohrožených dětí - pobočka Zábřeh, Sušilova 40, 789 01 Zábřeh, zastoupený na základě zmocnění Soni Kolářové, DiS., vedoucí pobočky, uzavírají v souladu se zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, tuto smlouvu o poskytnutí služby sociální prevence – sociálně aktivizační služby.

Služba se bude týkat nezletilých dětí:

.....
.....

I.

Rozsah poskytování sociální služby

- a) pomoc při komunikaci s úřady, institucemi a jinými organizacemi: pomoc při sepisování žádostí, návrhů, vyplňování formulářů, doprovod na jednání či zprostředkování jednání;
- b) pomoc při hospodaření, vedení a péči o domácnost: pomoc s vařením, domácími pracemi, rodinným rozpočtem či finančním plánováním;
- c) pomoc při výchově a péči o Vaše dítě: pomoc s rozvojem a vzděláváním Vašeho dítěte, doprovázení dětí do školy, kroužků, k lékaři; nabízíme též psychologickou podporu pro Vás a Vaše dítě;
- d) pomoc při komunikaci s dalšími členy Vaší rodiny;
- e) asistenci při stycích s vaším dítětem, jste-li v situaci rozvodu či rozchodu.

II.

Místo a čas poskytování sociální služby

Sociální služba bude poskytována na pobočce FOD v Zábřeze, případně v terénu po předem dohodnutém termínu (termínech).

III.

Výše úhrady

Sociální služba bude, dle § 72, písm. g) zákona č. 108/2006 o sociálních službách, poskytována **zdarma**.

IV.

Ujednání o dodržování vnitřních pravidel stanovených poskytovatelem

Uživatel souhlasí s tím, že po dobu poskytování služby bude dodržovat pravidla daná poskytovatelem služby, se kterými byl seznámen. Pracovník předá uživateli služby list/letáček s poskytovanými službami a ústně vysvětlí další informace k pravidlům služby.

V.

Další ujednání

Podpisem této smlouvy dává uživatel poskytovateli souhlas k použití jeho osobních údajů a osobních údajů nezletilých dětí.

Uživatel bere na vědomí, že poskytovatel služby má v zákonem stanovených případech **oznamovací povinnost** – poskytovatel informuje orgán sociálně-právní ochrany dětí či orgány činné v trestním řízení.

VI.

Nahlížení do spisové dokumentace

Uživatel má **právo** kdykoliv požádat FOD Zábřeh o nahlédnutí do spisové dokumentace vedené v jeho věci. Poskytovatel se zavazuje umožnit uživateli nahlédnutí do spisové dokumentace nejpozději do 8 pracovních dnů.

VII.

Ukončení sociální služby

Důvody ze strany uživatele:

- došlo k vyřešení situace (byl naplněn cíl spolupráce)
- nechce další spolupráci
- dojde k porušení pravidel poskytování služby ze strany poskytovatele

Důvody ze strany poskytovatele:

- došlo k vyřešení situace (byl naplněn cíl spolupráce)
- jsou žádány služby, které nejsou v zájmu dítěte, nebo nejsou v nabídce služeb FOD Zábřeh
- dojde k porušení pravidel ze strany uživatele

VIII.

Doba platnosti smlouvy

Tato smlouva se uzavírá od..... na dobu neurčitou. Ukončení smlouvy bude provedeno po dohodě obou stran z výše uvedených důvodů, s okamžitou platností.

Podpisy smluvních stran:

.....
pan/paní

.....
zástupce FOD

PŘÍLOHA P 2: SOUHLAS SE ZPRACOVÁNÍM OSOBNÍCH ÚDAJŮ

Udělení/neudělení* souhlasu se zpracováním osobních údajů a poučení o povinnostech FOD

Jako uživatel sociální služby (sociálně-aktivizační služba pro rodiny s dětmi) poskytované podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, Fondem ohrožených dětí, o. s. (dále jen FOD) **uděluji /neuděluji*** FOD souhlas ke spravování, zpracovávání a uchovávání mých osobních údajů včetně údajů citlivých, a to v rozsahu, který je nezbytný k poskytnutí zmíněné služby a způsobem, který je v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů.

Tentto souhlas **uděluji/neuděluji*** i ve vztahu ke svému nezletilému dítěti/dětem
....., jehož/jejichž jsem zákonným zástupcem.

Souhlasím s tím, že tyto osobní údaje budou zpracovávány a uchovávány po celou dobu spolupráce a po jejím ukončení až do termínu skartace, tj. 10 let od ukončení smlouvy o poskytování sociální služby/dosažení zletilosti dítěte.

Beru na vědomí, že mám právo na přístup k těmto údajům a na jejich opravu, blíže viz zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů.

Dále beru na vědomí, že FOD je osoba pověřená MPSV výkonem sociálně-právní ochrany dětí podle § 48 a násl. zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, a v důsledku toho má následující povinnosti:

- oznámit obci s rozšířenou působností skutečnosti nasvědčující, že jde o děti, na které se vztahuje sociálně-právní ochrana dětí¹⁹⁷;
- poskytnout na výzvu orgánů sociálně-právní ochrany dětí údaje potřebné pro poskytnutí sociálně-právní ochrany, jde-li o podezření z týrání, zneužívání dítěte nebo ze zanedbávání péče o ně¹⁹⁸;
- sdělit soudu skutečnosti, které mají význam pro řízení a rozhodnutí¹⁹⁹;
- oznamovat podezření ze spáchání trestných činů na dětech orgánům činným v trestním řízení²⁰⁰;
- poskytnout na dožádání informace Policii ČR²⁰¹.

Rovněž beru na vědomí, že podle § 5 odst. 2 písm. a) a § 9 písm. f) zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, lze i bez souhlasu subjektu údajů zpracovávat osobní údaje včetně citlivých, pokud se jedná o údaje nezbytné pro provádění sociálně-právní ochrany dětí a při zajištění ochrany těchto údajů v souladu se zákonem.

Beru dále na vědomí, že do mé osobní dokumentace a dokumentace mého dítěte mohou nahlížet pracovníci pobočky FOD Zábřeh, předsednictvo FOD a pověřené osoby kontrolních orgánů (viz zákon č. 552/1991 Sb., o státní kontrole).

V dne

Jméno a příjmení uživatele služby:

č. OP uživatele služby:

Podpis uživatele služby:

***nehodící se škrtněte anebo hodící se zatrhněte**

¹⁹⁷ podle § 10 odst. 4 zákona o sociálně právní ochraně dětí

¹⁹⁸ podle § 53 zákona o sociálně-právní ochraně dětí

¹⁹⁹ podle § 128 občanského soudního řádu

²⁰⁰ podle § 367 a 368 trestního zákoníku

²⁰¹ podle § 8 a násl. trestního řádu

PŘÍLOHA P 3: ETICKÝ KODEX ASOCIACE MEDIÁTORŮ ČR

**K vodojemu 4/2382
150 00 Praha 5
IČO: 70908044**

I. Povinnosti mediátora ke stranám

- Mediátor smí vyslovit souhlas s mediací, pouze pokud je připraven věnovat patřičnou pozornost efektivitě mediace.
- Mediátor si je vědom toho, že:
 - účast na mediaci je pro strany dobrovolná,
 - za řešení nesou odpovědnost strany,
 - dohoda je činěna dobrovolně oběma stranami.
- Mediátor informuje pravdivě o podmínkách, za jakých je služba poskytována.
- Mediátor dává účastníkům plně na vědomí, na jakém základě se realizuje kompenzace, jaké poplatky či sazbu si účtuje, a tuto skutečnost osvětlí.

II. Povinnosti mediátora k procesu mediace

- Mediátor prostřednictvím mediačního procesu vede strany ke zvýšení jejich schopnosti řešit samostatně další problémy.
- Mediátor posuzuje spolu se stranami vhodnost mediace pro konkrétní případ.
- Mediátor zvažuje případné dopady své intervence do procesu.
- Mediátor vede mediaci nestranným způsobem.
- Mediátor zajišťuje stejné procesní podmínky pro obě strany.
- Mediaci je možní provádět jen tehdy, když obě strany souhlasí s osobou mediátora (neutralita).
- Informace získané během mediace jsou diskrétní. Informace, které se mediátor dozví na separátních jednáních s jednou stranou, může druhé straně sdělit jen se souhlasem strany, o jejíž informace jde.
- Mediaci nelze provádět se stranami intoxikovanými nebo těmi, které mají vážné psychické problémy, které omezují jejich schopnost úsudku.

- Cílem mediace je dosažení dohody, která je oběma stranami vnímána jako přijatelná.
- Strany mohou odstoupit od mediace v kterékoliv fázi procesu, aniž by bylo nutné sdělit důvod.
- Mediátor může od mediace odstoupit z vážných důvodů.

III. Povinnosti mediátora ke kolegům

- Mediátor by neměl vědomě vstupovat do žádného sporu mediovaného jiným mediátorem bez předchozího souhlasu všech zúčastněných.
- Během procesu mediace se mediátor vyvaruje projevů kritiky kolegů. Kritické připomínky k nim vyjadřuje na vhodném místě a vhodným způsobem.

IV. Povinnosti mediátora k profesi

- Mediátor si je vědom toho, že nebude posuzován pouze jako individuální osoba, ale také jako reprezentant profesní organizace.
- Mediátor se průběžně vzdělává a zvyšuje svoje praktické i teoretické dovednosti v mediaci.
- Mediátor by měl mediovat jen v té oblasti, pro kterou je kvalifikovaný zkušeností nebo výcvikem.

V. Povinnosti mediátora ke společnosti

- Mediátor v procesu mediace dbá na to, aby byly brány v úvahu nejen zájmy stran, ale i zájmy společnosti.

VI. Řešení stížností

- Stížnosti na porušení Etického kodexu mediátorů.
- ČR řeší Etická komise AMČR. Etickou komisi.
- AMČR jmenuje Rada AMČR.

PŘÍLOHA P 4: OTÁZKY ROZHOVORU

1. Jaké je Vaše pohlaví?

- a) žena
- b) muž

2. Jaký je Váš věk?

- a) 18 – 25
- b) 26 – 33
- c) 34 – 41
- d) 42 a více

3. Jaké je Vaše dosažené vzdělání?

- a) základní
- b) vyučen (výuční list)
- c) středoškolské (maturita)
- d) vysokoškolské

4. Kolik měly Vaše děti let v době poskytování asistencí Fondem ohrožených dětí?

- a) 0 – 2
- b) 3 – 5
- c) 6 – 11
- c) 12 a více

5. Kdo rozhodl o úpravě poměrů Vašeho dítěte/dětí ještě před absolvováním asistencí u Fondu ohrožených dětí?

6. Kdo Vás nasměroval na FOD Zábřeh?

7. Kdo nařídil spolupráci v oblasti asistencí s FOD Zábřeh?

- a) soud
- b) OSPOD
- c) vzájemná domluva rodičů

8. Jednal/a jste před započítím asistence se sociální pracovníci FOD Zábřeh?

- a) Ano
- b) Ne

9. Jaký časový úsek uběhl od kontaktu se sociální pracovníci FOD Zábřeh do poskytnutí první asistence?

10. Jaký druh asistence Vám FOD Zábřeh poskytoval?

- a) Asistence při delším kontaktu rodiče s dítětem/děťmi
- b) Asistence při předávání dítěte/dětí mezi rodiči

11. Jaká byla Vaše očekávání před první asistencí?

12. Podařilo se Vám v průběhu poskytovaných asistencí zlepšit vztah s dítětem/děťmi?

13. Co Vám absolvování asistencí ve FOD Zábřeh přineslo?

14. Došli jste po absolvování asistencí k dohodě o styku rodiče s dítětem/děťmi?

- a) Ano
- b) Ne

15. Pokud by pracovníci FOD asistovali u problémových kontaktů rodičů s dětmi striktně čtyřikrát v každém případě, bylo by to dostačující?

16. Využil/a byste znovu asistence FOD Zábřeh, kdyby nastal opětovný konflikt mezi Vámi – rodiči dětí?

- a) Ano
- b) Ne

17. Byla Vám sdělena informace o možnosti využití rodinné mediace ve FOD?

- a) Ano
- b) Ne

18. Absolvovali jste rodinnou mediaci ve FOD Zábřeh?

- a) Ano
- b) Ne

19. Pokud jste absolvovali rodinnou mediaci, jak hodnotíte její výsledek?